

Kapitel 3 - ØSTERLANDSMISSIONEN

3.1 Etableringsfasen - 1898-1905

3.1.1 Einar Prip - en mands og hans missionskald

3.1.1.1 Den første kontakt mellem Einar Prip og Vilh. Sørensen

Kære Pastor Sørensen

Hvad vilde De sige, om jeg spurgte Dem om jeg maatte komme og tale med Dem, "sidde ved Gamaliels Fødder" og faa Raad af Dem med Hensyn til mine egne Planer; der jo kredse stærkt om det hellige Land og Missionsarbejdet der? Hvis De i det hele taget vil have med saadan en Grønskolling at gøre, vilde det da passe Dem, at jeg f.Ex. første Mandag den 29de Kl. ca. 11 var paa Ejby Station - som vel er den nærmeste? Der er flere Ting, jeg gjerne vilde raadspørge Dem om, saa De vilde glæde mig meget med et Ja! Hvis Tid og Dag ikke passer, da vær saa venlig at foreslaa, om jeg skal gøre, hvad jeg kan, for at møde, naar og hvor De ønsker det.

Med venlig Hilsen og et inderligt Ønske til Gud om Velsignelse af vor eventuelle Sammenkomst er jeg Deres ærbødigt hengivne

Einar Prip¹

Dette brev er sendt fra Østerlandsmissionens grundlægger og første missionær, Einar Prip (1868-1939), til missionshistorikeren Vilh. Sørensen (1840-1911), der skulle blive det nye missionselskabs første formand fra dannelsen i 1898 til hans død i 1911. Brevet er den allerførste kontakt mellem disse to mænd. Pastor Sørensens svar fulgte promte: *"De er hjertelig velkommen paa Mandag, og Tiden passer godt..... Jeg glæder mig meget til Deres Besøg og er Dem taknemmelig for, at De vil komme, da jeg saa gerne vil tale med Dem om Deres Planer....."*² Dermed var forbindelsen sluttet mellem disse to mænd, der i de kommende 13 år skulle komme til at arbejde så snævert og fortroligt sammen.

3.1.1.2 Einar Prip

Einar Prip blev født den 5. februar 1868 i Egense, hvor hans forældre, Rasmus og Sophie Frederikke Prip, var præstefolk. To år gammel blev hans far forflyttet til Svendborg, hvor han blev sognepræst ved Vor Frue Kirke. Svendborg blev således Einar Prips barndomsby, hvortil han som ung teologisk kandidat vendte tilbage i 1895 for at blive hjælpepræst.

Siden barndommen havde han gennem sine forældre hørt om mission, og mange år senere gav han følgende forklaring på sit missionskald: *"Det var gennem Moders Bønner, hendes Vidnesbyrd med eller uden Ord; kort sagt, det var Moder, som Gud brugte som sit menneskelige Redskab til at sætte mig i Knæ og fange mig ind i Troslydighed imod Korsets Evangelium."*³

En anden begivenhed kom også til at få afgørende betydning for den retning, som Einar Prips liv skulle tage. Sommeren 1891 var han hjemme i Svendborg på ferie fra de teologiske studier i København. Under sit ophold i Svendborg fik familien Prip besøg af sognets tidligere menighedssøster, diakonisse Marie Holst, der nu var under uddannelse til læge i London med henblik på at blive missionær i Indien - hun blev den senere stifter af Teltmissionen (se kap. 1 i denne bog).

1 1 Brev af 23. november 1897 fra Einar Prip til pastor Vilh. Sørensen, Husby, Østerlandsmissionens første formand - Østerlandsmissionens arkiv i Rigsarkivet, arkiv nr. 10065, pakke nr. 16

2 2 Kopi af Vilh. Sørensens brev findes på ovennævnte brev.

3 3 Østerlandsmissionen gennem 40 Aar, red. af Johs. Malmstrøm og Ferd. Munck, København 1938, p. 9

Under dette besøg fik Prip, hvad han senere kalder sin "Damaskustime," hvor han klart hørte Guds kald til at blive missionær. Overvældet løb han ud af stuen og ind på sin fars studereværelse, hvor han råbte: "*Kære Gud, jeg kan ikke. Hvordan skulde jeg kunne rejse fra Moder og Fader, Søkende og Fædreland? Her i Landet vil jeg tjene dig med alt, hvad jeg er og har, men det andet kan jeg ikke!*"⁴ Der gik et stykke tid, hvor Prip måtte kæmpe sin kamp for at forlige sig med den opgave, han følte, var lagt på ham, og først efter at sommerferien var forbi, fandt han hvile i sit kald. Da skrev han til sine forældre for at få deres velsignelse, og hans mor svarede straks, at gennem mange år havde det været hendes bøn, at han en dag måtte blive missionær.

Men der skulle komme forhindringer på hans vej til et liv som missionær. Allerede i det første år som student fik han en mavesygdom, som forfulgte ham hele studiet igennem, og som undertiden gav ham afbrydelser i studiet på halve år⁵. Efter endt kandidateksamen i 1894 forelagde han sit ønske om at blive missionær i Indien for DMS' sekretær, *Th. Løgstrup*, der uden videre erklærede, "at intet Missionselskab vilde kunne forsvare at sende et Menneske med saa svagt et Helbred derud."⁶ I stedet blev han ordineret medhjælper (1895-98) for begge sognepræsterne i Svendborg.

I 1895 kunne hans far, Rasmus Prip, fejre 25 års jubilæum som sognepræst ved Vor Frue Kirke i Svendborg. I den anledning forærede menigheden ham en pengegave, som skulle bruges til en rejse til Det hellige Land. Under sit ophold i Jerusalem, kom Rasmus Prip i forbindelse med *direktør Th. Schneller*, der var leder af et tysk børnehjem for syriske og armenske børn, Syrisches Waisenhaus. Under en samtale med direktør Th. Schneller fortalte Rasmus Prip, at han havde en søn, der kunne tænke sig at blive missionær i Det hellige Land, hvortil Th. Schneller svarede, at han var velkommen til at komme og bo på hans institution i et par år, hvor han kunne hjælpe med børnenes undervisning som vederlag for sit ophold og samtidig læse arabisk og lære landets forhold at kende.⁷ Således kom aftalen i stand, at Einar Prip skulle komme til Jerusalem for dér at afklare det videre spor i hans missionskald.

En dag i efteråret 1897 traf Einar Prip den daværende sognepræst ved Vor Frelsers Kirke i København, *P.M.Larsen*, som han fortalte om sit fremtidige arbejde i Jerusalem. På den baggrund bad pastor Larsen ham om at fremlægge sine planer for en større kreds, og han fik arrangeret et møde hos sin svigerfar, pastor *V.J.Hoff*⁸ i Vartov. Ved dette møde var også *valgmenighedspræst Fr. Jungersen* og sognepræsten ved Marmorkirken *J.H. Monrad* til stede. Mødet resulterede i, at såvel Fr. Jungersen som Monrad bad Prip om at komme og fremlægge sine planer i deres menigheder, og det blev disse grundtvigske menigheder i København, der som de første sluttede op om den ikke-grundtvigske Einar Prip og støttede hans fremtidige mission. Fra disse københavnske møder bredte ringene i vandet sig. Venner og venners venner arrangerede møder, hvor Einar Prip kunne komme og fortælle om sine fremtidsplaner, og inden udsendelsen den 10. marts 1898 var der 33 menighedskredse rundt om i landet, der sluttede op om den nye mission.⁹

Ligesom vi har set i forbindelse med etableringen af Teltmissionen, så ser vi altså også her ved

4 4 ibid p. 12f.

5 5 fra Einar Prips Vita afgivet i forbindelse med præsteordinationen den 27. februar 1895 - her gengivet fra Johs. Nordentoft: Einar Prip - Et Levnedsbillede, København 1940, p. 23

6 6 ibid p. 32

7 7 ibid p. 33

8 8 V.J.Hoff var 1892-1896 formand for Dansk Santalmission

9 9 ibid p. 35f.

dannelsen af Østerlandsmissionen, at der er en markant grundtvigsk opbakning til de nye initiativer. Det er næppe forkert at se en sammenhæng mellem denne opbakning og interesse og den kendsgerning, at efter at Indre Mission i efteråret 1889 havde sat sig så markant på ledelsen af DMS, var mange missionsinteresserede grundtvigianere blevet hjemløse i forhold til deres missionselskab. De så nu en mulighed i de nye selskaber til igen at blive engagerede i mission¹⁰.

Når de grundtvigske kredse så samlede sig omkring Teltmissionen, Østerlandsmissionen og Dansk Santalmission, hang det også uden tvivl sammen med Grundtvigs eget missionssyn, som kommer til udtryk i en prædiken til Store Bededag 1834, hvori Grundtvig blandt andet sagde, at en missionær skulle være "brændende i Aanden og mægtig i Skrifterne," kunne tale ordet "med Fynd og Salvelse" og have "viist sig villig til at opofre Alt for sit hellige Embede." Missionæren måtte altså have en apostolisk drift, det vil sige, at kaldet til at være missionær måtte være lige så overbevisende som hos apostlene.¹¹ Denne apostolske nidkærhed fandt grundtvigianerne hos såvel Santalmissionens to store pionerer, *H.P. Børresen* og *L.O. Skrefsrud*, som hos Teltmissionens Marie Holst og Østerlandsmissionens Einar Prip.

3.1.1.3 Vilh. Sørensen

En af de præster, der var blevet hjemløse i forhold til DMS efter 1889, var sognepræsten i Husby på Fyn, Vilh. Sørensen. Han var født den 27. juni 1840 i Randers, blev student fra Randers Latinskole i 1858, hvorefter han begyndte at læse teologi ved Københavns Universitet. Han blev teologisk kandidat i 1865, og var i nogle år sammen med sin hustru medbestyrer ved en privat pigeskole på Frederiksberg, inden han i 1869 blev præst - først på Frederiksberg, senere forskellige steder i landet for fra 1890 at blive sognepræst i Husby ved Ejby på Fyn. Allerede i slutningen af 1870'erne havde han oprettet en DMS-kreds på det sted, hvor han var præst. Men han fandt ikke anledning til at starte DMS-arbejde i de sogne, han senere blev præst i, skønt hans interesse for mission på ingen måde blev svækket. Det blev i stedet studerekammerets fordybelse i den internationale mission, der herefter drev ham, og i 1895, da vækkelsesiverens synlige resultater prægede debatten i DMS, udgav han bogen: "*Vor Tids Missionsforventninger og Missionsresultater.*"

I denne bog advarede han mod den falske missionsentusiasme, der særligt i Amerika og England opskruede forventningerne til "*Verdens Evangelisation i dette Slægtled.*" Det var ikke mindst de to amerikanske KFUM- og studenterledere, *John R. Mott* og *Robert P. Wilder*, der begge gæstede Danmark flere gange i løbet af 1890'erne og bidrog til en missionsvækkelse blandt danske studenter. Overfor dette missionssyn gjorde Vilh. Sørensen gældende:

Er der noget, der kan gøre Missionsagen Skade hos os, saa er det, om den føres frem med retoriske Overdrivelser af, hvad der kan og bør naas i Missionsarbejdet, eller med overspændte Krav med Hensyn til de enkeltes Pligt til eventuelt at gaa ud i Missionen. (p. 26-27) Vil vi da dømme rigtigt om Missionsarbejdet i vore Dage, maa vi ikke lukke vore Øjne i for den Sandhed, at vi endnu lever i Grundlæggelsens og Forberedelsens Tid af den nuværende Missionsperiode, og der er ikke noget som helst virkeligt Tegn til, at vi snart skal være ude af denne (p. 100) Intet Land er nogen Sinde blevet evangeliseret uden ved sine egne Sønner. Missionærernes vigtigste Opgave er at opdrage

10 10 Harald Nielsen: Systemskiftet i Det Danske Missionselskab 1889, ikke offentliggjort specialeopgave ved Det Teologiske Fakultet, Århus 1973, og samme: Kampen om Det Danske Missionselskab, Nordisk Missionstidsskrift 1978

11 11 Jens Kristian Krarup: Grundtviginspirationen i dansk ydre missions historie - trykt i skriftserien: Under Guds Ord, nr. 277, 1985

indfødte Kristne til Evangelister blandt deres egne Folk. Derfor gælder det ikke om at udsende saa mange Missionærer som muligt, men dygtige Missionærer, som kan være Ledere, særlig med Hensyn til Uddannelsen af indfødte Missionsarbejdere..... (p. 101-104).

Med udgivelsen af dette skrift slog Vilh. Sørensen sit navn fast som den ubestridelige lærer i missionshistorie i Norden. Men han havde også sine kritikere - ikke mindst i de kredse, der stod DMS nær, og da han talte på Bethesdamødet i oktober 1896 over emnet *Missionsiver*, sagde han bl.a.: "*Jeg kan ikke tænke mig, at nogen kan gøre Tjeneste i Guds Rige, som Præst eller Missionær, uden at kende til Entusiasme. Men det er ikke Entusiasme, men Pligtfølelse, der bærer igennem.*"¹² Dette fik den kendte missionspræst, *Peter Krag*, fra Sct. Jakobs Kirke på Østerbro til at springe op på en bænk og råbe: "*Hvad Jesus selv sagde: Ild er jeg kommen at kaste, Ild, altsaa brændende Begejstring.*" I kredsen tæt på DMS blev Vilh. Sørensen betragtet som en missionskritiker, der manglede missionsvarme, og hvis virksomhed gik ud på at slukke missionens hellige ild i stedet for at antænde den.

Ikke desto mindre overtog Vilh. Sørensen redaktørposten af *Nordisk Missions-Tidsskrift* efter provst *Jens Vahl*, da denne døde i 1898 - Jens Vahl var i årene 1889-1897 formand for DMS. Dette redaktørhverv varetog Vilh. Sørensen til sin død. Som udtryk for den anerkendelse, han nød, blev han i 1905 og 1908 inviteret af Københavns Universitet til at holde missionsvidenskabelige forelæsninger. I 1896 blev han indvalgt i Dansk Santalmissions danske komité og i 1900 af dets forretningsudvalg.

Det var denne mand, Einar Prip henvendte sig til med det ovenfor citerede brev og bad om et møde, hvor han kunne fremlægge sine planer. Det blev indledningen til et lykkeligt samarbejde mellem de to vidt forskellige personer i dansk mission karakteriseret ved et brev fra Vilh. Sørensen til Rasmus Prip: "*Der er ingen Mission, der rent teoretisk ligger mig fjernere end Muhammedanermissionen. Jeg har maattet vende op og ned paa alle mine Teorier for at kunne være med, og det har Deres Søn tvunget mig til, fordi det er mig en Trang at være med, hvor jeg ser den sande Missionsaand, og der er ingen Missionær, der staar mit Hjerte saa nær som han.*"¹³

Det er svært at overvurdere, hvilken betydning Vilh. Sørensen fik for det nye missionsselskab, Østerlandsmissionen, som han blev den første formand for i perioden 1898-1911, eller som Østerlandsmissionens mangeårige sekretær, *Chr. Siegumfeldt*, skrev i forbindelse med Vilh. Sørensens død:

Man vil forstaa hvilken uhyre Vinding det var for den unge "Østerlandsmission" at faa en saadan Mand med - ja faa ham til at gaa i Spidsen. Var der noget, der ellers i Samtidens Øjna maatte tage sig ud som "Missionsromantik", saa var det dette at tage fat paa en dansk Muhammedanermission, ja - som det efterhaanden klarede sig - at begynde den inde i den syriske Ørken. Unge uerfarne Forkæmpere for en saadan Tanke vilde altid have mødt Mistro i den Retning. Men nu behøvede man blot at henvise til, at Vilh. Sørensen stod som Lederen; det var nok til at afvæbne enhver Indvending af den Art. Bedre Kautionist kunde Sagen ikke faa."¹⁴

3.1.1.4 Prips udsendelse - Østerlandsmissionens stiftelse

12 12 her citeret fra L. Bergmann: *Missionshistorikeren, Pastor Vilhelm Sørensen*, København 1940, p.10

13 13 ibid p. 16

14 14 Mindeblade om Pator Vilhelm Sørensen, samlede af Chr. Siegumfeldt. Udgivet af Østerlandsmissionen. 1912, p. 30-31

Den 10. marts 1898 blev Einar Prip udsendt fra Vor Frue Kirke i Svendborg - foreløbig til en to-årig periode ved Syrisches Waisenhaus i Jerusalem. Få dage før udsendelsen modtog Vilh. Sørensen et brev fra Prip, hvori han bad ham om at tale ved udsendelsesgudstjenesten: "...jeg ved ikke nogen, jeg helere vilde have til det; det vilde være mig meget kært, om De kunde og vilde;....."¹⁵ Igen måtte Vilh. Sørensen konstatere, at han kunne ikke sige nej til den unge Prip. Vilh. Sørensen kom og talte over Rom 15,22-29: "Jeg véd, at naar jeg kommer til Eder, skal jeg komme med Kristi Velsignelses Fylde..." I sin tale sagde Vilh. Sørensen bl.a.:

*Ogsaa vor unge Ven vil komme med denne Kristi Velsignelses Fylde til Muhammedanerne. Disse mener at have Troen paa den sande Gud; men de nægter Sønnen og kender derfor heller ikke Faderen. Deres Gudsyndelse med alle dens Ceremonier, Bønner og Faster er som en hul Klang. Hele deres Religion er som et Kar, der er fyldt kun med Vand; men dette Vand kan ved Kristi Velsignelses Fylde blive forvandlet til Vin.....*¹⁶

Som vi allerede har set af Vilh. Sørensens brev til Rasmus Prip, var det islammissionen, der for Vilh. Sørensen var det centrale anliggende for den nye mission - allerede inden Prip rejste af sted og fandt sin endelige opgave.

Ved Prips udsendelse var der repræsentanter for de fleste af de 33 kredse, som var blevet dannet i løbet af vinteren som et resultat af Prips flittige mødevirksomhed rundt om i landet. Om aftenen efter udsendelsesgudstjenesten samledes de tilstedeværende repræsentanter for kredsene til et møde i Prips hjem, hvor man drøftede de organisatoriske rammer. Der var på god grundtvigsk vis enighed om, at der ikke skulle stiftes et nyt missionselskab. Forholdet mellem Prip og hans venner i Danmark skulle helt bero på frivillighed. Men der skulle naturligvis være en vis form for sammenslutning, og til at holde forbindelsen vedlige mellem Prip og vennerne i Danmark, blev der nedsat et udvalg bestående af Vilh. Sørensen som formand, fabrikant *H.K.Larsen*, Københavns Valgmenighed som kasserer, Chr. Siegumfeldt som sekretær og P.M.Larsen. Man besluttede endvidere, at de menigheder, som Prip havde gæstet, og hvor der var en opbakning til hans mission, skulle kaldes kredse. Disse kredse ville få adgang til den information, Prip måtte sende hjem for således at kunne følge arbejdet på nærmeste hold. Således regnes den 10. marts 1898 som Østerlandsmissionens grundlæggelsesdag. Allerede ved det andet møde i udvalget blev det besluttet, at den nye mission skulle kaldes Østerlandsmissionen¹⁷.

3.1.1.5 Prips første ophold i Jerusalem

Få dage efter udsendelsesmødet i Svendborg rejste Prip med tog gennem Tyskland og Italien til havnebyen Brindisi ved den syditalienske Adriaterhavskyst. Herfra fortsatte han med dampskib via Alexandria i Egypten til Jaffa i Palæstina, for endelig at rejse den sidste strækning op til Jerusalem med jernbane. Han nåede frem til Jerusalem ca. en måned senere, den 6. april - dagen før skærtorsdag og kom således til at opleve påsken i Jerusalem, hvilket var en stor oplevelse for ham.

Syrisches Waisenhaus var grundlagt i 1860 af den württembergske præst Johan Ludwig Schneller. Baggrunden var store myrderier i 1860 på kristne i Damaskus og Libanon, hvorved mange børn var blevet forældreløse. Ved den store masacre på armenierne i 1896 udvidede han sit børnehjem til også at omfatte armenske børn. Samtidig overdrog han ledelsen til sin søn, der inviterede Prip til at bo og arbejde på den udvidede institution. Formålet med børnehjemmet var dels velgørende (at skabe et hjem for forældreløse børn), - dels missionerende (at uddanne eleverne til at blive "et kristent salt i

15 15 Brev af 26. februar 1898 fra Einar Prip til Vilh. Sørensen, RA - kasse 16

16 16 her citeret efter Chr. Siegumfeldt: Østerlandsmissionen I, København 1923, p. 26f.

17 17 ibid p. 28

deres folk.”)

Det var på denne institution, Einar Prip skulle bo og virke. Han afslørede hurtigt at have børnetække, der skulle vise sig at være karakteristisk for ham livet igennem. Efter nogle måneders indlevelse på stedet og sproglæsning kunne han i oktober begynde at tage del i såvel undervisningen som holde gudstjeneste for eleverne, og han fik hurtigt en voksende kreds af store elever, der søgte ham for at få bibelundervisning og sjælesorg.

Et stykke tid efter sin ankomst var han en dag på en udflugt til klostret Mar Saba og Hyrdernes Mark ved Bethlehem. På denne udflugt fik han en oplevelse, der skulle blive afgørende for retningen i hans fremtidige liv som missionær. Under et hvil kom han for første gang i kontakt med beduiner “og fik dem straks inderlig kær.” Selv om opholdet kun havde varet nogle få minutter havde han hurtigt etableret et varmt forhold til børnene, der var stimlet sammen omkring det lille selskab. Og da selskabet red videre *“havde jeg et velsignet Møde med Gud, hvor jeg paany tilbød ham mig selv og alt mit, om han vilde unde mig den Naade at maatte tjene ham blandt Beduinerne. Det var, som hørte han min Bøn.”*¹⁸ I den kommende tid skaffede han sig en del information om beduinerne, og han kunne rapportere hjem, at der kun var meget få missionærer, der arbejdede blandt disse folk, og han konkluderede, at hvis et fremtidigt arbejde skulle være blandt beduinerne, ville det bedste sted være i Øst-Jordanlandet. Senere samme år skrev Prip hjem om samme emne og kunne berette: *“Jeg har nemlig paa mine Efterforskninger efter, hvad der angaar Beduinerne og deres Levevis, faaet følgende Oplysninger, at hvis jeg kunde faa en dygtig Læge med, vilde jeg være inderlig velkommen i en hvilken som helst Stamme.....”*¹⁹ I maj året efter besøgte han i Tiberias et britisk missionshospital ledet af dr. Torrance, der havde 14 års erfaring i landet og havde flere patienter blandt Øst-Jordanlandets beduiner, end han kunne overkomme: *“Jeg talte meget med ham og spurgte ham ud og forstod, at vil man have ret Indgang blandt Beduinerne, maa det være gennem Lægemission. For kristne Læger er her uendeligt Arbejde, hvor andre vanskeligt kan finde Indgang.”*²⁰

I Jerusalem fik Prip i oktober 1898 den oplevelse at komme på nærmeste hold af den tyske kejser, der kom til Jerusalem for at deltage i indvielse af den nye tyske Erlöserkirche. I den forbindelse kom Prip til at tænke på, at i Sønderjylland (der på dette tidspunkt hørte under den tyske kejser) var der to danske frimenigheder i Bovlund og Haderslev, der hver havde bygget en kirke, som de ikke kunne få lov til at benytte for de tyske myndigheder. Derfor skrev Prip et brev til kejseren for at påvirke denne til at give de danske sønderjyder frihed til at forsamles i deres menigheder på linie med de tyskere, der boede i Jerusalem. Det lykkedes dog ikke Prip at få den ønskede audiens hos kejseren, men adjudanten lovede, at Prips brev skulle blive forelagt kejseren. Der er intet, der tyder på, at brevet har gjort indtryk på kejseren eller haft nogen indflydelse på sagens udfald, der først i foråret 1903 endte med en domsafgørelse til sønderjydernes fordel.

Få dage før jul 1898 blev Prip af den tyske provst i Jerusalem bedt om med øjeblikkelig virkning at overtage ledelsen af den tyske menighed i Haifa, da præsten pludselig var død. Dette vikariat kom til at vare fire måneder og fik også en vis betydning for Prips overvejelser om sin fremtidige mission. Under sit ophold i Haifa kom Prip nemlig i kontakt med en rig tysk enke, der boede i byen. Hun ville skænke hans mission en stor grund og et hus, Karmelheim, som skulle være udgangspunkt for hans fremtidige virksomhed i byen - et tilbud, der en overgang fristede Prip så meget, at han søgte råd hos

18 18 ibid p. 45

19 19 Østerlands-Missionens første fire Aar, 1898-1901, p. 13

20 20 ibid p. 14

udvalget hjemme i Danmark, der svarede, at en så afgørende sag kunne man ikke tage stilling til, før Prip var hjemme i Danmark, og man kunne drøfte sagen i fællesskab. Men formanden undlod ikke at gøre opmærksom på, at han ikke anså Vest-Jordanlandet for egnet til en ny mission, dels på grund af de politiske forhold, der næppe ville give missionen den fornødne frihed til at udfolde sig, dels fordi der allerede var store britiske, amerikanske og tyske missioner i området. Derfor rådede formanden Prip til at fastholde sin oprindelige plan om at finde en egnet plads i Øst-Jordanlandet, og han antyder endog, at hvis dette ikke er målet med missionen, vil han trække sig fra arbejdet. I dette synspunkt var det øvrige udvalg enig.²¹

De sidste to måneder af Prips første ophold i Palæstina tilbragte han hos Marie og Oluf Høyer i Hebron, hvorefter han rejste hjem og nåede København i begyndelsen af august. Han var rejst ud med det formål at lære arabisk og sætte sig ind i landet med henblik på at finde en retning på sin fremtidige mission. Da han kom hjem to et halvt år senere, havde han tilegnet sig gode kundskaber i arabisk, og der var ved at tegne sig et billede for ham af, at hans fremtid ville være blandt beduinderne i Øst-Jordanlandet.

3.1.2 Fox Maule knyttes til Østerlandsmissionen

3.1.2.1 Det første møde mellem Prip og Fox Maule

Få dage før Einar Prip rejste ud første gang i marts 1898 holdt han et møde i Vor Frelsers Kirke i København, hvor han bl.a. efterlyste en læge, som ville rejse ud sammen med ham, når han næste gang skulle rejse. Dagen efter mødte en medicinsk student, *Rudolf Fox Maule* op hos P.M. Larsen og spurgte efter Prip. Da denne allerede var rejst, fortalte Fox Maule pastor Larsen, at hans ærinde var at spørge Prip, om han ville kunne tænke sig muligheden af et fremtidigt samarbejde mellem de to, når han engang i fremtiden havde afsluttet sit medicinske studium.

Fox Maule skrev herefter et brev til Prip, som han modtog dagen før sin udsendelse. Brevet gjorde et stærkt indtryk på Prip, der opfattede det som en bønnehørelse. Da Fox Maule ikke ønskede hans henvendelse gjort offentlig på daværende tidspunkt, blev den ikke omtalt i forbindelse med udsendelsen. Kun over for sine allernærmeste fortalte Prip om brevet.

Dagen før sin afrejse opsøgte Prip Fox Maule i København, hvor de fik en længere samtale om sagen. De var enige om, at der ikke på daværende tidspunkt skulle aftales noget bindende imellem dem, men de skulle afvente situationens udvikling, indtil Prip kom hjem igen. De aftalte, at de end ikke i den mellemliggende tid skulle skrive sammen for på den måde at understrege, at de stod fuldstændig frit over for hinanden. Den aftale blev overholdt. Kun gennem de ovenfor indirekte antydninger om behovet for en læge tilkendegav Prip, at hans tanker gik i retning af lægemission.

3.1.2.2 Rudolf Fox Maule

Rudolf Christian Fox Maule blev født den 3. januar 1875 på Vinderslevgaard ved Kjellerup som den yngste i en større søskendeflok. Han tilhørte en gammel fransk-skotsk adelsslægt, hvoraf en gren i 1700'årene kom til Sverige. Herfra kom faderen til Danmark, hvor han bosatte sig. Kun to år gammel mistede Fox Maule sin far, hvorefter moderen slog sig ned i København, hvor Fox Maule voksede op. Han blev student i 1892 og opholdt sig herefter et år hos en ældre søster i Italien, hvor han oplevede et åndeligt gennembrud, og allerede i 1893 oplevede han et kald til at blive missionær, hvorfor han satte sig i forbindelse med China Inland Mission. Men hans mor satte sig imod, at han overilet gennemførte sine planer om at rejse ud som missionær med den begrundelse, at et sådant kald først skulle prøves

21 21 Brev af 27. april 1900 fra Vilh. Sørensen til Einar Prip - RA, kasse 16

gennem en forsvarlig uddannelse.

Hjemme igen fra Italien gik han i gang med at tage filosofikum. Samtidig kom han i Studenterhjemmet, hvor han mødte den senere Santalmissionær, *F.W.Steinthal*, som rådede ham til at læse medicin, idet han var overbevist om, at der fremover ville blive mere og mere brug for læger i missionens tjeneste.

Under sit studium modnedes han og blev mere og mere tilbageholdende med at udtale sig om sine missionærplaner, uden dog at tabe dem af syne på noget tidspunkt, ligesom han blev medlem af den nystartede "De frivillige Studenteres Forbund." I sommeren 1897 deltog han i det store kristne studentermøde på Herlufsholm, hvor også Einar Prip deltog. Han kendte desuden Prip fra forskellige private sammenkomster i studietiden, og det var ved at høre Prip tale om sine fremtidsplaner, at missionærtanken igen voksede i ham med henblik på en dag at blive Prips medarbejder. Han blev medicinsk kandidat i januar 1899 og gik herefter i gang med at videreuddanne sig med henblik på et fremtidigt arbejde som lægemissionær.

Der gik nogen tid efter Prips hjemkomst i august 1900, før han igen henvendte sig til Fox Maule. Det skete den 17. december 1900. De to mødtes i hjertelig forståelse og betragtede sig fra det øjeblik som hørende sammen. Herpå blev Fox Maule via udvalgets sekretær, Chr. Siegumfeldt, introduceret for formanden og det øvrige udvalg, der hurtigt henvendte sig til Fox Maule med opfordring til, at han skulle rejse ud allerede i løbet af det kommende år for at tage de sidste to år af sin videregående uddannelse i Mellemøsten, hvor han alligevel skulle have en specialuddannelse for at kunne arbejde. Allerede den 28. december 1900 svarede Fox Maule:

Som De skriver, kan De nu regne med mig som Prips fremtidige Medarbejder, forudsat, at det er Guds Vilje saaledes. Derfor maa De, som De skriver, ogsaa i Udvalget betragte Dem som mit Udvalg; og naar De udtaler, at De vil tage med udelt Glæde mod mig og min tilkommende Hustru, siger jeg Dem Tak for denne Deres Modtagelse.²²

3.1.2.3 Prips andet ophold i Jerusalem

Inden Prip forlod Jerusalem, havde direktør Th. Schneller anmodet ham om at vende tilbage i foråret 1901 for i første omgang at vikariere for Th. Schneller i et halvt år, mens denne var på orlov i Tyskland og derefter i et til to år overtage en stilling som rejseinspektør for børnehjemmet. Efter samråd med Vilh. Sørensen havde Prip accepteret det første, mens han lod det andet tilbud stå hen i det uvisse.

Den 16. januar 1901 blev der holdt udsendelsesmøde for Einar Prip i Vor Frelzers Kirke i København. Få dage tidligere havde Rudolf Fox Maule og hans forlovede, *Else Schaumburg-Müller*, tilkendegivet, at de var klar til at rejse ud samme efterår, hvilket betød, at deres tilknytning til Østerlandsmissionen nu kunne betragtes som officiel.

Ved afskedsmødet var næsten alle de nu ca. 65 kredse repræsenteret. I sin tale sagde formanden bl.a., at Einar Prips hidtidige virksomhed havde været af forberedende karakter. Han pegede på, at missionsarbejde i Palæstina var så godt som umuligt, da den tyrkiske regering lagde store hindringer i vejen. Men så kunne man gå en anden vej - i stedet for at råbe fra tagene, kunne man hviske i ørene. Hermed mente formanden, at ved at tilbyde lægehjælp kunne man skabe en kontakt, så man

22 22 her refereret på baggrund af Chr. Siegumfeldt: Østerlandsmissionen I, p. 61-66 og 75-77

efterfølgende kunne få lov til at evangelisere. Derfor havde man da også siden Prips første udsendelse søgt efter en læge, som ville rejse ud sammen med Prip, så de i fællesskab kunne bygge missionen op. Derfor kunne formanden glæde sig over at fortælle forsamlingen, at nu havde denne læge meldt sig, nemlig Rudolf Fox Maule, der blev præsenteret for forsamlingen sammen med sin forlovede. Formanden kunne desuden oplyse, at Fox Maule var villig til at rejse allerede samme efterår.

Prip rejste denne gang via England, hvor han havde lejlighed til at drøfte en fremtidig lægemission med Church Missionary Society, der gjorde det klart for ham, at de tyrkiske myndigheder kun ville tillade en mission, der havde tilknytning til en allerede eksisterende menighed, og da de hørte om Prips planer om en mission blandt beduiner var reaktionen: *“En lægemission blandt dem vilde fordre en jævnstærk Konstitution, aandelig og legemlig.”*²³ Med hensyn til Fox Maules videre uddannelse pegede de på, at han enten kunne tage ophold hos dr. Torrance i Tiberias eller hos *dr. Frank J. Mackinnon*, der var udsendt af Edinburgh Medical Missionary Society som leder af Victoria Hospital i Damaskus.

Prip meddelte resultatet af sine forhandlinger i et brev til vennerne i Danmark, og til dette brev knyttede formanden en kommentar, hvori han understregede, at der nu var ved at tegne sig en vej for Østerlandsmissionens fremtid, idet han ikke anså Palæstina incl. Øst-Jordanlandet for relevant, men i stedet fandt han Damaskus interessant. Her var der kun en presbyteriansk mission og et godt nyt hospital og fortsatte: *“Den er en Storstad [Damaskus] paa 200.000 Indb. og med Forbindelser til forskellige Steder, saaledes Jernbane baade til Bejrut og mod Syd ned mod Havran. Der synes at maatte blive Muligheder for at naa frem derfra, naar det rette Tidspunkt kommer, og dertil Jernvejsanlægene er videre fremskredne og giver nye Angrebspunkter. Og derfra er der saa et stort aabent Rum (Ørkenen) mod Øst, til man naar Baghdad ved Tigris.”*

Vi ser altså, at det var stadig islammissionen, der var formandens mål for Østerlandsmissionen - et mål, han fastholdt over for Prip i forbindelse med de forskellige andre tilbud, der dukkede op om en anden retning for hans mission. Vejen til Kalamun i Syrien begyndte at tegne sig.

3.1.2.4 Fox Maules udrejse

I juni 1901 rejste Fox Maule til Edinburgh for at mødes med repræsentanter for den skotske mission. Ved denne lejlighed mødte han den unge *S.A. Ellerbek*, der var i gang med at uddanne sig til lægemissionær for DMS til Kina (se bind 3 i denne serie). Ellerbek knyttede kontakt til dr. Mackinnon, der netop var på hjemmeophold fra Damaskus. I løbet af disse samtaler blev det bestemt, at Fox Maule skulle gøre tjeneste ved Victoria Hospital i Damaskus i et par år, hvor han så kunne videreuddanne sig under dr. Mackinnons opsyn samtidig med, at han lærte arabisk.²⁴ I Fox Maules samtaler med dr. Mackinnon omtales for første gang byen Nebk, der ligger ca. 80 nord-øst for Damaskus i distriktet Kalamun på grænsen til ørkenen. Denne by skulle senere blive central i Østerlandsmissionens arbejde.

Efter samråd med Prip i Jerusalem blev det således besluttet, at Fox Maule skulle udsendes i efteråret 1901 med henblik på hospitalsuddannelse ved Victoria Hospital i Damaskus samt arabiskstudier.

Den 10. oktober blev der holdt udsendelsesgudstjeneste i Vor Frue Kirke i Svendborg og ugen efter i Kristkirken i København. I København talte valgmenighedspræst Fr. Jungersen, der pointerede det

23 23 Østerlands-Missionens første fire Aar, p. 19, ØM 1901, p. 11-16

24 24 ØMB 1901 nr. 2 p. 1-11

grundtvigske missionssyn, at missionens mål først og fremmest er rettet mod vort eget folk for at gennemkristne dette. Men det havde berørt ham meget at høre Prip fortælle om, at hans mors bøn havde drevet ham til at forlade det hjemlige for at tage en gerning op i det fremmede, for han troede på "enhver redelig bønns store magt." Han pegede desuden på de store vanskeligheder, der er forbundet med mission - også lægemission - i muslimske lande, og han sluttede med at bede om, at de udsendte måtte blive udrustet med tålmodighed, så de kunne modstå trængslerne. Ved det efterfølgende møde understregede formanden, "*at en Lægemissionær ikke maa betragte sin Lægekunst blot som et Lokkemiddel i Ordets Tjeneste - nej, han skal komme som den, der paa sin Maade vil gøre vel i Jesu Kristi Kærlighed. Lægemission er ikke Lumskeri og maa ikke være det, men skal virkelig have Legemernes Helbredelse til sit Maal. Derfor er Lægemission heller ikke Tyrken imod.*"²⁵

Efter at Else og Rudolf Fox Maule var blevet gift kort før udrejsen, var rejsens mål i første omgang Konstantinopel, hovedstaden i det Osmanniske Rige (om det Osmanniske Rige - se 3.3.1). Her gjorde Fox Maule et forgæves forsøg på at få en tyrkisk lægeautorisation²⁶, men det var i den muslimske fastemåned og efter i mere end to uger forgæves at have løbet de tyrkiske myndigheder på dørene, fortsatte ægteparret til Beirut, hvortil de nåede juleaftensdag, så de kunne holde jul i Beirut sammen med de få danskere, der var i denne by. Midt i januar 1902 fortsatte de til Damaskus.

3.1.3 Forhandlinger med den irske mission

3.1.3.1 Fox Maules møde med de irske missionærer

Da Fox Maule ankom til Damaskus blev han en del af et internationalt missionærmiljø, som han hurtigt forholdt sig kritisk over for. Han syntes, at briterne havde for megen overklasse selskabelighed, og at de ikke var klart nok fokuseret på den egentlige opgave. En undtagelse var den irske præst *James Stewart Crawford*. Han var udsendt af The Presbyterian Church in Ireland med hjemsted i Belfast, og var søn af den ældste af de irske missionærer. Han var født i Syrien og havde levet dér det meste af sin tid. Siden 1898 havde han været udstationeret i Nebk i Kalamun distriktet, der mod øst grænser op mod den syriske ørken. Under samtaler med Stewart Crawford i foråret 1902 fortalte Fox Maule om målet for hans og Prips mission: beduinerne. I den forbindelse inviterede Crawford ham til at følge med ham på en tur til nogle af missionsstationerne i Kalamun, idet han her ville få en særlig god anledning til at se beduiner, da store stammer hvert år slog lejr i disse egne. Crawford havde dog også en anden grund til at invitere Fox Maule på denne tur. Det irske missionselskab havde et par år haft alvorlige underskud og så sig nødsaget til at indskrænke sit arbejde. Derfor øjnede Crawford en chance for at kunne bibeholde arbejdet i Kalamun gennem en overdragelse til de danske missionærer.

Det blev aftalt, at Prip skulle komme til Damaskus fra Jerusalem for at deltage i den aftalte rejse, som fandt sted i begyndelsen af august 1902. Med på turen var også lærerinde *Johanne Svanenskjold*, der på dette tidspunkt gjorde tjeneste som privat lærer for Oluf Høyers datter i Hebron (se kap. 4).

Turen varede en uge, og man besøgte de små protestantiske menigheder i Nebk, Hafar og Karjatén, der ligger helt ude på kanten af ørkenen. Om man så beduiner, melder rapporterne intet om. Efter hjemkomsten skrev Prip til formanden og meddelte, at han regnede med at slå sig ned fem til seks måneder fra midten af februar 1903 i Karjatén for at studere arabisk og gøre en missionsgerning for derved at få afklaret, om stedet - hvad han meget håbede - ville være det sted, hvor hans fremtidige virke skulle være. Den irske mission havde holdt skole for både drenge og piger, og den

25 25 ØMB 1901 nr. 4 p. 16

26 26 Først 3. februar 1904 bestod Fox Maule prøven under et nyt ophold i Konstantinopel, Siegumfeldt I, p. 181ff.

regeringstilladelse, iverne havde, var man ikke i tvivl om, ville kunne overføres til den danske mission. Prip var begejstret og så dette som den åbne dør til beduinerne, men undlod dog ikke at bemærke, at den tyrkiske regering vågede nidkært over beduinerne, og de ville ikke tillade nogen europæer adgang til disse stammer af frygt for, at man skulle inspirere til opstand imod tyrkerne. Men det så Prip ikke som et problem, for han skønnede, at det, tyrkerne var bange for, var repræsentanter for en europæisk stormagt, og derfor måtte danskerne være mindre farlige.

I første runde skulle Fox Maule blive i Damaskus for at gøre sin turnustjeneste færdig efter planen. Crawford foreslog iøvrigt, at Fox Maule og hans kone skulle slå sig ned i Nebk, hvor klimaet var sundere end i Damaskus.²⁷

3.1.3.2 Forhandlingerne med den irske mission

Det blev slutningen af april 1903, før Prip igen rejste til Karjatén. Denne gang for at slå sig ned som missionær "på prøve." Han fik logi hos den protestantiske lærer og begyndte at indrette sig. Han fik også den første kontakt med den lokale muslimske befolkning og måtte indstille sig på, at den havde sit hierarki, som han måtte affinde sig med. Hurtigt blev han præsenteret for den lokale stormand, Fajjad, der bestemte alt i Karjatén. Prip overtrådte en af de uskrevede regler ved ikke straks at aflægge ham et høflighedsvisit og konstaterede, at "Fajjad underede sig derover."²⁸ Få dage senere aflagde Fajjad så i stedet Prip et visit, hvor Prip greb chancen til at aflægge et vidnesbyrd for ham, "hvortil han overlegent, men venligt, næsten faderligt smilede, idet han sagde: 'Du er endnu ung og kender kun lidt til Verden,'" hvortil Prip svarede: "Men een Ting kender jeg, og een Ting ved jeg, og det er, at den, som bygger paa den levende Guds Ord, han farer ikke vild." Et par dage senere blev han inviteret til middag hos Fajjad sammen med læreren, men Prip havde svære overvejelser, hvorvidt han skulle tage imod indbydelsen eller ej. Prip gik dog til sidst med og mødte de to øverste embedsmænd fra Palmyra, som han regnede med, han kunne have gavn af at kende.

Prip fik snart andre store spørgsmål at tænke over. Han over sommeren meddelte Stewart Crawford, at han havde fået et professorat ved det amerikanske præsteseminarium i Beirut (i dag: Near East School of Theology (NEST)), hvorfor han havde opsagt sin stilling i The Protestant Church of Ireland. Allerede i slutningen af juli ville han forlade Nebk. Derfor meldte spørgsmålet sig om den danske missions fremtid i Kalamum med endnu større styrke, og Crawford foreslog direkte, at Østerlandsmissionen overtog hele den irske missions arbejde i Kalamum. Det ville indebære, at man skulle overtage såvel menighederne som et omfattende skolearbejde for såvel piger som drenge. Det kunne Prip slet ikke overskue og afviste derfor spontant forslaget med to begrundelser: 1) det var for stor en mundfuld med de mange skoler, 2) det pegede ud over det arbejde, man hidtil havde sigtet mod.²⁹

Det er interessant at iagttage, at Fox Maule, der på dette tidspunkt holdt ferie i Palæstina, hvorfor han ikke kunne koordinere sine synspunkter med Prip, reagerede anderledes. I hans brev³⁰ til formanden virkede han ikke forbavset over den udvikling, der var sket omkring Crawford, hvorfor han heller ikke så bastant afviste tanken om at overtage hele den irske missions arbejde i Kalamun, men skrev i stedet: "*Jeg tror virkelig, at her er et stort Felt for den danske Menighed oppe i de Egne, men Epitheton Skollemission tror jeg ikke, vi faar eller skal have.*" Hvis den danske mission skulle drive

27 27 Siegumfeldt, Østerlandsmissionen I, p. 142-146

28 28 ØMB 1903, p. 66-75

29 29 ØMB 1903, p. 85-88

30 30 ØMB 1903, p. 89-90

skolemission, mente han, at den skulle være begrænset til drengeskolerne.

I oktober 1903 mødtes Prip og Fox Maule med de irske missionærer i Damaskus, hvor Stuart Crawford på alle missionærernes vegne anmodede Østerlandsmissionen om at overtage arbejdet i Kalamun - dvs. i byerne Nebk, Deir Atie, Jabrud, Hafar og Karjatén. Det gjorde indtryk. Selv om Prip og Fox Maule begge var imod denne overtagelse, nåede de frem til at spørge sig selv, om de kunne forsvare at sige nej, og det endte med, at man besluttede at spørge udvalget hjemme i Danmark til råds, før man traf en endelig beslutning. Fox Maule opregner en række argumenter for, at man skal overtage den irske mission - af disse argumenter tæller det tungt, at ved at overtage alle fem stationer, vil man overfor den tyrkiske regering stå mindre mistænkelige, end hvis man kom tre-fire europæerere og slog sig ned på kanten af ørkenen. Fox Maule understreger samtidig, at dette på ingen måde vil betyde, at han og Prip opgiver deres oprindelige plan om beduinmission.³¹

Dette brev fra Fox Maule krydsede et brev fra formanden, der søgte at overbevise missionærerne om, at hvis det kom til et egentligt tilbud fra den irske mission, så ville han anbefale, at man tog imod tilbuddet, idet han hele tiden havde været betænkelig ved at begynde et selvstændigt missionsarbejde i en så afsides liggende egn.³²

Herefter udviklede forhandlingerne sig stille og roligt frem mod den endelige overdragelse, som fandt sted i juli 1905, hvor formanden modtog følgende brev fra den irske mission:

*Irlands presbyterianske Kirkes Missionsstyrelse og Generalforsamling har vedtaget at overgive Missionsarbejdet i Jabrud, Nebk, Deir Atije [Deir Atie], Hafar og Karjatén tilligemed den lille Kirkebygning i Karjatén til den danske Østerlandsmission. De ønsker og forventer, at Deres Mission vil komme til at besidde de fulde Rettigheder efter alle de Regeringstilladelselser og Privilegier, som i Fortiden er bleven tilstaaede vor Mission.*³³

Da Danmark i 1905 ikke havde konsulær forbindelse i Syrien, valgte man at lade de danske missionærer registrere hos den engelske konsul, hvorfor man lokalt vedblev at betragte dem som "engelske missionærer." Det gav missionærerne stormagtsbeskyttelse, og da Første Verdenskrig brød ud, og England og Tyrkiet stod på hver sin side i krigen, betød det, at de danske missionærer måtte forlade Syrien.

3.1.3.3 Kalamun

Kalamun, som de danske missionærer slog sig ned i, havde ca. 60.000 indbyggere, hvoraf de ca. 10.000 var kristne. Kun en meget lille del af de kristne tilhørte den protestantiske kirke, der var opstået i årene fra 1860 og fremover ved, at irske presbyterianske missionærer havde hvervet medlemmer fra de gamle syriske kirker.

By:	Antal indbyggere:	Antal kristne:
-----	-------------------	----------------

31 31 Brev af 13. december 1903 fra Fox Maule stilet til "Venner af Østerlandsmissionen" og trykt ØM 1904, p.1-4

32 32 Siegumfeldt I, p. 176f.

33 33 ØMB 1905, p. 65f.

Nebk	5.000	1.000
Deir Atie	4.000	1.000
Jabrud	6.000	1.000
Karjatén	2.500	500
Hafar	1.200	1.200
<hr/>		
Hele Kalamun	60.000	10.000
Antal landsbyer	43	10

Hovederhvervet i Kalamun var landbrug, der var stærkt afhængigt af de kunstvandingsanlæg, der havde været i området siden oldtiden. I de fem byer, som Østerlandsmissionen fik sit hovedvirke i, gjorde indbyggerne sig stærkt gældende inden for handel og håndværk - bl.a. til beduinerne, der hver sommer kom og slog lejr nær byerne. Forholdet mellem de fastboende og beduinerne blev fra gammel tid reguleret ved "broderpenge" - dvs. et beløb, som byboerne betalte til en bestemt stamme for at stammen skulle beskytte dem mod overfald af andre stammer. Men selv om byboerne i vid udstrækning var afhængig af beduinerne som kunder for deres handel og håndværk, så de ned på disse ørkenstammer, som de dybest set frygtede.

De tyrkiske myndigheder havde oprindeligt holdt til i områdets største by, Jabrud, men i 1880 var Nebk gjort til hovedsæde for de tyrkiske myndigheder, hvilket bevirkede, at myndighederne mere effektivt kunne holde styr på beduinerne og skabe mere fredelige forhold for byerne.

Fra 1890 blev Kalamun ramt af en større udvandringsbølge som følge af en voldsom fattigdom i området. Hidtil havde det kun været i Libanon, udvandringen havde fundet sted, som havde omfattet op mod en fjerdedel af befolkningen. Det skønnes, at i Kalamun var udvandringen lige så omfattende. Som så mange andre steder søgte disse udvandrere lykken i USA. Hovedparten af udvandrerne hørte til områdets kristne mindretal³⁴.

De gamle kristne stormagter, England, Frankrig og Rusland lagde op mod århundredskiftet pres på de tyrkiske myndigheder for at skabe ligestilling mellem rigets muslimske og ikke-muslimske undersåtter. Men selv om der blev vedtaget love i Konstantinopel, der skulle tilfredsstille disse krav, nåede de kun sjældent til administrativ praksis i Syrien. Derfor øvede stormagterne deres indflydelse i Syrien gennem deres konsuler, hvor f.eks. den engelske konsul tilbød de protestantiske mindretal beskyttelse. Åbenlyst truede konsulerne med, at stormagterne ville gribe ind militært, hvis de kristne blev udsat for overgreb. Derfor var det ikke uden grund, at de muslimske syrere så på europæerne som

34 34 Oplysningerne bygger på Bruno Bødker Hansen: Blandt muslimer i Kalamun, 1987, p. 32-37

deres fjender og de kristne som europæernes allierede.

3.1.3.4 Religiøse forhold

Der havde boet kristne i Kalamun helt tilbage fra den ældste kristne tid. Islam kom til Syrien allerede i 635, da den kristne byzantinske statholder, Imansur bin Sargun (kirkefaderen Johannes af Damaskus' farfar), den 13. marts åbnede Damaskus' porte for den muslimske hærfører Kh^alid bin al-Walid angiveligt i en forventning om, at de kristne ville få det bedre under et arabisk, muslimsk styre end under det kristne, byzantinske styre³⁵. I 1516 blev Syrien en del af det tyrkiske rige.

Gennem århundrederne var de kristne under muslimsk styre blevet mere og mere fortrængt, og op mod århundredskiftet var der kun kristne i 10 af Kalamuns 43 landsbyer. Mange landsbyer var altså helt muslimske, og tilbage stod kun ruiner af kirker og kloster som vidnesbyrd om byernes tidligere kristne status. I 1860 fandt der en stor masakre sted i Damaskus, hvor 6000 mænd blev dræbt. Denne masakre var baggrunden for Syrisches Waisenhaus i Jerusalem, hvor Prip fik sin første tjeneste som missionær.

Hvor der var kristne - som f.eks. i Nebk - var den kristne bydel den ældste og bedst beliggende, og i Nebk ejede de kristne en femtedel af jorden. Byens kristne gjorde sig først og fremmest gældende inden for handel og håndværk, mens muslimerne var de dominerende politisk set. I det råd, som repræsenterede Nebks befolkning overfor de tyrkiske myndigheder, havde de kristne kun en enkelt eller to pladser.

Fra oldtiden havde de kristne i Syrien været delt op i to hovedgrupper:

- *de græsk-ortodokse kristne*, der i Kalamun var stærkest repræsenteret i Deir Atie og hørte under patriarken i Damaskus. Deres præster havde ingen særlig uddannelse ud over, at de var i stand til at kunne læse ritualen. Præsterne blev ofte udpeget blandt byens fremtrædende borgere. I 1895 havde patriarken overladt ansvaret for kirkens skolevæsen til et kejserligt russisk selskab. Derved voksede antallet af skoler i landsbyerne i Syrien mærkbart op mod århundredskiftet.
- *de syrisk-ortodokse kristne*, der i Kalamun var stærkest repræsenteret i Hafar og dens naboby Sadad hørte under biskoppen i Høms, mens deres patriark boede i byen Dayarbakir ved Tigrisfloden. Præsteuddannelsen var af samme art som hos de græsk-ortodokse.

Den teologisk forskel på de to kirkesamfund ligger i synet på Kristi natur. De græsk-ortodokse anerkender Kalkedonsynodens bestemmelser fra 451, der fastslog, at Kristus på samme tid var sand Gud og sandt menneske, mens de syrisk-ortodokse var monofysitter, hvilket betyder, at de ikke anerkender dogmet om Kristi to naturer.

Gennem det 19. århundrede havde området været under indflydelse fra katolsk mission, der hvervede medlemmer fra de to gamle kirkesamfund og dannede nye kirkesamfund, der fortsatte med at holde fast ved deres århundredgamle liturgier, men flyttede deres kirkepolitiske loyalitet til den romersk-katolske pave. Disse nye kirkesamfund fik betegnelsen *den græsk katolske* og *den syrisk katolske kirke*. Den katolske kirke stod stærk i byerne Karjatén, Nebk og Jabrud³⁶.

3.1.4 Organisatoriske forhold

35 35 Daniel J. Sahas: John of Damascus on Islam, Leiden 1972, p. 17ff.

36 36 ibid p. 37-43

Da Prip blev udsendt første gang i 1898 var der enighed om, at man ikke ville danne et nyt missionselskab, men kun have en løs organisation med et udvalg valgt af Prip til at varetage kontakten til vennerne i Danmark og koordinere indsamlingen. Kort tid efter besluttede man sig for - ikke mindst af hensyn til indsamlingen af penge - at kalde den nye mission: Østerlandsmissionen.

Da Fox Maule blev udsendt i 1901, blev udvalget suppleret med et antal medlemmer, valgt af Fox Maule. Samme år begyndte man at udsende bladet: *Meddelelser fra Østerlands-Missionen*, der som det hed kom i et tvangsfrit antal numre om året. Bladet erstattede hektograferede meddelelser, der udsendtes til kredsene, når der var kommet brev fra Prip.

Ved årsmødet i Middelfart i maj 1902 fik Østerlandsmission sine første vedtægter, de såkaldte *Grundbestemmelser*. Heri blev det slået fast, at "*Østerlandsmissionen er en Sammenslutning indenfor den danske Kirke om det Evangelisations- og Missionsarbejde i det hellige Land eller dets Nabolande, hvortil Pastor E. Prip og Cand. med. R. Fox Maule er gaaede ud*" (§ 1). Man undlod altså stadig at tale om et missionselskab, men kaldte sig beskedent for en sammenslutning om Prips og Fox Maules arbejde. Denne selvforståelse blev afspejlet i den valgmåde, hvorpå udvalget blev udpeget: det var valgt af missionærerne og kunne supplere sig med missionærernes godkendelse.

Tyngdepunktet lå hos missionærerne. Vennerne samledes i *kredse*, der mødtes en gang årligt til *Årsmøde*, hvor der blev aflagt beretning om missionens stilling, og hvor kredsene kunne drøfte situationen - men ikke som sådan bestemme noget. Missionens formål formulerede man på følgende vis: "*Arbejdet paa Missionsmarken, hvis Hovedopgave er Ordets Forkyndelse, ledes af Missionærerne selv under Raadførelse med Udvalget og søges iværksat efter Forholdene igennem Lægmission, eventuelt med tilknyttet Hospital, Rejser og Uddannelse af indfødte Medarbejdere*" (§ 2). Man delte således sol og vind lige mellem de to missionærer, en præst og en læge, ved at understrege formålet som *Ordets forkyndelse og lægmission* - og tilføjede derpå: eventuelt med tilknyttet hospital. Vi ser altså, at fra starten af Fox Maules udsendelse har man været åben for at oprette et hospital som center for lægmissionen, hvis det skønnedes nødvendigt. Vi vil senere se, at netop opfyldelsen af denne bestemmelse kom til at vare lang tid og koste mange kræfter, hjemme som ude.

Det blev desuden besluttet, at Østerlandsmissionen fremover ville arbejde for en "*kraftigere Virksomhed for Sagen med Møder Landet over, nemlig i Forbindelse med 'kristelig Lægeforenings' Arbejde for Lægmission*."³⁷

Det er interessant at se, at Østerlandsmissionen, der i det væsentligste var grundtvigsk ledet, valgte ikke at danne en demokratisk organisation for det hjemlige arbejde. Dette skete på et tidspunkt, hvor grundtvigianere iøvrigt var stærkt politisk engageret i en kamp for indførelse af demokratiske institutioner. Men heri valgte man en organisationsform, der nøje svarede til Dansk Santalmision og senere Teltmissionen, der også var grundtvigske missionselskaber i modsætning til Det Danske Missionselskab, der (skønt ledet af Indre Mission siden 1889) havde en gammel tradition for en demokratisk organisation. Årsagen hertil skal nok ses i det forhold, at de tre nævnte missionselskaber havde sin oprindelse i at være støtteselskaber for en eller få missionærer, mens Det Danske Missionselskab havde en periode på 42 år før man fik sin første missionær i 1863.

3.2 Missionen etablerer sig - perioden 1905-1918

3.2.1 Nye forhold

3.2.1.1 Målsætning

Lige siden Prip i 1898 første gang mødte beduinerne under sin udflugt fra Jerusalem til Mar Saba og Hyrdernes Mark ved Bethlehem, har beduinerne på en særlig måde været ledetråden i Prips bestræbelser for at finde sin mission. Det var beduinerne, der var stikordet for Stewart Crawford til at invitere Fox Maule og Prip på besøg i Kalamun - et besøg, der udviklede sig til, at de irske missionærer senere anmodede de danske missionærer om at overtage den irske mission i Kalamun. Det gav betæneligheder, men da Fox Maule på Prips og egne vegne endelig overfor udvalget i Danmark tøvende anbefalede, at man sagde ja til denne store opgave, så var det med en udtrykkelig bemærkning om, at man ikke ville opgive den oprindelige plan om at nå beduinerne.

Samtidig har vi set, at allerede i formandens tale ved Prips første udsendelse sigtede han mod en mission blandt muslimer. Denne målsætning kolliderer ikke med Prips plan om at nå beduinerne, der også var muslimer. Men fokus var ikke umiddelbart identiske.

Efterhånden som Prip får mere og mere indsigt i, hvor vanskeligt det vil være at få de tyrkiske myndigheders tilladelse til dels at arbejde blandt beduinerne, dels i det hele taget at slå sig ned med en ny mission i det Osmanniske Rige, så får han mere og mere øje på, at nøglen til en fremtidig virksomhed ligger i lægemission. Denne strategi opfyldes gennem udsendelsen af Fox Maule, og i de efterfølgende Grundbestemmelser formuleres hovedopgaven ganske vist som *Ordets forkyndelse*, men denne hovedopgave *søges iværksat gennem lægemission*.

Der sporede en vis tøvende spørgen i Fr. Jungersens udsendelsestale, hvilket fik formanden til at understrege, *“at en Lægemissionær ikke maa betragte sin Lægekunst blot som et Lokkemiddel i Ordets Tjeneste - nej, han skal komme som den, der paa sin Maade vil gøre vel i Jesu Kristi Kærlighed,”* hvorved han i virkeligheden sidestiller missionens to udtryksformer: *ordets forkyndelse og diakoni*.

Indtil dette tidspunkt har der ikke været formuleret noget om skolemission. Det var først under forhandlingerne med irerne, at dette element blev aktuelt. Det skulle vise sig at komme til at fylde ganske meget i Østerlandsmissionens fremtidige arbejde.

Derimod indtager beduinerne ingen plads i forhandlingerne med den irske mission, ligesom rapportererne ikke melder om nogen kontakt med beduinerne, hverken under den undersøgende delegationsrejse i august 1902 eller i Prips senere ophold i Karjatén fra april 1903. Hverdagen blev hurtig en anden.

3.2.1.2 Den syriske menighed

Den danske mission overtog altså ansvaret for en lille presbyteriansk kirke, der langsomt var vokset frem i Kalamun i tiden efter 1860 ved at hverve proselytter fra de gamle syriske kirkesamfund. Det skabte selvsagt ikke de bedste nabobetingelser til de gamle kirkesamfund, der følte sig stødt over, at de vestlige kirker fiskede i deres hyttefad - en situation, der indtil i dag har bevirket, at Mellemøstens gamle kirkesamfund har bevaret en dyb skepsis overfor begrebet mission. Denne skepsis eller modstand fra de andre kristne menigheder kom de danske missionærer også til at mærke ikke mindst i starten af deres arbejde, indtil man fandt ud af, at de danske missionærer havde et andet mål med deres arbejde end deres forgængere, idet man ikke havde noget ønske om, at missionen skulle føre til at “omvende” medlemmer af de gamle kirkesamfund, men man ønskede at tjene syrerne uanset om de var kristne eller muslimer. Målet for Prip var, at de kristne skulle vækkes til en personlig tro og udleve

denne i det kirkesamfund, de hidtil havde tilhørt.

Forholdet til de øvrige syriske kirkesamfund blev taget op af formanden ved årsmødet i 1905, hvor han i tidens lutherske konfessionelle stil fremstillede de syriske kirker som legemer uden ånd, så de viser sig som døde former uden liv og fortsatte: *"...de kristne, der skulde være som Lys i Verden, er i mange Maader Muhammedanerne ligefrem til Forargelse, idet deres Billed- og Helgendyrkelse antager Former, som ikke helt med Urette kan opfattes som Afguderi.... Det forstaas let, at en saadan Kristendom absolut ikke egner sig til at virke missionerende Men der maa man dog huske paa, at disse Mennesker er Børn af Forældre, der har lidt forfærdeligt for deres Tros Skyld. Ja den syriske Kirke som Helhed er med al sin Nedværdigelse dog en Martyrkirke, der under fortvivlede ydre Vilkaar har slidt sig gennem Arhundreders Forfølgelser."*³⁸

Det gav problemer, da man pludselig skiftede de presbyterianske missionærer ud med danske lutherske. Prip blev hurtigt vellidt som prædikant, fordi han havde en sjælden evne til at tale varmt og personligt på en måde, som syrerne blev betaget af. Men når han ville holde dåb efter det lutherske ritual med forsagelse, korstegn og faddere, så mindede dette syrerne for meget om de gamle kirkesamfunds riter, som man jo netop havde valgt fra. Derfor opstod der i begyndelsen konflikter, der først blev løst, da man havde haft kontakt til de gamle missionærer, der sagde god for de danske missionærers kristendom. Ligeledes vakte det stor undren, at Prip ønskede at holde dansk jul med juleaften den 24. december, hvilket var syrerne ganske fremmed.

I det hele taget er det interessant at iagttage, at de danske missionærer tilsyneladende uden debat accepterede at overtage den presbyterianske mission på den betingelse, at den etablerede menighed skulle forblive at være presbyteriansk. Til sammenligning kan nævnes, at i Kina fastholdt de danske missionærer, at kirken på den danske missionsmark skulle forblive at være luthersk - endda forpligtet på den danske folkekirkes bekendelsesskrifter (se bind 3 i denne serie). Og da Den Syrarabiske Kirke blev etableret som en uneret kirke af skotske presbyterianere og danske lutheranere i 1961, foranledigede dette, at DMS' bestyrelse henvendte sig til de danske biskopper for at få sikkerhed for, at dette ikke ville få negative konsekvenser for danske præster, der gjorde tjeneste i Aden (se kap. 4 i denne bog). Men i Syrien anlagde man et halvt århundrede tidligere et åbent økumenisk syn på samarbejdet med presbyterianerne.

3.2.1.3 De syriske medarbejdere

Den danske mission overtog ikke blot en missionsmark og en lille kirke med nogle institutioner. Man overtog også nogle små menighederne, der var præget af de familier, der i sin tid var konverteret fra de gamle syriske kirkesamfund. Blandt de dominerende familier, der også havde en del ansat i missionen, var i Jabrud og Nebk familien Katibe, af hvilke en del var lærere og evangelister. Andre familier var Ozon, Randur og Durzi. Karakteristisk for menighederne var, at disse familier ved hjælp af missionen havde sprængt det sociale mønster, og en del af dem havde fået gode boglige uddannelser som lærere, evangelister og en enkelt var læge, mens en anden blev uddannet af Fox Maule som apoteker. Disse familier var i et vist omfang giftet ind i hinanden.

I Hafar var den toneangivende familie Dahy, af hvilke der oprindeligt var tre brødre, der var konverteret og havde startet menigheden. Denne familie var ikke på samme måde indgiftet i familierne fra de øvrige menigheder.

Ved udbrudet af Første Verdenskrig havde Østerlandsmissionen 13 mandlige og 10 kvindelige syriske

medarbejder, fortrinsvis beskæftiget som lærere. Til sammenligning havde man på samme tid 11 udsendte missionærer fra Danmark³⁹.

3.2.2 Lægemissionen

3.2.2.1 Bosættelsen i Deir Atie

Den irske mission havde haft Nebk som hovedstation, der var den tyrkiske administrationsby, hvilket de danske missionærer regnede med som en selvfølge at skulle fortsætte. Men i løbet af foråret 1905 blev de fra forskellig side anbefalet at slå sig ned i Deir Atie, der ligger ca. 10 km fra Nebk, og efter en besigtigelsestur i foråret 1905 til Nebk og Deir Atie blev beslutningen truffet - til stor fortrydelse for den lille menighed i Nebk.⁴⁰

Men nu begyndte vanskelighederne. Den 13. februar 1906 kunne Fox Maule åbne sin klinik i Deir Atie, men allerede dagen efter fik han at vide, at klinik og apotek ikke kunne åbnes uden en særlig tilladelse fra myndighederne i Damaskus. Det skulle vise sig at blive en besværlig proces, idet myndighederne ikke ville godkende, at der blev udleveret medicin af andre end farmaceuter med et anerkendt diplom. Sagen var, at Fox Maule havde uddannet sin egen apoteker, *Ibrahim Ozon*, der ikke havde det statslige diplom. Der skulle komme til at gå fem måneder med at få Ibrahim Ozon godkendt som apoteker, så klinikken kunne åbne. Den engelske konsul var stærkt involveret i at fremskaffe denne tilladelse.

Herefter var de danske missionærer klar til at flytte fra Damaskus til Deir Atie. Men nu viste den næste forhindring sig. Muslimerne i Deir Atie og Nebk var gået sammen for at forhindre dem i at flytte til Deir Atie. Beboerne i Nebk som følge af deres skuffelse over, at de ikke fik den ønskede klinik. Og beboerne i Deir Atie med den begrundelse, at hvis man fik en klinik, så ville der være overhængende fare for befolkningen i byen, at den skulle blive smittet med nogle af de sygdomme, som patienterne bragte til klinikken. Det kom så vidt, at den lokale embedsmand i Nebk forbød alle fragtmænd i Deir Atie og Nebk at fragte missionærernes bohaver til Deir Atie. Igen måtte man have konsulens hjælp til at få myndighederne i Damaskus til at gribe ind over for den lokale embedsmand, så han ikke lagde hindringer i vejen for at hjælpe de danske missionærer. Det fik dog ikke nogen indflydelse, idet fragtmændene ikke turde udføre arbejdet, og det varede længe inden missionærerne fik al deres bohaver fragtet fra Damaskus til Deir Atie.⁴¹ I en hilsen til vennerne i Danmark skrev Prip:

*Nu forlader vi Damaskus, om Gud vil, i den den kommende Uge, vi bryder Broen af bagved os, vi lægger med Bøn til Gud og med gensidig Tillid - ikke sandt? - Haanden paa Herrens Plov i Forening, og vi gør det i Jesu, vor Konges, Navn, og saa begynder vi stille og uden Bram det Arbejde, I har sendt os til, og I glemmer os ikke - vel?"*⁴²

3.2.2.2 Klinikarbejdet

Klinikarbejdet kom hurtigt i gang. Patienterne strømmede til, og man opdagede hurtigt, at der var kommet en dygtig læge til enen. Således kom der en blind beduin til klinikken, som fik sit syn igen. Det varede ikke længe, før denne beduin kom tilbage med en anden beduin, som også havde synsproblemer, og som fik dem klaret ved hjælp af briller. Følgende tal siger noget om udviklingen i

39 39 L. Tvilstedgaard: Østerlandsmissionen - Stillingen i Slutningen af 1913, København 1914, p. 14-23, her nævnes alle navnene på de syriske medarbejdere samt deres familiemæssige relationer.

40 40 Siegumfeldt I, p. 223ff.

41 41 ibid p. 232-34

42 42 Brev af 19. maj 1906 til Østerlandsmissionens årsmøde, her citeret fra ØM 1906, p. 71

lægearbejdet:⁴³

År:	Antal patienter:	Muslimer:
1.906	2.552	44%
1.907	6.367	44%
1.908	7.621	58%

Man fastholdt det princip, at de, der var i stand til at betale for en konsultation, skulle gøre det. I 1912 var prisen for en almindelig konsultation 20 øre, men rigere patienter betalte henholdsvis 40 øre og 80 øre for en konsultation, mens godt halvdelen slet ikke betalte noget. I 1912 blev det til en indtægt på ca. 1000 kroner og et tilsvarende beløb i indtægter for solgte apotekervarer. Til sammenligning kan nævnes, at en missionærløn i 1901 beløb sig til 4.500-5.400 kr. for en gift missionær og 2.700-3.000 kr. for en ugift missionær.⁴⁴ De syriske medarbejdere fik en væsentlig lavere løn. Ud over klinikarbejdet i Deir Atie foretog Fox Maule regelmæssige klinikturer til de andre byer i distriktet og få gange også med besøg hos beduiner.

Da Fox Maule efter endt turnustid på Victoria Hospital i Damaskus var klar til at begynde sit arbejde i Kalamun i 1905, blev der udsendt en dansk sygeplejerske, *Kirstine Laursen*, til at bistå lægen ved klinikken og på turene rundt i distriktet. Desuden assisterede Else Fox Maule sin mand i lægearbejdet.

Ligeledes arbejdede man på at finde en læge mere til arbejdet i Syrien. I 1904 meldte en ung medicinstuderende, *Laurits Balslev* sig til udsendelse, når han engang havde afsluttet sine studier. Men da Laurits Balslev i august 1908 skulle gennemgå de endelige lægeundersøgelser, viste det sig, at han led af lungeturberkulose, hvilket bevirkede, at han ikke blev udsendt. Læge Balslev blev senere et fremtrædende medlem af Kristelig Lægeforening og kom til at spille en central rolle i Teltmissionens bestyrelse (se kap. 1 i denne bog). Læge Balslevs søn, *Knud Balslev*, der også var læge, blev den første DMS-missionær i Tanzania fra 1948, hvor Laurits Balslev i et par år fulgte med sønnen for at arbejde som volontør i Tanzania (se bind 5 i denne serie).

Først fra august 1911 fik Fox Maule en uddannet læge, nemlig den syriske læge *Daud Katibe* fra en af de gamle syriske familier i den presbyterianske menighed. Han var uddannet i Beirut og havde en del år arbejdet på forskellige hospitaler, bl.a. i Damaskus, før han ønskede at vende hjem til sin egn. Han etablerede sig med egen praksis i Jabrud, hvorfra han en dag om ugen passerede missionens klinik i Nebk. Fra 1. oktober 1913 blev dr. Daud udelukkende knyttet til Østerlandsmissionen som lægemissionær og havde ansvaret for klinikken i Nebk og rejste derfra to gange om ugen på klinikture til Jabrud og Deir Atie.

3.2.2.3 Hospitalssagen

Allerede ved årsmødet i 1904 drøftede man for første gang etableringen af et hospital, og af årets overskud blev der hensat 3.087,31 kr. til et hospitalsfond. Det blev en byggesag, der kom til at strække sig helt frem til indvielsen den 17. maj 1927.

Fox Maule nævner allerede i et brev fra 1907 sine planer om at flytte fra Deir Atie til Nebk og bygge

43 43 Siegumfeldt II, p. 40

44 44 ØMB 1901, nr. 2, p. 2

et hospital i denne by. Begrundelsen for at bygge i Nebk var, at her var der bedre overnatningsmuligheder for patienterne, ligesom udbuddet af varer på markedet var større og bedre. Ved årsmødet samme år blev det anbefalet, at man organiserede en særlig indsamling til opførelse af et hospital.

Den vigtigste grund for Fox Maule til at ønske sig et hospital var, at han ofte var i den situation, at han ikke kunne færdiggøre behandlingen under et enkelt besøg i poliklinikken. Der måtte en indlæggelse til, hvad enten det drejede sig om en længere medicinsk behandling eller kirurgisk indgreb.

Da Fox Maule hørte om årsmødets beslutning gik han i gang med at få den nødvendige tilladelse fra den tyrkiske regering. Samtidig gik han i gang med at erhverve sig en egnet grund, som man fandt lige uden for Nebk. Det viste sig imidlertid vanskeligt at få grunden tinglyst i Østerlandsmissionens navn. Derfor blev den i første omgang købt af en af menighedens medlemmer, så man sikrede sig, at grunden ikke blev solgt til anden side. Man måtte igennem en retssag, der først blev afsluttet i juli 1912, før den syriske medarbejder kunne få skøde på grunden. Herefter skulle det overføres til Østerlandsmissionen, hvilket først skete i november 1913. Det drejede sig om en grund på 76.000 m².

Men dermed var forhindringerne ikke forbi. Fox Maule gik nu i gang med at søge tilladelse til at bygge sit hospital. I januar 1914 fik han afslag fra de tyrkiske myndigheder med den begrundelse, at myndighederne selv ønskede at bygge et hospital i Nebk. Ikke desto mindre gik han i gang med de forberedende foranstaltninger til byggeriet, idet han var sikker på, at han nok skulle få tilladelsen, hvilket han dog ikke fik, før Første Verdenskrig brød ud.

Budgettet for det projekterede hospital blev ved årsmødet i maj 1914 oplyst til 35.000 kr.

Vi husker, hvorledes borgerne i Deir Atie i 1905 havde modsat sig, at missionen ville etablere sin klinik i denne by i stedet for i Nebk. Denne modstand forsvandt næsten lige så hurtigt, som man kom i gang med klinikarbejdet i Deir Atie, hvilket også statistikken fra klinikken underbygger. Da det nu blev kendt, at Fox Maule agtede at flytte til nabobyen, foranledigede det en protestskrivelse til udvalget hjemme i Danmark med den højt klingende indledning: "*Til den høje Ledelse af det danske Velgørenhedsselskab.*"⁴⁵ Henvendelsen, der var underskrevet af den græsk-ortodokse præst samt flere muslimske sheiker, tilbød ligefrem at stille gratis byggegrund til rådighed, hvis blot den danske mission ville forblive i Deir Atie.

Til klinikarbejdet hørte også, at Prip havde sin jævnlige gang blandt patienterne, som ventede på at få behandling, for at han kunne benytte lejligheden til at aflægge vidnesbyrd for dem. Dette gav ham en god indgang blandt mange muslimer - ja, der var eksempler på muslimer, der ventede flere timer efter deres behandling for at høre præstens budskab.

Efterhånden som der kom flere og flere patienter, voksede behovet for mere personale, og i 1913 fik man den første syriske sygeplejeelev, der blev undervist af Kirstine Laursen. Endelig blev sygeplejerske *Cecilie Lauritsen* udsendt i efteråret 1913, men hun nåede ikke andet end at læse sprog, før Første Verdenskrig brød ud.

3.2.3 Skolemission

3.2.3.1 Drengeskolerne

Ved overdragelsen af missionen fra den irske mission overtog man bl.a. en omfattende skolemission, der havde været en væsentlig årsag til, at Prip og Fox Maule havde tøvet med at overtage hele den irske mission i Kalamun. Der var drengeskoler i byerne:

- Jabrud - med to syriske lærere
- Nebk - med to syriske lærere
- Deir Atie - med en syrisk lærer
- Hafar - med to syriske lærere
- Sadad - med en syrisk lærer

I 1913 blev der også oprettet en drengeskole i byen Karjatén med en enkelt syrisk lærer.

Det blev Einar Prip, der fik det overordnede ansvar for alle skolerne, et ansvar han passede ved siden af sin omfattende præstetjeneste

Generelt gjaldt det for de skoler, Østerlandsmissionen overtog i 1905, at de var i en dårlig stand med ringe udstyr. Undervisningen foregik fra begyndelsen i lejede lokaler, men efterhånden fik man egen skole i Nebk og Karjatén.

Eleverne kom fra både kristne og muslimske hjem, og det var obligatorisk at deltage i kristendomsundervisningen, hvilket blev anset for en god indgang til at påvirke den opvoksende generation. Der er ingen tvivl om, at skolearbejdet såvel i Østerlandsmissionen som andre steder i den muslimske verden har været af stor betydning for den gensidige forståelse mellem kristne og muslimer. Skolerne har spillet en væsentlig rolle for dialogen.

Mens vi vil se, at skolearbejdet i Aden (kap. 4) var pionerarbejde, så var det ikke på samme måde tilfældet i Kalamun, der gennem længere tid havde været under påvirkning af forskellige missioner. Derfor oplevede de danske missionærer en voksende konkurrence fra såvel muslimsk som fra især katolsk side. Denne konkurrence kunne give sig udtryk i, at de andre skoler ikke opkrævede skolepenge eller gjorde deltagelse i kristendomsundervisningen obligatorisk, men på disse to punkter gav de danske missionærer ikke køb, hvilket betød, at der var meget skiftende tilslutning af elever til skolerne.

Det var ikke muligt at undervise drenge og piger sammen, hvorfor man måtte oprette parallelle skoler for piger og drenge, hvilket gjorde skolemissionen betydelig mere kostbar.

Hovedfagene i skolerne var:

- Bibelshistorie, katekismus, salmer
- Arabisk med grammatik, diktat og fristil
- Skrivning
- Regning med aritmetik
- Geografi
- Engelsk - efter Første Verdenskrig: fransk
- Naturhistorie
- i Nebk og Deir Atie: indtil Første Verdenskrig: tyrkisk.

3.2.3.2 Alfred Nielsen

Det var klart, at det ikke var nogen god løsning med Prip som leder af skolearbejdet - dels fordi han ikke havde nogen pædagogisk uddannelse eller erfaring, dels fordi han havde det store præstearbejde

at passe. Derfor gik man ret hurtigt i gang med at finde en egnet missionær med pædagogisk baggrund til at overtage ledelsen af skolerne. Med hensyn til pigeskolerne vil vi vende tilbage hertil i det følgende afsnit.

I efteråret 1909 fik formanden en henvendelse fra cand. mag. *Alfred Nielsen*, der forespurgte om mulighed for at Østerlandsmissionen ville udsende ham og hans forlovede, *Christine Holm* som missionærer. Formanden så straks, at her var svaret på ledelsesspørgsmålet for missionsskolerne i Kalamun. Men man var interesseret i at få en missionær, der samtidig var præst. Derfor måtte Alfred Nielsen før sin udsendelse tage en teologisk tillægsprøve, så han kunne ordineres før sin udsendelse. I januar 1911 bestod han den teologiske prøve og havde herefter en periode med møder rundt om i landet, inden han i august kunne ordineres og i september udsendes sammen med sin hustru til sproglæsning. Efter et års sprogstudium i Høms nåede de i efteråret 1912 til Nebk, hvor de fik deres bopæl. Herefter blev Alfred Nielsen leder af drengeskolerne, ligesom han også deltog i præstearbejdet.

Alfred Nielsen kom fra en grundtvigsk baggrund. Han skulle vise sig at blive et særdeles stort aktiv for Østerlandsmissionen, der i ham fik såvel en stor begavelse som en stor arbejdskapacitet.

Der gik ikke lang tid, efter at Alfred Nielsen havde overtaget ansvaret for drengeskolerne, før han lærte de syriske protestanter bedre at kende - og forstå deres situation. Han forstod derfor, at den vigtigste opgave, drengeskolerne havde, var at tilbyde den bedst tænkelige skolegang, der ville åbne vejen for dem ud til verden. Det var sådan, irerne havde hjulpet dem. Det var sådan, den danske mission også skulle hjælpe dem. Der kom således til at ligge et forskelligt syn på udvandringen hos Prip og Alfred Nielsen. Mens Prip så det som næsten et frafald at udvandre, så havde Nielsen forståelse for, at disse fattige mennesker, der var ringeagtet af de andre kristne i Kalamun, søgte at forbedre deres kår ved at udvandre.

3.2.3.3 Johanne Svanenskjold

Under den irske mission havde der tidligere været et mindre skolearbejde for piger i byerne Nebk og Deir Atie, men det havde været hvilende i en del år ved overdragelsen til de danske missionærer. Derfor ledte man efter en kvalificeret missionær, der kunne oprette og lede Østerlandsmissionens pigeskoler.

Det var nærliggende for Fox Maule at rette henvendelse til Johanne Svanenskjold, som havde været med på den første besigtigelsesrejse til Kalamun i august 1902.

Hun var født i 1879 og havde i nogle år været privatlærer hos Prips søster og svoger, provst G.A. Olsen i Ulfborg. Da provst Olsens datter Helga i 1901 fik lov at følge med Oluf Høyers datter, Ellen, til Hebron, fulgte Johanne Svanenskjold med som privatlærer for de to børn samtidig med, at hun havde forskelligt evangeliserende arbejde sammen med Marie Høyer. Udsendelsen var støttet af Kvindelige Missions Arbejdere, der var en dansk støtteorganisation for mission. Da familien Høyer i 1903 rejste til Aden skiltes deres veje, og Johanne Svanenskjold rejste til Libanon, hvor hun blev lærer hos et engelsk missionsselskab i byen Brumana øst for Beirut.

Da det kom til at stå klart, at de danske missionærer skulle overtage den irske mission, henvendte Fox Maule sig til Johanne Svanenskjold og opfordrede hende til at slutte sig til Østerlandsmissionen med den begrundelse, at det var vigtigt for de danske missionærer at stå sammen og støtte hinanden. Da hun derfor i sommeren 1905 var på hjemmeophold, fik hun foranlediget, at der blev taget kontakt fra

Kvindelige Missions Arbejdere til Østerlandsmissionen og hen over sommeren blev der indgået en aftale, der gik ud på, at Johanne Svanenskjold fortsat skulle være udsendt af Kvindelige Missions Arbejdere, men i Syrien høre under Østerlandsmissionens arbejde og opsyn.⁴⁶ Hermed indledtes et langvarigt og frugtbart samarbejde mellem Kvindelige Missions Arbejdere og Østerlandsmissionen. Med sig til arbejdet for Østerlandsmissionen bragte Johanne Svanenskjold sin mor, *Emilie Svanenskjold*, der i årene 1905-1909 arbejdede som en slags volontør for de danske missionærer.

Johanne Svanenskjold gik i gang med at etablere pigeskoler, der efterhånden kom til at omfatte byerne:

- Nebk - med to syriske lærerinder
- Jabrud - med to syriske lærerinder
- Deir Atie - med fire syriske lærerinder

Desuden i en kortere overgang også en skole i Karjatén.

Johanne Svanenskjold fik hurtigt klarhed over et problem, der var svært at løse: manglen på lærerinder. Traditionen for pigeskoler eksisterede så godt som ikke. Piger skulle ikke gå i skole. De skulle lære husholdning og i øvrigt giftes så hurtigt som muligt. Derfor var det i sig selv et stort arbejde at overbevise forældrene om, at deres piger ville være rustet bedst muligt, hvis de fik lov at gå i skole. Men derefter kom det næste problem, at overbevise pigerne om, at de skulle fortsætte og uddanne sig til lærerinder. For det var en skam for en pige, hvis hun ikke var gift, inden hun fyldte 20 år. Gennem nogle år havde man haft en overenskomst med den irske mission i Damaskus om, at man her kunne få uddannet piger, der var egnede til at blive lærerinder. Men denne ordning fungerede ikke tilfredsstillende, så Johanne Svanenskjold besluttede sig for i efteråret 1913 at etablere en kostskole i sit eget hjem i Nebk, hvor hun sammen med missionær *Mikka Nissen*, udsendt 1913, underviste de kommende lærerinder.

I 1913 kunne man fremvise følgende statistik for skolearbejdet:⁴⁷

DRENGESKOLER:

	Nebk	Deir atie	Jabrud	Hafar	Sadad	Karjatén	Sum
Elever:	58	24	32	43	16	17	190
Protest	5	5	0	9	0	0	19
Gr. Ort.	0	12	0	0	0	0	12
Syr. Ort.	0	0	0	34	16	10	60
Katolske	4	2	16	0	0	6	28
Muslim	49	5	16	0	0	1	71
Sum:	58	24	32	43	16	17	190

PIGESKOLER:

46 46 Protokol nr. 1A, p. 22-25, RA, og ØM 1905, p. 113-15

47 47 L.Tvilstedgaard: Østerlandsmissionen, København 1914, p. 41

	Nebk	Deir atie	Jabrud	Sum
Elever:	76	65	29	170
Protestanter:	10	5	5	20
Gr.Ortodokse:	0	26	1	27
Syr. Ortodokse:	0	1	0	1
Katolske:	8	2	3	13
Muslimere:	58	31	20	109
Sum	76	65	29	170

3.2.4 Menighedsarbejdet

Det var begrænset, hvor mange ressourcer Prip kunne sætte ind over for den muslimske befolkning. Som eneste præst til de fem menigheder, som man overtog fra den irske mission, var der nok at lave blot for at holde hjulene i gang. Kun i Karjatén er der meldinger om, at der var muslimer, der regelmæssigt deltog i Prips møder.

Ved gudstjenesterne brugte Prip den lutherske ritualbog, som han havde erhvervet sig i Jerusalem. Det gav en del usikkerhed og mistænkelighed hos nogle af menighederne, hvilket kom til udtryk ved bl.a., at en dåb, som var fastsat ved en af Prips gudstjenester, blev udsat, indtil man havde haft en repræsentant i Damaskus for at drøfte sagen med en af de irske missionærer. Ved dåben var det forsagelsen, korstegnelsen og fadderordningen, der vakte modstand. Ligeledes var der modstand mod nadverordningen, selv om der også var eksempler på, at nogle græsk-ortodokse kristne gav udtryk for, at de bedre kunne lide den danske missionærs måde at holde nadver på frem for de irske missionærers. Det var heller ikke velkomment, at Prip bar den danske præstekjole, der for syrerne var "alt for katolsk".

Langsomt men sikkert blev tilliden bygget op mellem de syriske kristne og den nye præst. Man bemærkede, at Prip talte i hverdagens arabiske talesprog, der var væsentlig lettere at forstå, end klassisk arabisk, som man brugte i moskéerne, og som de syriske evangelister plejede at bruge, og Fox Maule kunne i 1906 meddele hjem, at kirkegangen var steget efter Prips ankomst.⁴⁸

I Deir Atie kom der foruden den lille presbyterianske menighed også en del af de græsk-ortodokse til Prips gudstjenester. Fra den græske liturgi var de vant til, at det er tilstedeværelsen og deltagelsen i bønnerne og nadveren, der er det vigtigste. Derfor var der megen støj fra syrernes indbyrdes samtaler og den udbredte trafik ind og ud i løbet af gudstjenesten. En dag blev det for meget for Prip, der beretter hjem, at "*...jeg tror, jeg den Dag begyndte paa min Prædiken 4 eller 5 Gange; jeg belv afbrudt i Begyndelsen af den saa mange Gange, tav stille indtil Ordenen var genoprettet, sukkede til Gud og begyndte igen..... Efter Gudstjenesten lagde jeg Tilhørerne paa Sinde, saa alvorligt, jeg kunde, hvad Meningen var med vore Gudstjenester, at det var at sidde for Guds Ansigt og høre hans Ord til os om Vejen til vore Sjæles Frelse....*"⁴⁹

En af de ivrigste af de græsk-ortodokse i Deir Atie fortalte en dag Prip, hvordan folk i Deir Atie så på hans arbejde, som de syntes bedre om end irednes. Især fremhævede han den lutherske nadver. Og så

48 48 ØMB 1906, p. 14-19

49 49 ØMB 1907, p. 24-34

føjede han til, at de var spændte på, om den nye missionær ville være i stand til ved hjælp af den engelske konsul at beskytte medlemmerne af den presbyterianske menighed, hvis nogen ville komme til at lide overlast fra muslimernes side. Hvis det var tilfældet, ville der være en del af de græsk-ortodokse, der ville gå over til den presbyterianske kirke. Han mente, at Prip let ville kunne få 40 nye altergæster på denne måde. Men Prip var ikke kommet til Syrien for at søge proselytter. Han var udelukkende kommet for at tale evangeliet til den enkelte til omvendelse og tro og vidste ikke, hvad han skulle gøre, hvis der kom en af de andre kristne og søgte optagelse i menigheden.

Da Alfred Nielsen i julen 1911 første gang oplevede Prip og hans arbejde i de presbyterianske menigheder var han usikker på, hvordan det ville blive at samarbejde med ham “...den gudhengivne ikke-tvivlende og ikke-vaklende Karakter. Jeg faar nok at lære der...”⁵⁰ Vi sporer tydeligt, at de to præster tilhørte hver sin teologiske tradition og generation. Prip tilhørte vækkelsestraditionen med den konservative idealistiske bibelforståelse, mens Alfred Nielsen, som var en generation yngre, havde fået et historisk kritisk bibelsyn. Også i missionssynet sporer vi en forskel mellem Alfred Nielsen og de første missionærer. Hvor det var en selvfølge for Prip og Fox Maule, at lægemissionen var en døråbner til at komme i tale med muslimer om kristne emne og aflægge et vidnesbyrd, så stillede Nielsen sig mere kritisk over for dette missionssyn og rejste spørgsmålet, om det var rigtigt at tvinge medlemmer af en anden religion til at høre evangeliet?

Men på trods af den teologiske uenighed og forskel i tradition, fandt Fox Maule, Prip og Nielsen hurtigt ind i et godt samarbejde i gensidig respekt for hinanden og med storsind til at give plads for forskelligheden, rammende udtrykt af Nielsen:

Jeg tror, vi skal være Gud taknemlige for Lune og godt Humør, ogsaa blandt Missionærer. Ikke mindst i en saadan lille Kres, hvor man altid er henvist til Omgang med de samme faa Mennesker, er der Ting nok, der kan bringe Vanskeligheder og Misforstaaelser og Gnidninger. En god Vittighed og en sund Latter udretter dér tit mere end Formaninger og højtidelige Opgør.”⁵¹

I 1912 blev der i Deir Atie, Nebk og Jabrud holdt gudstjeneste hver søndag enten ved Prip eller en af de syriske evangelister. I Hafar var der gudstjeneste en gang om månenden. I Karjatén, der lå for langt væk til at stedet kunne indgå i den øvrige gudstjenesteplan, blev der holdt regelmæssige gudstjenester ved en af de syriske evangelister. Man erindrer sig Vilh. Sørensens synspunkt udtrykt i 1895: “*Intet Land er nogen Sinde blevet evangeliseret uden ved sine egne Sønner.*”

3.2.5 Mødet med beduinerne

Det var beduinerne, der trak Prip og Fox Maule til Kalamun. Og det var beduinerne, der fik Prip til i første omgang at bosætte sig i det afsides liggende Karjatén på grænsen til ørkenen. Her var der mulighed for at få kontakt med “ørkenens sønner.” Og i modsætning til Steward Crawford, der var født i Syrien og talte arabisk som en indfødt, så fik Prip lært beduinernes sprog. Men ellers er det ikke meget, vi hører om hans møde med beduinerne i de to år, han boede i Karjatén. Da missionærerne skulle beslutte sig for, hvor man ville lægge hovedstationen efter overtagelsen af den irske mission, var Karjatén slet ikke inde i billedet.

Der var kun ganske få beduiner, der opsøgte Fox Maule i klinikken i Deir Atie, og i skolearbejdet i Karjatén kom der ingen beduinbørn.

50 50 Brev af 9. december 1911 til vennen Pontoppidan-Thyssen, her citeret fra Bødker Hansen, p. 132

51 51 Alfred Nielsen:: Vejen vi vandrede, København 1946, p. 56

Det blev altså sporadisk med den opsøgende kontakt til beduinerne, der først og fremmest fandt sted i forbindelse med stationsturene, hvor lægen og sygeplejersken i nogle dage besøgte en af missionens hovedbyer for at holde klinik på stedet.

I 1908 lykkedes det ved en sådan stationstur for Fox Maule at holde klinik en enkelt dag i en beduinlejr: *“Jeg fik en Kamelsaddel med et Tæppe over at sidde paa; og der blev trakteret med Kamelmælk og Dadler, som blev sat frem for os paa en stor Træbakke. Da vi Gæster.... havde vederkvæget os, blev de syge ført hen til mig, og jeg gjorde, hvad jeg kunde for dem. Jeg gav dem lidt Draaber for Øjnene og vilde ogsaa give dem lidt Øjensalve, men vi kunde ikke iblandt deres Husgeråd finde noget at komme Salven i, indtil de tilsidst bragte et tomt Patronhylster. Det fyldte jeg saa for dem med Øjensalve.....”*⁵²

Ved et aftenmøde i Karjatén traf Prip en beduin, der viste sig at være interesseret i den kristne tro. Prip talte med ham om frelsen, men de tilstedeværende kristne forstyrrede deres samtale og gjorde tykt nar af denne nomade, der ville vide noget om deres tro. Årsagen var, at han havde en lav status i byen som hyrde for en af de kristnes geder. Prip måtte opgive at tale med denne mand.

Johanne Svanenskjold og Alfred Nielsen delte ikke Prips begejstring for beduinerne. Da Alfred Nielsen i begyndelsen af sit ophold i Kalamun hørte lægen Daud Katibe fortælle om sine tanker om at lave en mission blandt beduinerne, undrede han sig. Daud Katibe forestillede sig, at en dag ville det være muligt for en ugift mand at rejse rundt sammen med en beduinstantamme og så sidde i teltet om aftenen og fortælle om evangeliet.⁵³ Alfred Nielsen oplevede mest beduinerne som en trussel mod samfærdselen og livet i landsbyerne. Under et ophold i Hafar oplevede han på nærmeste hold en gruppe beduiner, der hærgede byen, og på sine stationsture måtte han have eskorte af tyrkiske soldater.

Men var Alfred Nielsen skeptisk overfor en mission blandt beduinerne, så holdt han så meget klarere fat i den målsætning, som Vilh. Sørensen havde formuleret ved Prips første udsendelse: *“Opgaven er at komme ud med Kristi Fylde til Muhammedanerne.”* Derfor foreslog han flere gange i missionærforsamlingen, at indsatsen blandt muslimer skulle øges, både af de øvrige danske missionærer og af de lokale kristne, som var ansat i Østerlandsmissionen. Men kun en enkelt af de lokale kristne støttede ham i dette.

I foråret 1913 skete der noget, der blev afgørende for de danske missionærers syn på beduinerne. Fox Maule og Kirstine Laursen var på kliniktur til Palmyra, og på hjemrejsen oplevede de et overfald af nogle beduiner. Skønt de havde en soldat som eskorte, så fik de ikke nogen hjælp af ham, idet han bare stak af. Det kom til skyderi mellem missionærernes syriske hjælper og beduinerne, hvor bl.a. deres mulddyr blev dræbt. Efter denne begivenhed ændredes synet på beduinerne, og i 1915 kunne Fox Maule skrive: *“Beduinerne er jo vor gamle Kærlighed i Østerlandsmissionen - jeg kan maaske næsten sige - vor ulykkelige Kærlighed. De er næsten ogsaa umulige at faa i Tale eller rettere har været det, men her kan man maaske have Lov at sætte sit Haab til en anden Regering efter Krigen.”*⁵⁴

52 52 ØMB 1908, p.114-124

53 53 ØMB 1913, p. 17-26

54 54 ØMB 1915, p. 117-32

3.2.6 Den hjemlige organisation

I 1909 fik missionærerne i Syrien besøg af en delegation fra Danmark, bestående af formanden, Vilh. Sørensen, sognepræst *grev Viggo Moltke*, Søborg (fru Prips onkel), *provst J. Beyer*, Assens (medlem af udvalget) og pastor *Ferd. Munck*, Aarhus. Det blev en stor begivenhed for såvel de danske besøgende som missionærerne og de syriske kristne, og det gav anledning til, at der blev skubbet til hospitalssagen - ikke mindst pastor F. Munck var ivrig for denne sag.

Det skulle vise sig at blive den sidste store opgave for formanden at deltage i denne rejse. I oktober 1910 blev han syg og forvandt aldrig helt sin sygdom, som han døde af den 16. november 1911.

Dermed var den første af de store pionerer væk, og Østerlandsmissionen stod nu overfor at skulle reorganisere sig i arbejdet i Danmark. Som ny formand blev valgt professor *H. V. Nyholm*, der bl.a. var formand for Diakonissestiftelsens bestyrelse og kendt som en dygtig administrator. Samtidig blev vedtægterne - eller grundbestemmelserne som man kaldte dem - revideret, hvori det blev bestemt, at Østerlandsmissionen blev ledet af:

- A. *et Missionsraad, der bestaar af 3 af Missionærerne,*
- B. *en Missionærforsamling, der bestaar af Arbejdere paa Missionsmarken,*
- C. *et Hjemlandsudvalg, der bestaar af indtil 18 Medlemmer ud af det danske Kristenfolk.*⁵⁵

Vi ser, at stadig er missionens ledelse primært samlet hos missionærerne i Syrien, der stadig vælger bestyrelsen eller *Hjemlandsudvalget* og det forretningsudvalg på fem medlemmer, der leder missionens hjemlige arbejde i det daglige. Det bestemmes også, at Hjemlandsudvalget er den højeste myndighed for arbejdet i Danmark. Det har ansvar for - i forbindelse med missionsrådet - og fuld bestemmelse over de til missionen indkomne gaver. Sammen med missionsrådet tager det beslutning om ansættelse og afskedigelse af medarbejdere. Det er formanden, der repræsenterer Østerlandsmissionen i Danmark.

3.2.6 Første Verdenskrig

I slutning af 1911 udbrød der krig mellem Italien og Tyrkiet. Det blev indledningen til den proces, der skulle bringe det gamle Osmanniske Rige til fald. Det var Italien, der overfaldt Tripoli. I den forbindelse oplevede man, at krigen skabte opslutning om nationen, og for en stund glemte araberne deres modstand mod tyrkerne.

Året efter brød Balkankrigen ud. Denne gang var det tyrkernes egne vasalstater, der gjorde oprør mod det tyrkiske overherredømme i håb om at erhverve sig national frihed. Denne gang var der ingen reaktion i Kalamun, hvor livet gik sin vante gang. Derfor kom man til at opleve netop årene 1911-14 som frugtbare år i Østerlandsmissionen, hvor en række nye medarbejdere blev antaget og udsendt.

Da Første Verdenskrig brød ud i august 1914 skabte det ængstelse i Danmark blandt missionens venner, mens missionærerne i Syrien tog informationerne ganske roligt og belavede sig på at fortsætte arbejdet uden væsentlige forandringer. Danmark var jo neutralt i krigen, så hvorfor skulle det få indflydelse på deres arbejde? Dog fik det den indflydelse, at familien Prip, der var på hjemmeophold i Danmark og stod lige overfor en genudsendelse, fik denne udskudt på ubestemt tid.

I november 1914 gik det Osmanniske Rige ind i krigen på Centralmagternes side. Dermed ændredes de danske missionærers situation væsentligt. De fleste engelske missionærer var allerede på dette tidspunkt evakueret, da man havde svært ved at få overført penge fra England til Syrien. De havde opfordret de danske missionærer til at lade sig evakuere sammen med englænderne, men danskerne ønskede at fortsætte deres arbejde i klinik og skoler. Men nytårsdag 1915 fik de danske missionærer underhånden at vide, at alle kristne skoler ville blive lukket den følgende dag under påskud af, at de fik støtte fra fjendtlige magter. Her skulle det vise sig, at det ikke var en fordel, at man ved overdragelsen fra den irske mission ikke havde fået registreret skolerne som danske skoler, men at de fortsat stod som engelske skoler - og missionærerne som engelske udsendinge. Dertil kom, at man fik underretning om, at det kun ville være muligt at forlade landet i to til tre uger endnu. Derfor blev det besluttet, at Johanne Svanenskjold, Marie Hansen og Kirstine Laursen straks skulle rejse til Danmark. Resten rejste til Beirut for at se tiden an. Men da regeringen meddelte, at ingen udlænding måtte forlade landet efter 2. februar 1915, blev det besluttet, at de resterende missionærer i slutningen af januar også skulle evakueres. Under krigen var missionærerne beskæftiget med mødearbejde i Danmark samt forskelligt andet arbejde. Den eneste af missionærerne, der ikke blev genudsendt, var Marie Hansen.

Det blev en usædvanlig hård tid for de små menigheder i Syrien, dels at de pludselig stod uden den støtte, de danske missionærer var for dem, dels at de økonomisk blev isolerede. Man søgte at holde hjulene i gang så godt som muligt, men det kunne ikke undgås, at meget af det arbejde, der var bygget op før krigen, blev slået i stykker, og i løbet af 1916-17 gik alt læge- og skolearbejde i stå.

3.3 Mellemligstiden

3.3.1 Det Osmanniske Riges fald

Det Osmanniske Rige var opstået i midten af det 13. århundrede. Riget havde navn efter den første store sultan, Osman I, der kom til magten i årene før 1300 og regerede frem til 1326 for de mongolske og turkmenske stammer, der i årene forud var trængt mod syd-vest gennem hele Centralasien til Lilleasien, hvor man slog sig ned i den ikke-byzantinske del af Anatolien. I løbet af det 14. århundrede erobrede man hele Lilleasien og Thrakien og vendte sig derpå mod Europa, hvor man gik mod det byzantinske Balkan og Centraleuropa. En tid vaklede man religiøst mellem, om man ville tilslutte sig kristendommen eller islam, men til sidst faldt valget på islam - utvivlsomt ud fra en betragtning om, at det kristne byzantinske rige var den rivaliserende fjende, som måtte bekæmpes, hvis man selv ville erobre magten. I det spil ville det være en fordel at vælge islam.

Det lykkedes osmannerne at tage det ene bid efter det andet fra byzantinerne kulminerende med Konstantinopels fald 1453, der blev osmannernes absolutte storhedstid. Samtidig betød det, at Romeriget endegyldigt var faldet, og dermed havde kristendommen mistet sin beskytter i øst, hvilket bl.a. betød, at osmannerne hurtigt udvidede deres rige mod syd-øst mod bl.a. Syrien og Egypten, og i Europa trængte man frem på Balkan, hvor man via Beograd og Ungarn nåede frem til Wien i 1529, før man blev standset.

Men ironisk nok blev osmannernes storhedstid også deres akilleshæl. De mange erobringer gjorde dem overmodige. Man regnede sig ganske enkelt for overlegne på alle punkter, militært, kulturelt, religiøst osv. i forhold til de kristne europæere (eller de vantro, som man konsekvent kaldte dem). Osmanerne bemærkede derfor ikke, at europæerne med de nystiftede tiggermunkeordener, franciscanerne og dominikanerne, var begyndt et systematisk studium af såvel islam som arabisk med henblik på mission i de arabiske lande. Samtidig blev det politisk og militært fulgt op af en forskning i forbedrede strategier og udvikling af bedre og bedre våben til både landhære og flåden. Og da

Chrisoffer Columbus sejlede over Atlanterhavet til Amerika skulle det vise sig at blive en guldgrube for det kristne Europa samtidig med, at portugisere og hollændere lagde en søvej syd om Afrika til Asien, hvorved de undgik dyre toldomkostninger til de osmanniske købmænd, hvis herredømme over verdenshandlen blev reduceret. Alt dette foregik ubemærket for osmannerne, der vidste, at de var Allahs udvalgte og derfor de stærkeste.

Vendepunktet for det Osmanniske Rige kom i 1571, da den osmanniske flåde blev slået af kristne europæere i et søslag ved Lepanto i Patrasbugten i Grækenland, hvilket blev fejret over hele Europa, mens den osmanniske chef for flåden i sin indberetning blot skrev følgende: "*Den guddommeligt vejledte flåde mødte de usle vantros flåde, og Allahs vilje var os imod.*"⁵⁶

Skridt for skridt blev det Osmanniske Rige i de efterfølgende århundreder svækket, og det var et rige, der kun var en skygge af sin egen store fortid, der i 1914 gik ind i Første Verdenskrig på Centralmagternes side, hvilket betød, at man fik et meget stort antal tyske officerer, som blev en væsentlig del af hæren. Selv om osmannerne forsøgte at kalde til muslimsk sammenhold i krigen ved at erklære den for *hellig krig*, lykkedes dette ikke. På den arabiske halvø havde man aldrig forliget sig med, at islam ikke længere var arabisk ledet, men havde sit centrum i Konstantinopel. Derfor sluttede araberne hellere alliance med englænderne, der i årene forud for krigsudbruddet havde sat sig på en del af den arabiske halvø. Det gav nemlig araberne et håb om national frihed, hvis englænderne vandt - og dermed afslutningen på det lange osmanniske herredømme, som man altid havde følt ydmygende.

I slutningen af 1917 drev englænderne under ledelse af general *Allenby* de tyrkiske tropper fra Sinaiørkenen til et område nord for Jerusalem. Her lå fronten til september 1918, hvor næste fase blev indledt og en måned senere kunne englænderne lade den arabiske *emir Faisal* (søn af den saudiarabiske *kong Hassan*) erobre Damaskus. Hermed var modstanden knækket, og tyrkerne bad den 31. oktober 1918 om våbenhvilke.

3.3.2 De polistiske forhold i Syrien

Arabernes og englændernes erobring i oktober 1918 var blevet hilst med begejstring af Syriens muslimske og kristne befolkning. De allierede havde proklameret som deres krigsmål at skaffe alle undertrykte folk frihed og selvbestemmelse. Derfor opfattede syrerne de arabiske og engelske styrker som befriere, der skulle gøre Syrien til et frit og uafhængigt land. Men sådan skulle det ikke gå. England og Frankrig havde aftalt, da Tyrkiet gik ind i krigen, at England skulle have mandat over Palæstina og Frankrig over Syrien. Men man havde ikke aftalt grænsen mellem det engelske og franske mandat område, og i den følgende tid blev Syrien kastebold mellem de to stormagter, indtil man nåede til en grænseaftale i 1919.

Da syrerne efterhånden opdagede, at de ikke ville få en fri og uafhængig stat, opstod der forbitrelse og politisk uro i landet. Man følte sig forrådt, og mange udtrykte, at man sidst af alt ønskede at komme under Frankrig - så hellere fortsat under Tyrkiet. Disse frustrationer brød ud i lys lue i 1925-26. Det begyndte nordpå i Syrien med et oprør, der blev startet af druserne, men som hurtigt bredte sig til store dele af landet, og det kulminerede med et bombardement af Damaskus.

I begyndelsen af november 1925 kom det til en træfning i nærheden af Nebk - tæt på det hus, hvor Fox Maule boede. En gruppe sårede franske soldater flygtede til Deir Atie, hvor de søgte husly hos Prip. Da de syriske oprørere hørte dette, krævede de at få de franske soldater udleveret, hvilket Prip

56 56 Berhard Lewis: *Hvad gik galt?*, København 2002, p. 26

nægtede, og han fik en aftale med syrerne om, at de kunne tage deres våben mod at skåne soldaternes liv. Dagen efter fik soldaterne undsætning og slap bort, men efter at Prip endnu en gang havde haft en kontrovers med oprørerne, der nær havde kostet hans liv, valgte han med sin familie at flygte til Beirut, hvor han forblev til oprøret var slået ned.

3.3.3 Missionærene vender tilbage

De amerikanske og engelske missionærer, der under krigen havde været fordrevet fra deres arbejdsmark i Syrien og Palæstina, havde brugt tiden under krigen til at indsamle store beløb, hvorved de kunne danne *The Syria and Palestine Relief Fund* med hovedsæde i Egypten. Man manglede ikke mindst læger og sygeplejersker og henvendte sig allerede i sommeren 1918 til Østerlandsmissionen, som ud over penge stillede Fox Maule samt sygeplejerskerne Kirstine Laursen og Cecile Lauritsen til rådighed for arbejdet. Senere blev også Prip stillet til rådighed, og i marts 1919 kunne disse missionærer rejse tilbage til Syrien for at genoptage arbejdet, idet de danske missionærer fik overdraget Kalamun som ansvarsområde. Det blev et hjerteligt gensyn med de syriske kristne, der havde lidt meget under krigen, og nøden viste sig at være langt større, end man havde forestillet sig. I perioder havde manglen på mad været så stor, at mennesker var døde af sult.

Under en del af krigen havde Alfred Nielsen været i dansk præsteembede, mens Johanne Svanenskjold havde været syg i længere tid. De rejste tilbage til Syrien i efteråret 1919. Langsomt kom arbejdet i gang igen. Især skolerne var i en meget dårlig stand.

Krigsårene havde for Østerlandsmissionen betydet, at missionærernes tilstedeværelse i Danmark havde resulteret i en massiv information om arbejdet, hvilket resulterede i en kraftig opblomstring i årene efter Første Verdenskrig med udsendelse af en del nye missionærer, der skulle få en lang tjeneste i Syrien. På skoleområdet blev *Johanne Sivertsen* udsendt sammen med Johanne Svanenskjold i 1919. Hun blev suppleret i 1922 af *Kamma Skule* og i 1924 af *Helga Prip-Olsen*. Sidstnævnte, der var Prips niece, var allerede 1920 rejst ud som privatlærer for Prips datter. I det medicinske arbejde fik Fox Maule i 1920 en kollega i lægen *Henrik Møller*, også en nevø af Prip, og i menighedsarbejdet blev den unge præst, *Sigurd Geleff* udsendt i 1922. Missionen var ved at blive stor med god dækning på alle poster.

3.3.4 Hospitalet

Det hospitalsprojekt, som før Første Verdenskrig var blevet sat i gang med erhvervelsen af en byggegrund, blev genoptaget efter afslutningen af krigen. Men inden man kunne få overskud til at tænke på byggeprojekt, var missionærene optaget af nødhjælpsarbejdet, og vi skal helt frem til missionærforsamlingens møde den 26.-27. december 1920, før man besluttede sig for at ansøge de nye franske mandatmyndigheder om tilladelse til at bygge et hospital i Nebk på den erhvervede grund⁵⁷. Herefter gik den franske behandlingsprocedure i gang, der omfattede en høring i de centrale myndigheder i Paris, inden byggetilladelsen forelå i november 1921⁵⁸. Leder af byggeprojektet var Fox Maule. For at han kunne frigøres til dette arbejde, blev ansvaret for klinikken overdraget til den nye læge, Henrik Møller. For at være så tæt på byggeriet som muligt flyttede Fox Maule 1924 fra Deir Atie til Nebk for at lede de 70-80 mand, der dagligt var beskæftiget ved byggeriet.

Under oprøret i 1925-26 var hospitalsbyggeriet besat af oprørerne. På et tidspunkt lod de franske soldater Fox Maule vide, at det kunne blive nødvendigt at brænde hospitalet af for effektivt at slå

57 57 Missionærforsamlingens protokol

58 58 ØMB 1921, p. 195-96

oprøret ned. Det skete dog ikke, men efter oprøret var meget på hospitalet ødelagt, så man måtte begynde med at restaurere en stor del af det endnu ikke færdiggjorte byggeri, hvilket forsinkede færdiggørelsen af byggeriet betragteligt.

Den 17. maj 1927 stod hospitalet færdig til indvielsen, der blev foretaget af Østerlandsmissionens formand, *Chr. Siegmundfeldt*, som sammen med to andre fra hjemlandsudvalget, repræsenterede Østerlandsmissionen. I indvielsen deltog den danske konsul i Beirut, den franske kommandant med en række officerer, syriske embedsmænd - både lokale og fra Damaskus, samt en række repræsentanter fra såvel muslimske som kristne institutioner. Blandt indvielsesgæsterne var bl.a. også oprørslederen fra 1925-26, der havde besat hospitalet. Dermed fik Kalamun sit første hospital.

Det var et fuldt moderne hospital, man åbnede, med operationsstue, apotek og sygestuer samt eget elektricitetsværk, så man kunne være sikker på el-forsyning til brug for bl.a. driften af operationsstuen. Fra indvielsen overtog Henrik Møller ledelsen af hospitalet, mens Fox Maule blev leder af poliklinikken.

“Det er svært at sige, hvor meget dette hospital har betydet for udviklingen i Nebk - ja, Kalamun i det hele taget. Fra at være en lille ørkenlandsby med få tusinde indbyggere langt fra Damaskus, voksede byen på grund af hospitalet til at være et vigtigt centrum i hele provinsen. Alt dette kan vi takke fremsynede danske missionærer for,” sagde hospitalets nuværende statslige direktør (muslim) til denne bogs forfatter, der i efteråret 2004 besøgte hospitalet.

3.3.5 Målsætning for arbejdet

I forbindelse med delegationens besøg i 1927 ved indvielsen af hospitalet blev der holdt en række møder mellem de udsendte udvalgsmedlemmer og missionærforsamlingen. Den voldsomme ekspansion efter krigen og hospitalsbyggeriet havde presset vennerne til grænsen for den økonomiske formåen. Selv om man i sommeren 1927 kunne glæde sig over 270 kredse, så var udgifterne til byggeriet og den markante udvidelse af missionærer steget så meget, at der var brug for at standse op og klargøre hvilken målsætning, man i de kommende år ville gå efter.

Man tilsluttede sig anbefalingerne fra islamkonferencen i Jerusalem 1924, der pegede på, at hovedvægten i islammissionen fremover skulle flyttes fra indirekte mission (arbejde blandt de kristne) til direkte mission (arbejde blandt muslimerne). Man var enige om, at med det nye hospital ville man være i stand til bedre at nå muslimerne. Derfor blev det besluttet at indskrænke det indirekte missionsarbejde ved at nedlægge skolehjemmet. Man var også enige om, at Damaskusarbejdet burde fortsættes, ja, måske endda udvides, men at man i dette arbejde måtte væbne sig med den yderste tålmodighed, da modstanden var stor. Man havde større tillid til, at der ville kunne komme et missionsgennembrud i Kalamun, hvor man gennem de mange års arbejde havde opnået stor tillid. Der var endelig også enighed om, at rejserne til landsbyerne skulle organiseres - hvis det var muligt også til beduinerne. Derfor blev det besluttet, at man skulle søge efter en missionær til det evangeliserende arbejde, samt en læge og en sygeplejerske⁵⁹.

3.3.6 Damaskus

3.3.6.1 Beslutningen om at begynde i Damaskus

I foråret 1921 var der blevet afholdt en missionskonference for Mellemøsten i Jerusalem. Her var repræsentanter fra alle de missioner, der arbejdede i Mellemøsten til stede for at drøfte fælles

59 59 Bestyrelsesprotokol 1912-1927, p. 267

retningslinier for missionen blandt muslimer. Alfred Nielsen deltog i denne konference. Konferencen besluttede bl.a. at oprette en fælles sprogskole, ligesom man drøftede, hvor der var brug for nyt arbejde. I den forbindelse pegede man på Damaskus, som et sted, hvor der var brug for en indsats, og man vedtog følgende udtalelse:

Medens Arbejdet [i Damaskus] blandt Jøder og Kristne drives af den irsk-presbyterianske Mission og blandt muhammedanske Kvinder og Piger af den britisk-syriske Mission, er der en uhyre stor, saa godt som uopdyrket Arbejdsmark, naar Talen er om muhammedanske Mænd og Drenge⁶⁰.

Konferencen pegede på, at Østerlandsmissionen måtte være det selskab, der var bedst egnet til at tage denne opgave op.

Da missionærforsamlingen tog denne opfordring under overvejelse blev det besluttet at tage imod udfordringen. Det lå klart, at det skulle være Alfred Nielsen, der skulle påtage sig denne opgave. Alfred Nielsen havde ved flere lejligheder udtrykt sig kritisk over for såvel drømmen om at nå beduinerne som institutionsmission i det hele taget. Han mente ikke, at man skulle tvinge mennesker af anden tro til at høre evangeliet for at få undervisning i skolen eller behandling på klinikken. I dette spørgsmål var han ikke enig med de øvrige missionærer. Ved overflytningen til Damaskus udtalte han, at nu skulle han til at være missionær - det var der hidtil ingen i Kalamun, der havde opfattet ham som. Her var han skolelederen.

Alfred Niensens tid i Damaskus kom til at ligge i årene 1921-28, hvor han i vid udstrækning kom til at øve en pionerindsats. Inden han begyndte sit arbejde i Damaskus, skrev han til tidens mest indflydelsesrige islammissionærer, den amerikanske Samuel Zwemer, der arbejdede i Cairo, for at få gode råd fra ham vedrørende arbejde og metoder. Zwemers svar var ikke særligt oplysende: "*Arbejdet blandt Muslimer i Storbyerne staar endnu paa Eksperimenternes Trin.*⁶¹" Eller sagt på en anden måde: man var ikke nået særlig langt med storbymissionen. Ingen kunne give gode råd. Enhver måtte finde sin egen vej.

I årene 1922-24 arbejdede missionær Kirstine Laursen også i Damaskus med kvindearbejde.

3.3.6.2 Læsestuen

Den vej Alfred Nielsen valgte, var at åbne en læsestue i et af de travle forretningskvarterer. Det var en metode, der var kendt og anvendt mange steder rundt omkring. Blandt andet havde hans nære ven, L.P. Larsen, allerede i 1890'erne haft en læsestue i Madras i Indien. Ved hjælp af bøger, aviser og anden litteratur fik man mennesker indenfor til læsning og samtale om religiøse emner. Dialogen blev et arbejdsredskab længe før, man teologisk havde opfundet dette ord.

Desuden inviterede han en gang om ugen til lysbilledforedrag med bibelske billeder. Det blev meget besøgt og gav anledning til, at der var unge mennesker, der blev hængede efter foredraget for at tale om kristendommen. Ikke mindst var man interesseret i at høre en kristens opfattelse af Jesus, som muslimerne kalder Isa.

En gang om måneden blev der holdt populærvidenskabelige foredrag af professorer fra det

60 60 Her citeret fra Siegfumfeldt II, p. 176

61 61 Alfred Nielsen: Vejen vi vandrede, København 1946, p. 70

amerikanske universitet i Beirut eller andre fagfolk. Som eksempel holdt dr. Daud fra Nebk en aften et foredrag om seksuelle spørgsmål. Disse foredrag var meget populære, og der kunne være op til 70-80 deltagere.

En del tid anvendte Alfred Nielsen på at gå rundt i basargaderne med en taske med bøger og småskrifter. Han havde sørget for, at navnet Allah var trykt på forsiden, så man i hvert fald ikke ville smide dem på gaden, for det ville være vanærende. Men det gav anledning til, at han kom i samtale med nogle af dem, han mødte, og nogle af de forretningsfolk, som sad ved deres boder, kunne han over tid føre længere samtaler med, ligesom nogle af samtalerne førte til gensidige besøg. Under sådanne samtaler hændte det, at han blev spurgt: "*Hvorfor er du, naar du ved saa god Besked om Islam, ikke selv Muslim?*" Det var en kærkommen lejlighed for ham til at spørge, om de gerne ville høre hans grunde, hvilket åbnede muligheden for at aflægge et vidnesbyrd⁶².

Men Alfred Niensens læsestue blev en kort fornøjelse. I løbet af ganske kort tid blev der en del avisskriverier om læsestuen fra muslimsk side. Man fandt det stærkt provokerende at have anbragt en sådan læsestue midt i det muslimske forretningskvarter. En sheik skrev om ham i en avis, at missionæren opførte sig som en skrigende ravn i stedet for, at han burde have været en blid due.

Da han blev tvunget til at lukke den første læsestue, fandt han efter samråd med de franske mandatmyndigheder et nyt lokale, som kunne bruges. Det lå så tæt ved grænsen til såvel det jødiske som det muslimske kvarter, som det overhovedet kunne. Men det lå i den kristne bydel - iøvrigt i den gade, der er kendt fra Apostlenes Gerninger som *Den Lige Gade*. Med udgangspunkt i dette lokale udførte han i de kommende år sit arbejde. Ud over de omtalte foredrag og lysbilleder havde han også sprogundervisning for unge arabere - det var i en tid, hvor unge arabere havde et stort behov for at tilegne sig sproglige færdigheder, så de kunne komme i kontakt med den omverden, som i disse år åbnede sig for dem.

3.3.6.3 Min ven sheiken

Nogle af de dialoger, som Alfred Nielsen i disse år førte med muslimer i Damaskus, har han beskrevet i et par små bøger: *Min Ven Szejken* (1923), og *Aftener i Damaskus* (1925). Disse bøger giver et fint indblik i denne missionærs arbejdsmetode.

Udgangspunktet for hans dialog med sheiken var, at denne i en kristen avis havde skrevet en artikel om Jesus. Alfred Nielsen følte, at denne artikel var behæftet med så mange fejl, at han nødvendigvis måtte gøre indsigelse. Men i stedet for at gøre det offentligt, opsøgte han sheiken på hans arbejde og fik en aftale med ham om et møde, hvor de kunne drøfte deres uenighed. Det førte til en lang række møder, der strakte sig over en hel vinter.

Under disse samtaler fik Alfred Nielsen sheiken til at gennemgå en muslimsk bog, der netop var udkommet med titlen: *Islam og Kristendom*. Dette var i samtiden noget ganske uhørt, at en kristen missionær "gik i lære" hos en muslimsk sheik for at lære islam at kende af ham. Men det gav ham samtidig en enestående chance for at stille spørgsmål og føre dybe samtaler med sheiken om centrale kristne begreber som synd, nåde, Jesu liv og ikke mindst korsfæstelsen. En aften, da de talte sammen, sagde sheiken pludselig: "*nej, de har ikke dræbt ham og ikke korsfæstet ham, det så kun sådan ud for dem.*" Han udtrykte, at han ville ønske, at disse ord ikke havde stået i Koranen. Nu var han nødt til at tro dem, for Koranen er Guds åbenbarede ord, som han var forpligtet på at tro bogstaveligt.

62 62 ibid p. 73

3.3.6.5 Lysner det?

Ralib var en af de unge mænd, som Alfred Nielsen kom i kontakt med i Damaskusårene. Efter at han over en længere tid var kommet hos Nielsen, rejste han til Beirut, hvor han blev døbt i en protestantisk sekt - *Guds Børn* - i 1924. Men Nielsen betragtede ham som en frugt af Østerlandsmissionens arbejde⁶³. Ralik kom senere tilbage til Kalamun, hvor han en tid arbejdede i missionens tjeneste, inden han rejste til Palæstina, hvor han en overgang virkede som kolportør i jødiske kolonier for et engelsk missionsselskab. Han fik også efterhånden et ordentligt forhold til sin familie, som han af og til traf. Men i 1938 blev han fundet myrdet i en hule i Galilæa. Om han blev myrdet på grund af sin tro, eller han var blevet likvideret, fordi han i perioder arbejdede som tolk for det britiske militær, blev aldrig opklaret⁶⁴.

Khejreddin var en anden af de unge mænd, som kom hos Alfred Nielsen. Han kom fra Galilæa, hvor hans far var en velhavende landmand. I Damaskus gik han på en af de fine private kostskoler. Under sit ophold her kom han i tvivl om sandheden var i islam eller i kristendommen og begyndte derfor at søge oplysning om kristendommen. Gennem læsestuen kom han i kontakt med Nielsen, som han begyndte at læse engelsk hos, og under en julefest hos Alfred Nielsen kom han til klarhed i sit trosspørgsmål. Da hans familie hørte om hans kristne tro, meddelte faderen ham, at han ikke længere regnede ham som sin søn, ligesom han standsede med at støtte ham økonomisk. Det skete ud fra den betragtning, at når sønnen ingen penge havde, skulle han nok indordne sig. Hertil svarede Khejreddin: "*Jeg foretrækker at dø fremfor at fornægte Kristus og min Tro paa ham.*" Østerlandsmissionen hjalp ham herefter til Egypten, hvor de fik ham på en evangelistskole. I Egypten blev han døbt af katolikkerne, men inden længe fandt han ud af, at han alligevel ikke var katolik, og han søgte tilbage til protestanterne. En tid finder vi ham i Aden under navnet *Mansur*, som han kaldte sig, efter han blev kristen (se afsnit 5.4.1). Derefter arbejdede han i mange år som lærer på en offentlig skole i Bethlehem. Også han fik efterhånden et ordentligt forhold til sin familie. Hans gamle far inviterede endda ham og hans kone og børn på besøg på slægtsgården, hvor de blev godt modtaget⁶⁵.

3.3.6.6 Abu Ibrahim

Men den største forhåbning blev knyttet til snedkeren *Hadsj Badawi Sjbābaru* eller som han efter syrisk skik også blev kaldt: *Abu Ibrahim*, hvilket ganske enkelt betyder, at han havde en søn, der hed Ibrahim. Hadsj var et hædersnavn, der refererede til, at han i sine unge dage havde gjort pilgrimsrejsen til Mekka og Medina.

I foråret 1923 var han arbejdsformand på et snedkerværksted i Damaskus, hvor de fleste af svendene og drengene var kristne. En af disse var en ung mand fra Nebk. I fritiden diskuterede de religion med ham, og han mente, at han derved nok skulle vinde dem for islam.

En dag, da de diskuterede, sagde den unge mand fra Nebk: "*Ligesom du holder af os og vil anbefale os din Religion, saaledes holder vi ogsaa af dig og vil anbefale dig vor Religion. Du er ikke fanatisk, men ønsker at kende Sandheden. Tag disse Smaaskrifter og læs dem opmærksomt; siden skal jeg bringe dig andre.*"⁶⁶ Senere fik han også Det Nye Testamente, og han begyndte virkelig seriøst at læse

63 63 Alfred Nielsen: *Lysner Det?*, København 1926, p. 5

64 64 Alfred Nielsen: *Vejen vi vandrede*, København 1946, p. 98

65 65 *ibid* p. 99 - og Siegfumfeldt II, p. 186f.

66 66 *Lysner Det?* p. 9

den litteratur, han fik.

Noget af det første, der slog ham, da han begyndte at læse i Det Nye Testamente, var Jesu ord i Mattæusevangeliet: *“Elsk jeres fjender og bed for dem, der forfølger jer...”* Og da han begyndte at følge med til gudstjeneste og hørte menigheden bede Fadervor, undrede han sig over bønne: *“... forlad os vor skyld, som også vi forlader vore skyldnere...”* Det var nye toner for ham. I moskéen havde han fredag efter fredag hørt sheiken bede om velsignelse over muslimerne og så derpå tilføje: *“O, Gud, tilintetgør de vantro og Afgudsdyrkerne og Muslimernes Fjender indtil Dommedag.”*⁶⁷

Den unge mand satte ham nu i forbindelse med Alfred Nielsen, der førte regelmæssige samtaler med ham over halvandet år, inden han den 26. april 1925 blev døbt sammen med sin hustru og fire børn af Alfred Nielsen i den irsk-presbyterianske kirke i Damaskus - en begivenhed, der fremkaldte stor glæde i Østerlandsmissionens store vennekreds i Danmark: det var jo førstegrøden af mange års arbejde i Syrien.

Dagen efter flyttede familien til Nebk, hvor den kunne leve i et nært fællesskab med missionærerne, og hvor børnene kunne komme i en kristen skole. Kort tid efter vendte Abu Ibrahim tilbage til Damaskus for at passe sit arbejde, og så begyndte trængslerne. Folk på gaden genkendte ham og hånede og spyttede på ham. Hans familie, der boede i Beirut, brød med ham og forbandede ham. Hans bror skrev til ham: *“Borttag straks dit Familienavn Sjbābaru, og lad saa, du forbandede, dit Navn være “Korsets Tjener”. Tag dig i vare for, hvad der skal ske dig. Du tror nok, jeg er død. Nej, nej, jeg skal ikke dø, før jeg naar mit Maal med dig.”*⁶⁸ Omvendt fandt han ikke den kærlighed og det fællesskab, han havde forventet at finde i den kristne menighed. Tværtimod var reaktionen her: *“Herregud, kunne I da ikke have ladet ham blive hos muslimerne?”* - som en kristen kvinde i Nebk sagde til Alfred Nielsen, da hun blev præsenteret for Abu Ibrahim. Efter nogen tid flyttede familien til en ren kristen by, idet man tænkte, at her ville man kunne leve i fred og blive respekteret. Men de kristne var bange for dem, fordi de frygtede represalier fra muslimerne, fordi han var en frafalden. Efter tre års trængsler vendte han tilbage til islam. Alfred Nielsen besøgte ham undertiden, når han kom til Damaskus og talte med ham, og under en samtale hævdede Abu Ibrahim, at han var stadig en kristen i sit hjerte, og det ville han altid vedblive at være.

Datteren, Mirjam, var den ældste af børnene og den, som religionsskiftet gjorde dybest indtryk på. Efter endt skolegang blev hun sygeplejeelev på hospitalet i Nebk. Hun blev gift med en rig muslimsk slægtning, der lovede hende, at hun måtte vedblive at være kristen, men han holdt ikke sit ord. Over for en af hendes elevkammerater fortalte hun mange år senere, at hendes mand forbød hende at have nogen som helst samkvem med andre kristne. Det var dog lykkedes hende at få børnene i en kristen skole ud fra argumentet, at der ville de få den bedste opdragelse og det bedste grundlag for en fremtidig uddannelse. Deri fik hun ret. Hendes børn fik alle en høj uddannelse⁶⁹.

3.3.6.7 Hemmelige disciple

For mange syrere, der kom i kontakt med den danske mission, kom evangeliet til at betyde en radikal ændring i deres liv - også selv om de ikke i det ydre tog skridtet fuldt ud og blev døbt. De havde det som en muslimsk pige i en af skolerne, der spurgte Helga Prip-Olsen: *Kan man ikke være en kristen i hjertet og muslim udadtil?* Omkostningerne for en muslim, der ønskede at blive døbt, var som vi har

67 67 ibid p. 15

68 68 ibid p. 54

69 69 ØMB 1953, p.192-94

set i Abu Ibrahim og Mansurs eksempler meget store. Blandt muslimer betragtes man som frafalden, der er hjemfalden til dødsstraf, selv om Alfred Nielsens intellektuelle ven, sheiken, ikke ville anerkende den tolkning af Koranen, men påstod, at der var frihed i islam, så enhver frit kunne vælge sin religion, som han ville. Dødsstraffen gjaldt kun i krigstilfælde⁷⁰.

I Palæstina og Libanon var det lovfæstet, at en muslim, der blev døbt, kunne få ændret sine identitetsforhold hos myndighederne, så han ikke længere stod noteret som muslim. Dette havde vidtrækkende betydning i forhold til f.eks. familieretten og arveretten, men også i forhold som vi skal se et senere eksempel på i afsnit 3.4.4 til begravelsesform. I Syrien med muslimsk flertal fandtes der ikke en sådan lovgivning.

I sine erindringer fra 1946, der altså er skrevet 25 år efter Alfred Nielsens tid i Kalamun, skriver han om det, han kalder "skjulte disciple" eller "hemmelige kristne":

"Skjulte Disciple" eller "hemmelige Kristne", hvordan man nu vil kalde dem, kan være en berettiget midlertidig Nødhjælp; det kan tænkes, at Nikodemusnaturer fortsætter saadan en Tid, og det kan maaske ogsaa være ret for en lille Flok af saadanne at samles. Men hvis Missionærer tilskynder og begunstiger den Slags som noget ønskværdigt, saa er man dog vist kommen paa Afveje. Den Vidnemulighed, den enkelte maaske kunde faa ved som hemmelig Kristen ikke at blive udstødt af sin tidligere Kres, den maa dog i høj Grad blive modarbejdet af den "Usandfærdighed", hele hans Liv bliver tvunget ind i; og hvis der i Forvejen er en Kristen Menighed paa Stedet, kan hans Forhold til den kun blive mangelfuldt og skævt.⁷¹"

I en redegørelse fra 1946 om dåb af muslimer spurgte Alfred Nielsen med udgangspunkt i en konkret sag, om ikke muslimen ville tabe mere, end han ville vinde, ved at blive døbt, eftersom de kristne menigheder i Syrien ikke modtog den nye døbte med åbenhed og tillid. Hertil svarede Nielsen selv, at på trods af dette, så måtte missionen - for selve de evangeliske menigheders skyld - hele tiden arbejde for at få omvendte muslimer ind i menigheden, da de ville blive lys og salt i de bestående menigheder og gøre dem mere missionerende. Og han sluttede:

"Selvfølgelig skal Missionen ikke kaste fra sig de Muslimer, der hemmeligt vil læse Biblen og forsøge at leve kristeligt, men ikke har Mod eller Klarhed nok til at gaa til Gudstjeneste og lade sig døbe; selvfølgelig skal man holde Forbindelse med dem og prøve at hjælpe dem paa bedste Maade. Men atter og atter bør Missionen minde dem om at Daaben venter paa dem, og at de maa gaa ind ad den Dør for at være der, hvor Gud vil have dem og ret kan bruge dem."⁷²

3.3.6.8 Afslutningen i Damaskus

I efteråret 1927 havde der været lidt avisskriveri om læsestuen i muslimske dagblade. Det havde der været før, og Alfred Nielsen tog sig ikke af det. I læsestuen var der altid ro. Men kort før jul kom der en henvendelse fra den danske konsul i Beirut, der kunne oplyse, at han i et regeringskontor tilfældigt havde hørt, at man var på vej med en udvisning af Nielsen, fordi en del sheiker havde klaget over ham og ønsket ham fjernet. Da samtidig en missionær fra den muslimske sekt, Ahmadiyya, var blevet overfaldet og dolket på åben gade, turde myndighederne ikke længere tage ansvaret for Nielsens

70 70 Vejen vi vandrede, p. 97f.

71 71 ibid p. 58

72 72 Udateret redegørelse til Hjemlandsudvalget: Daab af Muslimer, mærket ØM 4/1946 - kasse 47, RA

sikkerhed og meddelte, at læsestuen ville blive lukket. I den situation valgte Nielsen selv at lukke læsestuen og forlade Damaskus. I 1928 fik han tilbudt et arbejde på Newman School of Missions i Jerusalem, der var en sprogskole for vordende missionærer. Efter samråd med hjemlandsudvalget tog han imod dette arbejde - stadig som Østerlandsmissionens missionær.

Når Alfred Nielsen senere skulle sammenligne årene i Kalamun og Damaskus, så sammenfattede han det i et indtryk af, at i Kalamuntiden fik han kun et overfladisk, ydre kendskab til muslimernes liv, det, som straks falder i øjnene i et muslimsk land med moskéer, bønnerne til de faste tider, bønneråbene fra minareterne, fasten i Ramadan, kvindernes slør. Han havde naturligvis talt med muslimer, men det var kun, når man mødtes til officielle lejligheder. Noget virkeligt dybere kendskab til muslimernes tankegang fik han først i Damaskus-årene⁷³.

Efter at Alfred Nielsen havde forladt Damaskus, samlede han sine indtryk fra Damaskus-årene i bogen: *Moderne Muhammedansk Tankegang* (1930).

3.3.6.9 Alfred Niensens arbejde efter Damaskus

Efter Damaskus vendte Alfred Nielsen ikke tilbage til Kalamun som missionær. Kun i kortere perioder vendte han tilbage for at vikariere som præst. Men han forblev livet igennem at være Østerlandsmissionens udsending, selv om hans arbejdsplads fremover blev Jerusalem.

Da det stod klart, at han ikke havde nogen fremtid i Damaskus, fik han et tilbud fra Newman School of Missions i Jerusalem, der var CMS' skole ledet af *Eric Bishop*. Det var en sprogskole for vordende missionærer, som også herefter blev brugt af Østerlandsmissionen, både til den introducerende undervisning i arabisk og til senere efteruddannelse. I første omgang drejede det sig om to års prøvetid, og i denne tid blev hans kone hjemme i Danmark for at danne et hjem for børnene. Da de to år var gået, var Nielsen klar til at rejse hjem til Danmark for at blive lærer på et dansk gymnasium. Men forhandlingerne faldt ud til fordel for et fremtidigt arbejde i Jerusalem.

Den ordning, der blev indgået, gik ud på, at sprogskolen skulle betale halvdelen af hans løn for tre timers undervisning dagligt. Resten af tiden lå åben for andet missionsarbejde. Det kom til at foregå i det tyske hospital, der blev drevet af Kaiserswerth-Diakonisserne. Her kom han et par gange om ugen indtil det blev lukket på grund af krigen. Desuden fik han sin gang på spedalskhedshjemmet "Jesus Hilfe," der var ledet af en dansk diakonisse fra Brødremenigheden.

Derimod kom han ikke - som i Damaskus - ind i et evangeliserende arbejde blandt muslimer. Selv skriver han, "...at ingen enkelt Mission i Virkeligheden havde et solidt evangelistisk Arbejde i Gang blandt Muslimerne - det var altid hurtigere og nemmere og tilsyneladende mere udbytterigt at give sig af med Jøder eller østerlandske Kristne..."⁷⁴

Dog glemte han ikke helt dialogarbejdet. Han fik en brevveksling i gang med muslimske teologer om religiøse emner - især emner om mødet mellem kristendom og islam. Det førte til udgivelsen af en lille bog om Jesu død, der kom i stand ved, at han sendte seks-syv muslimske teologer en bog om emnet, som han bad dem kommentere. Herefter skrev de over en tid frem og tilbage og kommenterede hinandens synspunkter, hvilket endte med en bog på arabisk med titlen: *Kalima Sawa*, der betyder "upartisk drøftelse."

73 73 ibid p 82f.

74 74 ibid p. 117

Samarbejdet fortsatte med en enkelt af sheikerne, bl.a. om udgivelsen af et religionstidsskrift redigeret af en muslim og en kristen, hvor folk kunne komme til orde i samme omfang og i en ægte dialog drøftede vigtige spørgsmål sammen. Dette tidsskrift viste sig dog at være forud for sin tid, da ingen ville abonnere på det.

Efter krigen fik Nielsen nogle år på en britisk sprogskole for diplomater i Libanon.

3.3.7 I smult vande

3.3.7.1 Det nye hospital

Med færdiggørelsen af hospitalet var en milepæl nået i Østerlandsmissionens historie. Siden overtagelsen af arbejdsmarken i Kalamun i 1905 havde den stået på dagsordenen. 22 års arbejdsproces var til ende, da formanden Chr. Siegumfeldt kunne indvie hospitalet. Nu kunne arbejdet begynde. Dog kun på halv kraft. For arbejdet med at få hospitalet bygget var en så krævende proces for Fox Maule, at han måtte have halvandet års orlov i Danmark for at restituere sig. I den tid var hospitalet ledet af Henrik Møller.

Alligevel er der tale om en flot statistik for hospitalets første halve år. Man havde haft 61 patienter indlagt, svarende til 1640 sygedage, og der var udført 27 operationer. Poliklinikken var flyttet fra det gamle sted i Nebk til hospitalet, der også havde fået moderne apotek⁷⁵. Og i 1933 kunne Fox Maule berette, at man siden starten i 1905 havde haft 38.000 patienter i missionens klinikker og på hospitalet⁷⁶.

3.3.7.2 Sygeplejeskolen

En særlig gren af sundhedsarbejdet, hvor missionen igen kom til at være pionerer i Kalamun, var sygeplejeskoleuddannelsen. Med hospitalet blev det muligt at etablere en decideret undervisning, der førte frem mod en eksamen efter tre år. Hvis eleven bestod denne eksamen, fik hun et certifikat, som hun kunne bruge ved ansættelse på et andet hospital.

Men da hospitalets oversygeplejerske Cecilie Lauritsen i 1927 startede uddannelsen af de unge sygeplejeelever, var det i høj grad "op ad bakke." Selv om der blev indgået kontrakter med de unge piger, så var det ikke ualmindeligt, at en pige pludselig kom og meddelte, at nu var der kommet en bejler, og hun skulle giftes om ti dage, så hun måtte sige op. For hun kunne umuligt være udearbejdende samtidig med, at hun var en gift kone. Hvis det var en fjern tanke i 1920'ernes Danmark, at en husmor var udearbejdende, så var det en fuldstændig umulig tanke i Syrien. Alene det, at man var begyndt først i skolerne at undervise piger, senere at man havde oprettet en lærerindeuddannelse og nu også en sygeplejeuddannelse, var en kulturel udfordring for syrerne, hvorved kvindesynet stille og roligt blev ændret.

Selve den daglige omgang med eleverne var også et kulturmøde, der satte tålmodigheden på prøve. Hygiejnestandarderne var meget forskellige fra de små syriske huse i Kalamun til det top-moderne hospital, som de danske missionærer havde overført til den syriske ørkenprovins. Dette kan illustreres med en udtalelse af den nuværende hospitalsdirektør, der i efteråret 2004 udtalte følgende, da han viste nogle fotografier af datidens sygeplejeelever, der stadig hænger på hospitalsgangene: "*Det var*

75 75 H.F. Jørgensen: Ørkenen skal blomstre, København 1947, p. 126

76 76 ibid p. 141

de danske sygeplejersker, der lærte os, hvad hygiejne betyder. Deres høje standard går igen i den nuværende undervisningsplan. Vi har meget at være taknemlige for⁷⁷."

Dernæst fulgte de faglige vanskeligheder, hvor det kunne mærkes, at eleverne kom med ganske begrænsede boglige færdigheder, hvorved fag som anatomi, fysiologi m.m. var en ganske ny verden, som de havde svært ved at tilegne sig. Henrik Møller berettede om den første eksamen og de vanskeligheder, der var gået forud og fortsatte: "*Des større maa Glæden være, naar de klarer Eksaminationen pænt, og det gjorde de. Men en Sygeplejerskes Evne til at lægge en Pude til Rette og til at se, naar den trænger til at rettes, gør hende til en adskilligt mere værdifuld Hjælp end hendes Kendskab til Blodsygdomme o.s.v., hvor interessant dette Kendskab end kan være.*"⁷⁸

Den største vanskelighed ved den nye sygeplejeuddannelse var, at der ikke fandtes nogen lærebog på arabisk. På de større missionshospitaller i Syrien foregik uddannelsen på engelsk. Men det ønskede man ikke i Nebk. Cecilie Lauritsen måtte derfor skrive sin egen lærebog på arabisk på grundlag af danske og engelske lærebøger. Det betød igen et kulturmøde, for det var ikke altid, at der fandtes et arabisk udtryk, som dækkede det medicinske fagudtryk. Derfor måtte man i samarbejde med den syriske læge og apoteker hele tiden arbejde på at finde ord, som kunne stå sin prøve i det faglige arbejde.

Den 24. juni 1930 fandt den første sygeplejeeksamen sted på hospitalet. Eleverne *Rasha Avil* og *Mirjam Dahy* indstillede sig til prøven, der skulle udstyre dem med det eftertragtede certifikat, der beviste, at de havde bestået prøven. De bestod med fine resultater og kunne nu bære sygeplejerskeuniformen, der til forveksling lignede den danske.

I det sygeplejefaglige arbejde havde Cecilie Lauritsen i 1929 fået assistance af en dansk sygeplejerske, *Inger Birk*, der begyndte sit arbejde på hospitalet for senere i mange år at komme til at lede en klinik og opfølgende arbejde med udgangspunkt i Karjatén.

3.3.7.3 Voksende nationalisme

De nationale forhåbninger, der blev skabt under Første Verdenskrig, og som resulterede i store frustrationer i årene efter - bl.a. det tidligere omtalte oprør i 1925-26 - fortsatte i årene op mod Anden Verdenskrig som en nationalisme, der blev mere og mere markant. Mandatmagterne havde valgt at opdele landet i to selvstændige stater, Libanon, der havde kristent flertal, og Syrien, der havde muslimsk flertal.

Det var især i de store byer, at nationalisterne rørte på sig. I Damaskus kom det i 1935-36 til store demonstrationer mod de franske mandatmyndigheder, så at byen en tid var erklæret i undtagelsestilstand. Så vidt kom det ikke ude i Kalamun-provinsen, men man havde sine egne spændinger, der mere fik karakter af det religiøse.

Her skærpedes tonen mod de kristne, og dermed også mod missionærerne ved, at man ikke ville stille sig tilfreds med, at der var missionskoler for piger, men man ønskede egne muslimske skoler, der lagde vægt på en grundig undervisning i islam. Disse skoler kom først i Nebk og senere i Jabrud. Konkurrencen var begyndt.

77 77 Oplyst til denne bogs forfatter under et besøg på hospitalet i oktober 2004

78 78 ØMB 1930, p. 154-55

Selv om der på det personlige plan var venlighed og taknemlighed overfor missionærerne, der havde bragt så megen positiv udvikling med sig, så var nationalismen kombineret med en islamisk selvfølelse, der i de kommende år skulle blive mere og mere markant. Man har ikke for ingenting gennem mere end tusind år været en verdensmagt uden at mærke smerten, når den magt bryder sammen, og man opdager, at "de vantro" har overhalet én dramatisk. Vil man forstå Mellemøstens dilemma i dag, gør man klogt i at lytte til de følelser, araberne har i klemme, og som blandt andet opstod gennem den udvikling, missionærerne bragte med sig.

I Kalamun fik disse følelser næring, da man midt i 30'erne havde besøg af en egyptisk præst, *Marcus*, der selv var konverteret fra islam. Han var en karismatisk taler, der samlede store skarer til møder, som den danske mission var med til at arrangere. Det gjorde ondt i de muslimske syrere at stå over for en missionær, der ikke kun var én af de fremmede, men var én af deres egne, men som var faldet fra den rette vej. Mødet med pastor Marcus førte til en øget agtpågivenhed fra muslimernes side med hensyn til, hvad der var muslimske værdier.

3.3.7.4 Den økonomiske verdenskrise

Den økonomiske krise, som startede med det store børskrak i New York i 1929, fik alvorlige konsekvenser i Kalamun. Den syriske økonomi var bundet til den franske franc, hvilket bl.a. betød, at pengeoverførsler fra Danmark til Syrien medførte et kurstab på 40%! Missionærerne og de syriske medarbejdere måtte gå ned i løn for bare at holde aktivitetsniveauet nogenlunde. I Danmark havde man svært ved at følge med og skaffe nye givere i en tid, da også dansk økonomi var hårdt trængt.

Det havde i mange år været sådan, at en stor del af befolkningen havde suppleret de indtægter, man selv kunne skaffe sig ved hårdt arbejde i Syrien med økonomisk hjælp fra slægtninge, der i årenes løb var udvandret til Amerika. På grund af verdenskrisen udeblev denne hjælp helt eller delvist, hvilket fik ganske alvorlige konsekvenser for de enkelte familier i Kalamun. I stedet for at være i stand til at sende penge hjem til Syrien, var situationen i disse år vendt, så udvandrerne havde svært ved selv at holde brød på bordet.

Den økonomiske krise, som i Danmark bragte stor arbejdsløshed med sig, viste samme former i Syrien. Dertil kom, at man oplevede nogle år, hvor regnen så godt som udeblev, hvilket fik katastrofale følger for landet. Figentræer og vinstokke, som man skulle høste årets afgrøder fra, stod uden frugt. Bønderne måtte sælge deres kameler, geder og får, og fattigdommen syntes næsten ingen grænser at kende⁷⁹.

3.3.7.5 Lyspunkter i en mørk tid

Udsendelsen af Kamma Skule og Helga Prip-Møller i 20'erne betød, at Johanne Svanenskjold kunne koncentrere sig mere om et evangeliserende kvindearbejde. Derved fulgte man op på målsætningerne fra mødet mellem den danske delegation og missionærforsamlingen i 1927.

I 1931 og 1939 lykkedes det - bl.a. ved hjælp af støtte fra Kvindelige Missions Arbejdere - at bygge en ny pigeskole i Nebk i 1931 og i Deir Atie i 1939. Disse skoler var med til at forhøje kvaliteten i skolearbejdet.

79 79 ØMB 1933, p. 39-40

En af de store festdage havde man den 15. maj 1933. Denne dag blev den nye protestantiske kirke i Nebk indviet af Einar Prip. Det var et gammelt ønske, som dermed blev opfyldt. Finansieringen af kirken var kommet, dels fra hensættelser via Østerlandsmissionens indsamlinger over en del år, dels ved store gaver fra såvel syriske udvandrere i Amerika som fra det danske LYM (Lægmandsforeningen for Ydre Mission). Kirken er en stor rummelig kirke, der er bygget efter presbyteriansk forbillede uden alterparti, men med et podie i den ene ende, hvorfra gudstjenesten ledes. Venner i Aalborg skænkede et harmonium, som stadig står i kirken.

I sin indvielsestale gik Prip ud fra Salme 24,1: "Jorden med alt, hvad den rummer, verden og dens beboere, tilhører Herren..." Efter at have beskæftiget sig med det gamle spørgsmål, som også Kong Salomon stillede, om hvem der var værdig til at bygge Gud et tempel, da alle mennesker er synderer, sagde Prip: "*Saa vil vi altsaa bygge ham, den ophøjede og velsignede, et Tempel af sønderknuste Hjerter. Af aandeligt Materiale vil vi bygge det, af levende Sten, af Sjæle, der tørster efter Frelse og har fundet den hos ham, og han selv er den store Bygmester. Om han ikke bygger Huset, da arbejder Bygningsmændene forgæves. Paa ham som Hovedhjørnesteinen skal det bygges, paa Apostlenes og Profeternes Grundvold.*"⁸⁰

Den 28. oktober 1934 kunne den lille presbyterianske menighed fejre, at man fik sin første syriske præst. Det var *Habib Daud*, en af menighedens veltjente ledere, der denne dag blev ordineret af Prip under medvirken af en række andre præster. Menigheden havde taget det første skridt på vejen mod selvstyre.

3.3.7.6 Prips afsked

Det blev den sidste store begivenhed, som Prip kom til at medvirke ved i hans 36 år lange tjeneste som missionær. Den sidste dag i året 1934 var sidste arbejdsdag i et langt og rigt missionærliv. Missionens grundlægger og leder gennem de mange år takkede af. Den sygdom, som i ungdommen havde afskåret ham fra at blive missionær i DMS, slap ham aldrig helt. Gang på gang måtte han give efter for et svigtende helbred, og i de sidste år, var helbredet blevet dårligere og dårligere. Han var slidt op.

Karakteristisk for hans ydmyge tjenersind, blev der ikke holdt de store afskedsfester for ham med svulstige takketaler. Stilfærdigt tog han afsked med de mange medarbejdere og venner, som han gennem årene havde fået. Og så farvel og hjem til Danmark, hvor han fik nogle få gode år. Formanden fik lov at markere afskeden stilfærdigt med en enkel tak i bladet. Det var det.⁸¹

Einar Prip døde den 2. februar 1939 - tre dage før sin 71 års fødselsdag.

Hans kone, Asta Prip, der var en del yngre levede mange år endnu og gjorde i en del år et stort arbejde som medlem af Hjemlandsudvalget - eller bestyrelsen som det kom til at hedde i 1948⁸².

Men Prip var ikke den første af pionererne, der døde. Den 17. februar 1935 døde Else Fox Maule i Nebk efter at have været syg et stykke tid. Hun blev begravet på hospitalets grund på en lille kirkegård, hvor der allerede lå et missonærbarn. Her blev også Fox Maule begravet, da han døde den

80 80 ØMB 1933, p. 152-55

81 81 ØMB 1935, p. 2f.

82 82 Protokol nr. 2, p. 359

27. juli 1940. Fox Maule blev ikke blot en af pionererne i Østerlandsmissionen, men i dansk lægemissions historie. Han var den første danske læge, der blev udsendt af et dansk missionselskab. Marie Holst blev ganske vist udsendt nogle år tidligere, men hun blev i første omgang udsendt af et britisk missionselskab. Hans livsværk blev bygningen af hospitalet i Nebk.

3.3.7.7 Anden Verdenskrig

For anden gang inden for ganske få år blev verden kastet ud i en ødelæggende verdenskrig. Og for anden gang inden for ganske få år, fik det konsekvenser for missionsarbejdet.

Allerede i september 1939 måtte man aflyse årsmødet, der skulle have været afholdt i Holbæk. Årsagen var, at de militære dækningsstyrker var blevet indkaldt, og man skulle bruge byen til indkvartering af soldater.

Da Danmark efter 9. april 1940 var inddraget i krigen, blev situationen endnu mere alvorlig. Man mistede for en tid kontakten med missionærerne, og penge kunne heller ikke overføres. Lidt efter lidt fik man livstegn gennem Røde Kors, hvor det blev muligt at sende små meddelelser på højst 25 ord, hvoraf man ofte oplevede, at noget af beskeden blev slettet af censuren. Desuden forsøgte man at få en kontakt via den svenske mission i Jerusalem. Kamma Skule, der var på hjemmeophold ved krigens udbrud, måtte blive i Danmark under hele krigen.

I et brev fra Alfred Nielsen fra juli 1940 bekræfter han at have modtaget besked om, at de lån, som missionærerne eventuelt måtte optage for at holde arbejdet i gang, ville Østerlandsmissionen stå inde for betalingen af, når krigen engang var forbi⁸³. Iøvrigt kunne Nielsen meddele, at missionærerne havde det godt både i Jerusalem og i Kalamun.

Økonomisk klarede man sig gennem krigen takket være den lutherske broderhjælp, som kirker i Amerika hurtigt fik etableret, og som også reddede missionen i Aden. Men man måtte indskrænke arbejdet mest muligt. Hospitalet blev videreført uforandret, dog således at patienternes pris for at blive behandlet blev sat op. Alligevel oplevede hospitalet i krigsårene den hidtil største søgning. Skolehjemmet blev lukket, og i et vist omfang blev også skolerne lukket efterhånden. For at lette missionens økonomi tog nogle af missionærerne arbejde for andre missioner.

I sommeren 1941 kom krigen i nogle få dage til Kalamun. De franskmænd, der støttede Vichy-regeringen, satte sig nemlig fast i Deir Atie, mens englænderne og de frie franske var i Nebk, hvor hospitalet blev taget i brug af Røde Kors, og flere sårede blev indlagt. Deir Atie blev bombet af fly, og indbyggerne - heriblandt også Helga Prip-Olsen - måtte søge tilflugt i byens vinhaver.

Fleere af de danske missionærer benyttede krigsårene til at videreudanne sig i arabisk ved Newman School i Jerusalem, hvor Alfred Nielsen var lærer. En dag i 1943, da en gruppe missionærer var taget fra Jerusalem til Jaffa for at bade, skete der en ulykke, hvorved Alfred Nielsens hustru druknede. Christine Nielsen blev begravet på den protestantiske Zions kirkegård i Jerusalem.

Så kom endelig afslutningen på Anden Verdenskrig. Den 4. maj 1945 om aftenen var de danske missionærer samlet for at høre dansk radio, da de fik den glædelige meddelelse om, at Tyskland havde kapituleret, og Danmark atter var frit. Glæden var stor blandt de danskere, der næste morgen hejste

83 83 dateret 2. juli 1940 - ØM 1940, p. 136-37

Dannebrog på hospitalets tag for første gang i fem lange år. Så sang man bl.a. Kong Kristian og Nu takker alle Gud⁸⁴.

Nu kunne man begynde at lave en plan for hjemsendelse af missionærer, hvoraf nogle havde været på deres post i mere end ti år. Først i 1946 kom de sidste missionærer hjem. Da var der allerede en ny generation af missionærer, der var begyndt at tage over.

3.4 Mission i et nationalt muslimsk Syrien

3.4.1 Politiske forhold

Allerede i 1941 havde Syrien erklæret sin frihed som Republikken Syrien. Ganske vist forsøgte Frankrig efter afslutningen på Anden Verdenskrig at genoprette sin mandatmagt over landet, men det lykkedes ikke.

Den nye nationalstat, skulle nu finde sine politiske ben at stå på. Det skulle vise sig at blive en særdeles svær proces præget af en række militærkup. I 1954 afholdtes parlamentsvalg, hvortil kvinder for første gang havde stemmeret. I 1963 var der igen et kup i Syrien, hvor Baathpartiet kom til magten, og man arbejdede nu frem mod at gennemføre *arabisk socialisme*, hvilket lykkedes fra 1966.

En vigtig faktor i hele Syriens udenrigspolitik i tiden efter Anden Verdenskrig er Palæstina-spørgsmålet. Da staten Israel i 1948 blev proklameret, blev det af alle arabere opfattet som en dyb krænkelse og et voldeligt overgreb på palæstinenserne, der havde boet i Palæstina siden oldtiden, og nu pludselig blev hjemløse i deres eget land. Derfor opstod der en samlet arabisk front mod Israel, der førte til Første Mellemøstenkrig, 1948-49. Krigen førte til israelsk sejr, som bevirkede, at palæstinensere i hundredtusindvis flygtede til nabolandene - først og fremmest Jordan og Libanon. Men også Syrien fik sin andel af flygtningestrømmen.

For at danne en stærk front mod Israel, dannede man på syrisk initiativ Den Forenede Arabiske Republik sammen med Egypten og med Nordyemen som associeret medlem, der dog fik en kort levetid - 1958-61. Selv om araberne har en fælles fjende, som man kan blive enige om at kæmpe mod, så er den nationale selvfølelse i de arabiske lande for stor til, at man effektivt kan danne politiske forbund på tværs af grænserne.

Det var Syrien, der med et overraskelsesangreb indledte Golankrigen mod Israel i oktober 1973. Efter syrisk fremgang i krigens første fase drev Israel snart syrerne tilbage, og israelske styrker rykkede frem mod Damaskus. Der er aldrig blevet sluttet fred mellem Syrien og Israel, men ved FN's hjælp er der etableret en troppeadskillelsesaftale, der overvåges af FN.

I årene 1973-1989 modtog Syrien økonomisk støtte fra Sovjet. Dette forhold blev midlertidigt afkølet, da Syrien i 1976 intervererede i den libanesiske borgerkrig til fordel for de kristne højreorienterede. Men allerede året efter forbedredes forholdet til Sovjet igen, da Syrien vendte sig skarpt mod den egyptiske præsident Anwar Sadats fredsudspil over for Israel.

Syrien har haft et ambivalent forhold til det palæstinensiske problem. På den ene side er der ingen tvivl om, at de arabiske befolkninger oplever staten Israel som en dyb krænkelse, der er støttet af Vesten - først og fremmest USA. På den anden side, har Syrien ikke ønsket at integrere de mange

84 84 Harald F. Jørgensen: Ørkenen skal blomstre, p. 160f.

palæstinensiske flygtninge, som stadig findes i landet. I modsætning til Jordan, som har givet alle palæstinensiske flygtninge jordansk statsborgerskab, så er de palæstinensiske flygtninges rettigheder i Syrien særdeles begrænset. Det har givet stærke gnidninger i forholdet mellem Jordan og Syrien, og det var også årsagen til, at Syrien intervererede i den libanesiske borgerkrig. Dette har ført til en besættelse af Libanon, som først er ophørt i foråret 2005.

3.4.2 Mission under muslimsk styre

Den muslimske selvfølelse, der allerede i mellemkrigsårene var vokset frem og havde givet sig udslag i, at der var blevet oprettet nationale muslimske skoler på de steder, hvor der hidtil havde været missionsskoler, voksede i årene efter Anden Verdenskrig.

Mod slutningen af året 1946 indskærpede det syriske undervisningsministerium, at Østerlandsmissionens skoler ikke måtte give fælles kristendomsundervisning for både kristne og muslimske elever, ligesom muslimske elever ikke måtte deltage i de kristne morgenandagter.⁸⁵ Hertil svarede missionærforsamlingen, at deltagelse i kristendomsundervisningen på Østerlandsmissionens skoler er stillet eleverne frit, men at de forøvrigt alle har ønsket at deltage i denne undervisning⁸⁶.

Også hospitalsarbejdet kom i myndighedernes søgelys. Det var andagterne, man var ude efter. Denne diskussion blev dog stillet i bero, da missionærene hævdede, at hospitalet kunne ikke virke som et kristent hospital, uden at man havde lov til at forkynde evangeliet inden for sine egne mure. Dertil kom, at man havde det princip, at ingen patient nogensinde var blevet tvunget til at deltage i andagterne⁸⁷.

Sagen var kommet op, fordi en lokal muslim havde klaget til myndighederne over den påvirkning, der fandt sted på hospitalet og i skolerne. Hospitalssagen blev i denne omgang hurtigt lukket, men skolerne ønskede myndighederne ikke at give køb på. Sagen endte med, at Sigurd Geleff og Alfred Nielsen den 30. december 1947 opsøgte undervisningsministeren i Damaskus, der kunne fortælle de danske missionærer, at indenrigsministeren havde indstillet til ham, at man skulle lukke den danske missions skoler. Det ville han ikke være med til, men han pålagde de danske skoler følgende:

- 1 *“Muhammedanske Piger og Drengene ikke deltager i kristen Bøn*
- 2 *ikke tvinge Eleverne til at købe Evangeliet*
- 3 *ikke deltage i Religionsundervisningen.”*

Desuden blev det understreget, at *“...selv om forældrene vilde tillade det, vilde ministeriet ikke tillade, at muhammedanske børn længere fik kristendomsundervisning....”*

På den baggrund besluttede missionærforsamlingen at lukke missionsskolerne i de to første uger i 1948 for at få tid til at gennemtænke situationen. Efter de to uger meddelte man ministeriet, at i resten af skoleåret ville kun børn af kristne forældre få kristendomsundervisning. Bestyrelsen hjemme i Danmark, som havde fulgt sagen omhyggeligt, fandt, at denne indrømmelse var et langt skridt at gå, men Geleff svarede med at henvise til, at mens skolerne havde været lukket, var der andre, der

85 85 Brev af 5. december 1946 fra den syriske undervisningsminister samt Alfred Nielsens svar og redegørelse, i pakke 47, RA, samt ØMB 1947, p. 10-11 og p. 24

86 86 Referat af missionærforsamlingens møde den 2. december 1946, kasse 46, RA

87 87 ØMB 1947, p. 78

arbejdede energisk på at få lokket børnene over i regeringens skoler. Senere på foråret 1948 besluttede missionærforsamlingen at udvide ordningen med kun at give kristendomsundervisning til de kristne elever med yderligere et skoleår.⁸⁸

Kulturkampen var begyndt.

Men missionærerne fandt det ikke rimeligt at drive skole, hvis det ikke måtte være missionsskoler. Derfor besluttede man fra afslutningen af skoleåret 1948 at standse drengeskolerne. Året efter standsede man pigeskolerne. Hermed sluttede et vigtigt arbejdsområde i Østerlandsmissionen⁸⁹.

I skoleåret 1951-52 forsøgte man så alligevel at åbne nogle af skolerne. Myndighedernes betingelse for at give tilladelse til at drive skole var, at man på den ene side ikke måtte begrænse for tilgangen af muslimske børn, og på den anden side måtte man ikke give de muslimske børn kristendomsundervisning⁹⁰.

Diskussionen om skolernes rolle vendte tilbage i de kommende år. Næstformanden, *M. Kragh-Müller*, var i 1954 på besøg i Kalamun og måtte efter hjemkomsten konstatere, at han efter selv at have oplevet skolerne havde fuld tillid til, at det var et stykke missionsarbejde, selv om man ikke længere måtte undervise de muslimske børn i kristendom eller holde morgenandagt for dem. Alene kontaktmuligheden var en påvirkningsmulighed, som han var overbevist om betydningen af. Dette fremkaldte markante protester fra to bestyrelsesmedlemmer, stiftsprovst *Carl Bay* og sognepræst *H.H. Siegumfeldt*, hvoraf førstnævnte meddelte, at han overvejede at forlade bestyrelsen på grund af denne holdning. Alfred Nielsen, der deltog i det pågældende bestyrelsesmøde udtalte, at han nok kunne se, at der var tale om en kontaktmulighed, men der var ikke megen mission i at vedblive at holde skoler under de nuværende betingelser⁹¹. Der var dog enighed om, at det tilsagn, der var givet til missionærerne og forældrene om, at skolerne ville fungere under den givne orden indtil sommeren 1956 kunne ikke trækkes tilbage. Og året efter besluttede bestyrelsen "*....at så langt midlerne rækker, og så vidt forholdene i Syrien tillader det, er vi sindede at fortsætte skolearbejdet også udover sommeren 1956....*"⁹²

I 1958 blev der vedtaget en lov, som omhandlede de private skoler i Syrien,⁹³ hvori det i § 17 pålægges en privatskole at følge undervisningsministeriets læseplaner og give sine elever undervisning i religion dog således, at det ikke tillades skolen at undervise eleverne i nogen anden religion end deres egen, eller at lade dem deltage i religiøse ceremonier, som ikke hører sammen med deres egen religion, selv om den pågældende elevs værge vil tillade dette. Denne lov rejste det principielle spørgsmål for Østerlandsmissionen, at den nu skulle lægge lokale til, at de muslimske elever blev undervist i islam. Det medførte en større diskussion, som dog endte med, at man besluttede sig for at fortsætte med at drive skolevirksomhed, selv om det betød, at missionær *Elly Toftbæk* besluttede sig for at udtræde af Østerlandsmissionens tjeneste.

88 88 Brevvekslingen mellem Sigurd Geleff og formanden, Johs. Malmstrøm, samt andet materiale om skolesagen findes i pakke nr. 46 og 109 i RA

89 89 ØMB 1949, p. 33-34

90 90 ØMB 1951, p. 207

91 91 Bestyrelsesmøde 28. maj 1954, Protokol nr. 3, p. 185-186, se også grundigt referat af bestyrelsens drøftelse i formandsens arkiv i ØM's arkiv i RA, pakke 47

92 92 Bestyrelsesmøde 10. januar 1955, Protokol nr. 3, p. 203

93 93 Lov nr. 160 af 1958 angående private skoler - findes i uddrag i oversættelse i Protokol nr. 4, p. 37-38

3.4.3 En ny generation af missionærer

Allerede under krigen havde der meldt sig en ny læge til udsendelse, når der viste sig en mulighed. Det var *Asger Bindslev*, der var født i Indien som søn af en DMS-missionær. Hans kone, *Ulrikke Bindslev, f. Lange*, var også missionærbarn fra Indien. De rejste til Syrien i slutningen af 1945. Bindslev gjorde ret snart opmærksom på, at der også var brug for en kvindelig læge på hospitalet, da muslimske kvinder havde problemer med at lade sig undersøge af en mandlig læge⁹⁴. I 1948 udsendtes *Lilly Becker Nielsen* til dette arbejde. Under krigen var hospitalets apoteker død. Til erstatning for ham udsendtes *Erland Peulicke Nielsen* i slutningen af 1946. Endelig blev *Nanny Ørsted-Hansen* udsendt i 1946 til evangeliserende kvindearbejde, og Lukassøster *Karis Sivert Jensen* som sygeplejerske i 1947. Desuden var Alfred Nielsen en overgang tilbage i Kalamun som vikar for pastor Geleff.

Johanne Svanenskjold, der var den sidste af de tre store pionerer fra missionens begyndelse i 1905, kom hjem i 1945 for at blive hjemme. Hun døde den 26. juli 1965

Med de nye medarbejdere til de forskellige arbejdsgrøner var der ressourcer til, at man kunne få opfyldt et gammelt ønske om, at der skulle være en dansk missionær i de fleste af hovedbyerne. Under krigen var man rykket sammen i Nebk af økonomiske grunde. Nu kunne man igen rykke ud til byerne. Geleff kom til at bo i Jabrud, Prip-Olsen i Deir Atie, og som noget nyt kom Inger Birk til at bo i Karjatén, hvor der ikke havde boet en dansk missionær, siden Prip havde boet der i 1903-1905. Inger Birk, der både var sygeplejerske og jordemoder, fik til opgave at lave opsøgende kvindearbejde. Hun havde allerede gennem flere år regelmæssigt besøgt området, så hun var fortrolig med kvinderne.

Det var under hendes arbejde i Karjatén, at en muslimsk embedsmand engang udtalte: "*Det bedste, der er sket i Karjatén i mange år er, at vi har fået rutebilen - og Inger Birk.*" Da Inger Birk i 1964 forlod Syrien for at gå på pension i Danmark, modtog hun den syriske regerings fortjenstmedalje som påskønnelse for hendes pionerarbejde i sundhedsarbejdet i Karjatén.

3.4.4 Hidjazzy

Gennem en årrække var der hos Sigurd Geleff i Jabrud kommet en ung mand ved navn *Hidjazzy*. Hans møde med missionen begyndte, da han gik i missionsskole i Jabrud. Derefter begyndte han at komme hos Geleff. Gennem dette samvær voksede hans ønske om at blive døbt. Allerede i 1940 var det på tale, at han skulle døbes, men da nedlagde de franske myndigheder i Nebk forbud mod at døbe ham med henvisning til det røre en sådan dåb ville rejse blandt muslimerne.

Da Hidjazzy også efter krigen vedblev med at insistere på at blive døbt, tog Geleff ham gennem en grundig dåbsundervisning. Samtidig gjorde han det klart for Hidjazzy, hvilke omkostninger dåben kunne få for ham. Han måtte være forberedt på, at hans familie ville bryde med ham, og han måske ville blive udsat for forfølgelse - ja, at der var risiko for hans liv. Men også at han måtte være klar over, at han ikke ville kunne avancere inden for gendameriet, hvor han siden 1940 havde været ansat.

Også for Geleff og missionen kunne der være en høj pris at betale. Geleff nævner selv, at han har måttet overveje, at han selv kunne miste livet, hvis han døpte Hidjazzy. Det ville dog næppe ske, mente han, men det kunne let betyde, at forældre ville nægte deres børn at komme i missionens skoler, at patienter ville undlade at komme på hospitalet, eller at myndighederne ligefrem ville udvise alle

94 94 Brev af 2. december 1946 fra Asger Bindslev til bestyrelsen, pakke 47 - RA

missionærerne og lukke missionens arbejde. Derfor var det en sag, der blev drøftet indgående i missionærforsamlingen, og derfor ønskede missionærerne også, at Hjemlandsudvalget skulle tilkendegive, at de stod bag missionærerne i den beslutning, der blev truffet, og Geleff understreger:

Er vi paa det Stadium i den muhammedanske Verdens Evangelisation, at vi maa regne med en lang Række mislykkede Forsøg, før vi naaar til, at Forsøget lykkes, at vi maa vente en Række Tilfælde af, at døbte Muhammedanere gaar tilbage til Islam, før vi naaar dertil, at de ikke gør det mere? Jeg vil gerne tilføje, at jeg tror, man er tilbøjelig til, uden at være klar over, at man gør det, at stille større Krav til en søgende Muhammedaners Renhed i Motiver, end man uvilkaarlig gør, naar man tænker paa Kristne. Chancerne for, at den søgende eller døbte Muhammedaner skulde faa Hjælp hos de evangeliske Menigheder, er ikke højt over Nulpunktet. Den Hjælp, der skulde faas, maa alene komme fra Missionærerne.⁹⁵

På grundlag af ovennævnte redegørelse fra Sigurd Geleff og en tilsvarende fra Alfred Nielsen⁹⁶ førte Hjemlandsudvalget en grundig drøftelse af spørgsmålet ved dets møde den 17. oktober 1946, hvori Geleff deltog. Konklusionen af drøftelsen blev:

Hjemlandsudvalget gav stærkt Udtryk for det Synspunkt, at saafremt en af Missionærerne fandt Øjeblikket inde til at døbe en Muhammedaner, var Hjemlandsudvalget rede til fuldt ud at staa bag Missionæren, uanset hvad Konsekvenserne maatte blive.⁹⁷

Den 2. februar 1948 blev Hidjazy døbt af Geleff.⁹⁸

Senere kunne man i bladet meddele, at Hidjazy var gået ind til en svær tid. Menighederne i Nebk og Deir Atie holdt sig ængstelig tilbage for ham, sådan som man også havde set det omkring Abu Ibrahim. Om det var af frygt for de muslimske myndigheder, der netop samtidig forbød, at muslimske børn deltog i kristendomsundervisningen i missionens skoler, eller det var en gammel indgroet mistillid til, at en muslim kunne konvertere til kristendommen, fandt man aldrig ud af.

Hidjazy blev senere gift med en græsk-ortodoks kvinde fra en landsby i nærheden af det sted, hvor han som gendarm var udstationeret. I januar 1954 fødte de en lille pige på hospitalet i Nebk, som Geleff døbte under navnet Munira. At han var kristen kom til at betyde, at han ikke kunne avancere inden for gendamariet.

Hidjazy blev ikke gammel. Han døde i 1962 i en alder af 42 år på hospitalet i Nebk omgivet af kristne venner. Men alligevel blev han begravet som muslim. For i Syrien kan man ikke skifte identitet. Det anerkendes ikke af myndighederne, at en person er konverteret⁹⁹.

3.4.5 Hospitalet

Ligesom den nye syriske stat gennem lovgivningen regulerede grundlaget for de private skoler,

95 95 S. Geleffs redegørelse til Hjemlandsudvalget af 26. august 1946, pakke 47, RA

96 96 Udateret redegørelse til Hjemlandsudvalget: Daab af Muslimer, fra Alfred Nielsen, mærket ØM 4/1946, pakke 47, RA

97 97 Bestyrelsesmøde 17. oktober 1946, punkt 13, Protokol nr. 2, p. 332 - RA

98 98 ØMB 1948, p. 18 og p. 55

99 99 ØMB 1962, p. 193-95

således kom turen også til hospitalsområdet. I 1954 fik man en ny hospitalslov, som fastslog, at alle udenlandske hospitaler skulle have en syrisk ledelse, enten som en enkelt person eller som en bestyrelse¹⁰⁰. Der kunne dog muligvis blive tale om, at "ældre institutioner" kunne vedblive med at have en udlænding som leder. Men denne løsning ville i givet fald skulle godkendes hvert år og være særdeles usikker.

Det er tydeligt, at denne lov er et udtryk for de tendenser, der kom til udtryk i alle de lande, som i disse år fik deres selvstændighed. Man ønskede, at selvstændigheden skulle være reel og ikke blot tilsyneladende. Man havde brug for at vise, at Syrien kunne og ville løfte sin selvstændighed.

Bestyrelsen var klar over, at denne lov kunne få ganske vidtrækkende konsekvenser for hele Østerlandsmissionens arbejde og selvforståelse. Derfor besluttede man at sende de to bestyrelsesmedlemmer, næstformanden M. Kragh-Müller og *seminarieforsøger Poul Hartling*, til Syrien for at forhandle med missionærerne og myndighederne om Østerlandsmissionens fremtidige arbejde¹⁰¹.

Sammenkædet med hospitalsspørgsmålet var også sygeplejeskolen og hospitalsapoteket, hvor myndighederne nu også krævede syrisk ledelse, dels for at de uddannede sygeplejersker kunne få en autorisation, som gjaldt for regeringshospitalerne, dels for at man havde ret til at fremstille og udlevere medicin.

Apoteksspørgsmålet bevirkede, at apotekeren E. Peulicke Nielsen, der var på hjemmeophold, besluttede sig for at blive i Danmark. Vedrørende sygeplejeskolen gav det anledning til en del forhandlinger og skriveriet mellem hospitalet og myndighederne, der først i 1955 nåede til et mundtligt afslag¹⁰².

Dette afslag foranledigede, at bestyrelsen skrev direkte til Syriens statsminister og stillede de syriske myndigheder over for et ultimatum, hvori man bad regeringen:

- 4 anerkende en danske stab bestående af 3 læger, 5 sygeplejersker og en apoteker
- 5 anerkende den danske overlæge som leder af hospitalet
- 6 anerkende sygeplejeskolen.

Kunne statsministeren ikke garantere disse krav, kunne Østerlandsmissionen ikke udvide og modernisere hospitalet, hvilket var meget påkrævet¹⁰³. Henvendelsen bevirkede, at statsministeren lovede Østerlandsmissionen en positiv behandling af hospitalet, men han kunne ikke love noget om overlægen¹⁰⁴. Få måneder efter fik man en mundtlig tilladelse til sygeplejeskolen, dog med en syrisk læge som leder - en læge, der på det tidspunkt var i USA til videreuddannelse, og man regnede først med, han ville vende hjem tre år senere¹⁰⁵. Det viste sig dog hurtigt, at den mundtlige tilladelse ikke

100100	ØMB 1954, p. 26
101101	Referat af delegationens møder med missionærforsamlingen v/ Elly Toftbæk, dateret juli 1954, Pakke 47 - RA
102102	Bestyrelsesmøde den 13. april 1955, Protokol nr. 3, p. 207, se også grundigt referat af bestyrelsens drøftelse i Johs. Malmstrøms arkiv i ØM's arkiv, RA, pakke 47
103103	Brevet er gengivet i Protokol nr. 3, p. 211 f.
104104	Protokol nr. 3, p. 212f. - Brev af 28. april 1955 fra Helga Prip-Olsen til Johs. Malmstrøm - Pakke 47 - RA
105105	Brev af 21. juni 1955 fra Helga-Prip-Olsen til Johs. Malmstrøm - pakke 47 - RA

omfattede nogen anerkendelse af sygeplejeskolens uddannelse. Også fremover skulle man indstille eleverne til en statslig prøve, som ikke ville blive afholdt på sygeplejeskolen. Man var altså lige vidt¹⁰⁶.

I slutningen af 1955 blev situationen yderligere forværret, da de lokale myndigheder søgte at lukke apoteket. Det var angiveligt foranlediget af medlemmer fra den radikale muslimske gruppe, Muslimsk Broderskab. I første omgang blev truslen afværget ved at Bindslev tog til Damaskus og forelagde sagen for sundhedsstyrelsen, der tilsyneladende ikke kendte noget til sagen. Men i december 1955 blev Bindslev og den danske apoteker *Inger Margrethe Bertelsen* stævnet for den lokale domstol for ikke som pålagt at have lukket apoteket. De risikerede nu en fængelsesstraf for at sidde forbudt overhørigt. Da Bindslev igen kontaktede sundhedsstyrelsen i Damaskus, var denne pludselig forbavsende passiv og henviste til, at retssagen nu måtte gå sin gang¹⁰⁷.

Da der stadig ikke var kommet en afklaring på, om regeringen kunne anerkende dr. Bindslev som leder af hospitalet og med en truende retssag forude, valgte Bindslev at sige sin stilling op med virkning fra sommeren 1956¹⁰⁸.

Dr. Bindslevs opsigelse kastede Østerlandsmissionen ud i en krise, som man aldrig kom sig over. Det var ikke længere så enkelt at skaffe nye lægemissionærer, der ville påtage sig at lede arbejdet i Syrien over en længere årrække. I de kommende år måtte man stille sig tilfreds med læger, der rejste ud for ganske korte vikariater, hvilket fik bestyrelsen til at overveje at sondre mellem "lægemissionær" og "missionslæge," hvoraf sidstnævnte var læger, der ikke blev indviet som missionær, men nok kunne vise loyalitet over for missionstanken.

For at skaffe sig tid blev det besluttet at lukke hospitalet de tre første måneder af 1958, mens man ventede på en dansk overlæge, der i 30'erne havde været udsendt som missionær. Han var villig til at være vikar i Nebk i et år. Missionærforsamlingens ledelse tog til Damaskus for selv at orientere sundhedsministeren om beslutningen om at holde hospitalet lukket i tre måneder (lade personalet gå på tvungen ferie), måtte ministeren konstatere, at det var der jo ikke noget at gøre ved og tilføjede, at det gik ikke med nye læger hvert år og den dermed forbundne manglende kontinuitet, og sagde derpå:

".... De risikerer, at regeringen til sidst påtager sig at drive hospitalet og skaffe Dem de fornødne arbejdere. De vil nok få Deres betaling, men det vil jo ikke blive det samme for Dem. Endnu kan jeg hjælpe Dem, men det kan muligvis ikke blive ved altid, og De vil ikke altid have hjælpere her, så det er en meget dårlig ordning, og hvis De mener det alvorligt, at De ønsker at have det hospital, må De få en permanent mand, og helst to danske læger og flere danske sygeplejersker..."¹⁰⁹

Der var bred enighed blandt Østerlandsmissionens missionærer og bestyrelse om, at ministeren virkelig var missionen venlig stemt. Når han antydede, at man ikke kunne forvente, at det danske hospital altid ville kunne regne med at møde denne venlighed, var det en hentydning til de politiske forhold i landet, hvor Syrien og Egypten i 1958 havde dannet Den Forenede Arabiske Republik, og

-
- 106106 Brev af 11. januar 1956 fra Nicoline Hansen til formanden - pakke nr. 47 i RA
107107 Brev af 19. december 1955 fra Asger Bindslev til Johs. Malmstrøm, pakke 47 - RA
108108 Brev af 28. december 1955 fra Asger Bindslev til Johs. Malmstrøm, pakke 47 - RA. Bindslevs afskedsansøgning blev bevilget af bestyrelsen i møde den 18. januar 1956 - Protokol nr. 3, p. 222-223. Da Bindslev hurtigt fik en stilling ved Holbæk Sygehus, fratrådte han allerede pr. 1. april 1956.
109109 Meddelelse 2/1958, indklæbet i protokol nr. 4, p. 2

ingen vidste på dette tidspunkt, hvor snævert dette samarbejde ville udvikle sig.

Det skulle vise sig, at udsendelsen af en danske overlæge, som i 30'erne havde været missionær i Syrien, blev en skuffelse. Selv om han sad i bestyrelsen og skulle have de bedste informationer, viste det sig hurtigt, at han kom med en holdning, som ikke var i trit med den nye tid. Derfor kom det til en række konfrontationer, der kulminerede med, at de syriske læger og sygeplejersker en dag udvandrede midt under en operation, fordi han havde fornærmet dem. Herefter blev hospitalet igen lukket. Overlægen og en dansk narkosesygeplejerske rejste straks hjem, og alt var kaos.

Efter forgæves forsøg på at overdrage hospitalet til Det Lutherske Verdensforbunds flygtningearbejde gik man i gang med at overdrage hospitalet til den nydannede synode (se nedenfor). Efter en del forhandlinger, endte det med, at man blev enige om at sælge hospitalet til synoden for 250.000 syriske pund.

Sigvald Rosenquist, der 1955 var blevet udsendt som præst til Deir Atie, stillede forslag om at overdrage alle ejendommene vederlagsfrit til Kirken i Kalamun. Hans begrundelse var, at indtil nu var alting blevet indrettet efter dansk tankegang og ikke efter syrisk. Derfor forstod syrerne ikke danskerne, ligesom de også blev anfægtet i deres nationale selvfølelse ved hele tiden at skulle indrette sig efter danskerne. Rosenquist foreslog desuden, at alle danske missionærer skulle træde ud af Kirkekomitéen (se nedenfor - afsnit 3.4.8). Hverken i missionærforsamlingen eller bestyrelsen var der opbakning til et så vidt gående forslag¹¹⁰.

Da der rejste sig kritiske røster i bestyrelsen, der med henvisning til Rosenquist spurgte om det kunne være rigtigt, at man skulle sælge hospitalet til syrerne, begrundede formanden dette med, at hospitalets værdi var en garanti for missionærernes pensionsordning. Den 11. januar 1960 accepterede bestyrelsen den syriske synodes købstilbud, og handlen blev effektueret. Herefter betragtede bestyrelsen det som en overgangstid, hvor længe man skulle forblive i Syrien¹¹¹.

3.4.6 Palæstinensiske flygtninge

Den Første Mellemøstenkrig, 1948-1949 og staten Israels oprettelse medførte, som allerede nævnt, at store mængder palæstinensere flygtede fra Israel og slog sig ned i nabolandene, Jordan, Libanon og Syrien.

Det varede ikke længe, før Det Lutherske Verdensforbund, LWF, oprettede et flygtningearbejde i de tre lande for at hjælpe de nødstedte mennesker. Lederen af dette flygtningearbejde i Syrien var den danske teolog *Christian Christiansen*, der hurtigt fik et nært og godt samarbejde med de danske missionærer. Blandt andet benyttede flygtningearbejdet hospitalet og apoteket til de syge flygtninge.

I den anledning henvendte LWF sig i 1952 til Østerlandsmissionen med anmodning om økonomisk støtte til bl.a. tørmælk, klæder og medicin til flygtningene. Men bestyrelsen afviste henvendelsen, fordi det var en forudsætning for flygtningearbejdet, at det skulle være et rent humanitært arbejde uden mission. Men man anbefalede, at Poul Hartling, som formidlede henvendelsen til bestyrelsen, og Østerlandsmissionens tidligere missionærer dannede en indsamlingskomité, der kunne henvende sig til missionens venner om hjælp.

110110 Forslag til løsning af Østerlandsmissionens nuværende alvorlige krise udarbejdet af Sigvald Rosenquist, udateret, pakke 51 - RA

111111 Forretningsudvalgs møde den 7. juli 1960, Protokol nr. 4, p. 65

3.4.7 Overvejelser om andre arbejdsmarker

Da det stod klart, at man kunne blive tvunget til at opgive hospitalet, begyndte man i bestyrelsen nogle overvejelser over, hvad Østerlandsmissionens fremtid så skulle være. I den forbindelse dukkede der flere områder op, som blev overvejet.

I 1956 fik man en henvendelse fra den evangelisk-lutherske kirke i Frankrig, der spurgte, om Østerlandsmissionen ville være med til et missionsarbejde i Algeriet. Det førte til en del skriftlige forhandlinger om spørgsmålet. Men på grund af den politiske udvikling i Nord-Afrika i slutningen af 50'erne opgav franskmændene efterhånden at starte dette arbejde, hvilket man meddelte Østerlandsmissionen i sommeren 1957¹¹².

Ligeledes overvejede man et arbejde i Libanon, men missionærerne mente, at dette lille land i forvejen havde for mange missionærer. I stedet pegede man på muligheden for at optage et arbejde i Etiopien, men det blev heller aldrig til virkelighed¹¹³.

Et andet område, som blev overvejet med hensyn til en fremtidig indsats, var en forespørgsel fra LWF, som gennem Christian Christiansen henvendte sig til Østerlandsmissionen, for at bede om, at de danske missionærer kunne videreføre LWF's arbejde, når LWF trak sig ud af Syrien. Christiansen vurderede, at en sådan overtagelse ville have stor betydning ikke blot for LWF, men også i høj grad for Østerlandsmissionen.

Bestyrelsens reaktion på denne anmodning var, at man ville spørge den danske missionær og præst, Sigvald Rosenquist, om han ville påtage sig dette arbejde. Hans svar var, at det kunne han ikke afse tid til, når han også skulle passe menighederne i Kalamun. Anmodningen blev forelagt missionærforsamlingen, der behandlede den i februar 1959. Her var der ingen opbakning til et samarbejde med LWF, idet LWF havde forpligtet sig på, at dets flygtningearbejde ikke måtte have noget evangeliserende sigte. Dermed var det udelukket, at et missionselskab kunne gå ind i opgaven, mente missionærerne¹¹⁴.

Da krisen imidlertid strammede til i forhold til Synoden (se 3.4.9), opstod der ny mulighed for at overdrage hospitalet til et dansk U-lands-hospital. Forslaget blev fremsat af den danske ambassaderåd i Damaskus R. Ryberg¹¹⁵, der understregede den store respekt, der stod i Syrien omkring de danske missionærers arbejde, og det havde pint ham at se, hvorledes dette arbejde var blevet nedbrudt over ganske få år på grund af dårlig syrisk ledelse. Derfor foreslog han, at Østerlandsmissionen værnede om sit rygte ved at overdrage hospitalet til et U-lands-hospital finansieret af den danske U-landshjælp, idet han dog fremhævede, at han ikke kunne love andet end at arbejde for en sådan løsning. Forretningsudvalget udtalte sin interesse for en sådan løsning, hvis ikke Synoden ville videreføre hospitalet, "*men initiativet skulle komme fra den syriske regering.*"¹¹⁶ Da Synoden som nævnt nedenfor valgte at fortsætte hospitalet, kom der ikke mere ud af forslaget.

112112 Meddelelse 8/1957 indklæbet i protokol nr. 3, p. 264
113113 Referat af missionærrådsmøde den 4. oktober 1959, pakke 51 - RA
114114 Referat fra missionærforsamlingens møde den 2. februar 1959, pakke 51 - RA
115115 Brev af 7. februar 1964 fra Kongelig Dansk Ambassade, Damaskus, til Villy Sørensen, pakke 55 - RA
116116 Referat af forretningsudvalgets møde den 28. marts 1964, Protokol nr. 4, p. 134-136

3.4.8 Den syriske synode

Tiden efter Anden Verdenskrig med den voksende syriske nationalisme medførte, at missionærerne sammen med de syriske medlemmer af menighederne begyndte at tænke på, hvorledes de syriske kristne skulle klare sig, hvis der opstod en situation, hvor de danske missionærer blev nødt til at forlade Kalamun for bestandigt. Dette førte til dannelsen af den lille presbyterianske kirke, Den Forenede Kirke i Kalamun, der var en sammenslutning af de fem menigheder i Kalamun, som Østerlandsmissionen havde samarbejdet med siden 1905. Det var ikke nogen enkel opgave at danne denne kirke. Ikke på grund af det dogmatiske grundlag, for den nye kirke bestod kun af menigheder med presbyteriansk tradition. Vanskeligheden lå på det personlige plan med gamle stridigheder mellem nogle af de indflydelsesrige familier i kirken.

Da den danske delegation bestående af næstformanden K. Kragh-Müller og Poul Hartling i 1954 besøgte Syrien, havde den også forhandlinger med missionærerne og de syriske kristne om den nye kirke. I den forbindelse var det en betingelse for fremtidig tilskud fra Danmark, at Østerlandsmissionen havde tre medlemmer af Kirkekomitéen, nemlig Sigurd Geleff (som præst i kirken), et medlem valgt af missionærforsamlingen og et medlem valgt af Østerlandsmissionens bestyrelse - sidstnævnte begrundet med, at Østerlandsmissionen ydede så store økonomiske bidrag til kirken. Desuden var det en betingelse, at der blev udarbejdet et sæt vedtægter, der kunne godkendes af Østerlandsmissionens bestyrelse¹¹⁷.

Samtidig med, at man fik dannet Den Forenede Kirke i Kalamun svarende til den danske missions historiske partnere, var der bestræbelser i gang for at få dannet en større presbyteriansk sammenslutning for hele Syrien og Libanon: Den Evangeliske Synode i Syrien og Libanon. Denne sammenslutning blev en realitet i 1956¹¹⁸. Den Evangeliske Synode ville automatisk blive ejer af alle de lokale kirkers ejendomme. Først da krisen kradsede i Kalamun i efteråret 1959 blev Den Forenede Kirke i Kalamun optaget i synoden¹¹⁹, og i maj 1960 blev det besluttet at lade den danske mission indgå i synoden. Med denne aftale overtog Den Evangeliske Synode i Syrien og Libanon den administrative ledelse af Østerlandsmissionens arbejde.

I forbindelse med overdragelsen var der fra Danmark udsendt en delegation bestående af Østerlandsmissionens formand, *Villy P. Sørensen* og medlem af bestyrelsen, *Maria Madsen*. Aftenen før overdragelsen sammenfattede Maria Madsen sin holdning til overdragelsen med følgende ord:

Der er ingen tvivl om, at sammenslutningen vil være en styrke for de små spredte menigheder herude og for os med. Men når helheden skal gavnnes, koster det altid noget af ens eget. Måtte både menighederne og vi være rede til det, så Gud må kunne virke efter sin plan i det nye!¹²⁰

Lørdag, den 29. oktober 1960 blev så den historiske dag, da Østerlandsmissionen ved dens formand i den kirke i Nebk, som Einar Prip i 1933 indviede, overdrog sit arbejde til Den Evangeliske Synode i Syrien og Libanon. Overdragelsen fandt sted overværet af den danske generalkonsul i Damaskus, *Juel*

-
117117	Referat af delegationens møde med missionærforsamlingen v/ Elly Toftbæk - dateret juli 1954, pakke 47 - RA
118118	Bestyrelsesmøde den 9. marts 1956, protokol nr. 3, p. 236 og Referat af missionærforsamlingens møde den 14. maj 1956, pakke 47 - RA.
119119	Referat af samtale 19. november 1959 mellem pastor Geleff og synodens præsident, dr. Daniel Katiheh v/ Kamilla Skule, pakke 51 - RA
120120	ØMB 1960, p. 176

Jensen, i forventningen om et fremtidigt rigt samarbejde i fuld tillid som formanden udtrykte det overfor vennerne i Danmark:

Det er ganske udmærket med klare aftaler og underskrevne dokumenter, men langt vigtigere ... er den følelse af gensidig tillid, der gerne skulle præge et sådant samarbejde. Og denne følelse er blevet styrket gennem vort møde med Synodens ledere, og ikke minst gennem mine samtaler med dens sekretær¹²¹.

Under forhandlingerne med Synodens forhandlere, gjorde Østerlandsmissionen det klart, at man så frem til, at Synoden økonomisk kunne klare sine egne udgifter uden hjælp udefra, mens Østerlandsmissionen gerne (ud over missionærlønningerne) ville sætte økonomisk ind over for alt, der kunne kaldes direkte mission - altså nye fremstød¹²². Reelt var man i gang med ikke blot en overdragelse til en samarbejdspartner, men en tilbagetrækning.

3.4.9 Afslutningen i Syrien

Det skulle da heller ikke være længe efter de festlige overdragelsedage, før der kom problemer i samarbejdet. Anledningen var, at Synoden i sommeren 1962 havde ansat en muslimsk læge ved hospitalet i Nebk - ikke som leder, men som den, der reelt skulle gøre arbejdet. I den sag tog missionærernes råd det standpunkt, at hvis denne ansættelse blev fastholdt, ville man råde bestyrelsen til at trække de danske sygeplejersker tilbage fra hospitalet. Denne trussel fik Synoden til forhandlingsbordet, og midt i september nåede man frem til, at Synoden gik med til, at den pågældende muslimske læge alligevel ikke ville blive ansat¹²³. Stillet over for de økonomiske konsekvenser af et brud med den danske mission, turde man ikke at gøre andet end at bøje sig for det danske krav.

Men kulturforskellen mellem den danske tradition for at bestemme og den syriske for at demonstrere evnen til at lede sin egen kirke var for stor til, at der nogensinde kom et reelt partnerskab ud af samarbejdet. Den unge missionær Rosenquist havde allerede under hospitalskrisen i 1959 peget på betydningen af denne kulturforskel og slået til lyd for, at man skulle overdrage alt til syrerne og arbejde på deres præmisser, uden at blive hørt (se ovenfor 3.4.5).

Et eksempel på denne kulturforskel ses i, at Synoden uden problemer kunne forestille sig, at der var en muslimsk læge, som arbejdede på hospitalet. Det var også svært for Synoden at forstå, at den danske mission så pludselig trak store dele af sit økonomiske tilskud væk. Hospitalet, som Synoden havde købt for en anseelig sum, gav underskud - blandt andet, fordi det var svært at få kristne syriske læger til at tage arbejde i det fjernt beliggende Nebk, hvor mulighederne for karriere var små. Når man så ikke måtte ansætte en muslimsk læge, svigtede indtægterne, og hospitalet, der under Bindselev havde været en guldgrube, gav nu underskud.

Ved et møde mellem en syrisk delegation bestående af Synodens sekretær *Ibrahim Dagher* og Rosenquist og forretningsudvalget for Østerlandsmissionen¹²⁴, anmodede Synoden Østerlandsmissionen om at hjælpe med at dække underskudet på hospitalet, og man blev enige om, at den danske mission ville hjælpe med et engangsbeløb op til 60.000 syriske pund, hvorefter man

121121 ØMB 1960, p. 190

122122 Forretningsudvalgets møde den 15. oktober 1960, "delegationens mandat", protokol nr. 4, p. 73

123123 Bestyrelsesmøde den 20. september 1962, protokol nr. 4, p. 105

124124 Referat af mødet 13.-14. september 1963 mellem forretningsudvalget og den syriske delegation, protokol nr. 4, p. 120-122

understregede, at hospitalets drift udelukkende var Synodens ansvar. Som betingelse for den tilbudte støtte ønskede danskerne, at der blev ændret i ledelsen af hospitalet, som bevirkede, at direktøren, der havde ansvaret for underskudet, blev afskediget, og at der blev lavet et hospitalsråd, som skulle etableres senest ved udgangen af 1963.

Det viste sig, at det ikke kun var en formsag at få aftalen fra mødet i Danmark godkendt i Synoden i Syrien. Der rejste sig en storm af protester mod aftalen, som nogle af medlemmer så som en hån mod Synoden¹²⁵. Og da Synoden ved et brev af 6. november 1963 bad om at få ændret aftalen¹²⁶, hvilket Rosenquist ikke kunne anbefale, slog bestyrelsen bremserne i. Det blev klart understreget, at de danske missionærer i Syrien ikke ønskede at arbejde under de vilkår, som Synoden nu lagde op til. Der var for Rosenquist ingen tvivl om, at der var gået kirkepolitik i behandlingen af denne sag. Bestyrelsen meddelte Synoden, at aftalen fra september 1963 stod ved magt og kunne ikke ændres¹²⁷.

At der var gået kirkepolitik i sagen blev mere og mere klar i de kommende uger, og i begyndelsen af det nye år besluttede Synoden så, at man godt ville godkende aftalen med den danske mission, dog med den bemærkning, at spørgsmålet om at afskedige direktøren ikke kunne komme på tale, da det var i modstrid med syrisk lov¹²⁸.

I Synodens forsøg på at redde hospitalet kontaktede man sundhedsministeren, der lovede at hjælpe hospitalet såvel økonomisk som ved at lette adgangen for udenlandske lægers ansættelse. Men han krævede, at der blev nedsat en bestyrelse, som han kunne godkende, og han meddelte, at hvis hospitalet ikke hurtigt kom til at køre forsvarligt, ville det blive nationaliseret¹²⁹.

Under disse forhold anbefalede missionærerne at ophæve samarbejdet med Synoden og trække alle missionærerne hjem. Dette blev da også konklusionen på bestyrelsens drøftelse af situationen, da den mødtes den 11. marts 1964. På grundlag af breve fra missionærerne og Synoden, der var udsendt til bestyrelsen inden mødet "*udtalte formanden, at der for ham at se ikke var andet at gøre end at afskrive vort hidtige arbejdsområde. Bestyrelsen var enig heri.*"¹³⁰

Med hensyn til skolerne, besluttede bestyrelsen at yde et tilskud på 40.000 syriske pund årligt på betingelse af, at man fik tilfresstillende budget og regnskab. Der var altså ikke tale om et definitivt brud med Synoden. Dette tilskud fortsatte, indtil Synoden i 1970 lukkede skolerne. Skolerne i Deir Atie og Nebk, som det ikke havde været muligt at sælge, blev tilbudt vederlagsfrit til den græsk-katolske menighed i de to byer.

Hospitalet blev i nogle år videreført ved hjælp fra en tysk mission, men i 1970 blev det nationaliseret og videreført af regeringen. Det eksisterer stadig og er i dag dels militærhospital, dels amtshospital.

-
- 125125 Brev fra Rosenquist til Villy Sørensen af 24. oktober 1963 - pakke 55 - RA
126126 Brev fra Rosenquist til formanden af 6. november 1963, og brev fra The National Evangelical Synod of Syria and Lebanon ved Ibrahim M. Dagher af 9. november 1963, pakke 55 - RA
127127 Referat af bestyrelsesmøde den 22. november 1963, protokol nr. 4, p. 128-132
128128 Minutes from the executive meeting i Synoden 3. januar 1964 og brev af 3. januar 1964 fra Rosenquist til Villy Sørensen, pakke 55 - RA
129129 Brev fra Rosenquist til Villy Sørensen af 9. januar 1964
130130 Referat af bestyrelsesmøde den 11. marts 1964, Protokol nr. 4, p. 138-142

3.4.10 Hvad blev der af missionærerne?

Ved bruddet havde Østerlandsmissionen syv missionærer i Syrien og en i Jerusalem. Petra Lauridsen kom senere til Aden, hvor Østerlandsmissionen kom ind i et samarbejde med DMS. Johanne Holst var i lang tid indstillet på at komme til Aden, men da man ikke kunne finde fagligt arbejde til hende, endte det med, at hun fik arbejde på et hospital i Gaza uden om Østerlandsmissionen. Ester Pedersen fortsatte i Libanon på en pigeskole i Beirut som Østerlandsmissionens udsending, hvor hun var indtil Junikrigen i 1967, da hun blev evakueret. Elsa Nielsen ønskede sig løst fra Østerlandsmissionen og vendte tilbage til Danmark som sygeplejerske. Annelise Nilsson ønskede sig ligeledes løst fra Østerlandsmissionen, og Else og Sigvald Rosenquist søgte præsteembede i Danmark. Karis Sivert Jensen havde allerede nogle år arbejdet på August Victoria Hospitalet i Jerusalem som Østerlandsmissionens udsending og forblev i dette arbejde nogle år. Desuden var der Nicoline Hansen, som var i Danmark under krisen, og som ønskede sig løst fra Østerlandsmissionen. Endelig havde man en missionær under uddannelse, Anne Lise Jensen, der senere blev missionær i Bahrain udsendt i samarbejde med DMS.

3.5 Sammenfatning og samarbejde i Islammission

Østerlandsmissionen blev startet som en støttekreds omkring først præsten Einar Prips og senere lægen Fox Maules missionsarbejde. Da Einar Prip var blevet afvist som missionær af DMS, rejste han på egen hånd til Jerusalem for dels at finde ud af, hvor han skulle være missionær, dels for at lære arabisk. Han blev hurtigt sporet ind på, at hans indsats i særlig grad skulle være henvendt mod beduinerne i Øst-Jordanlandet. Da Fox Maule i 1901 blev udsendt og slog sig ned i Damaskus, kom han hurtigt i kontakt med irske missionærer, og efterhånden udviklede denne kontakt sig til, at Østerlandsmissionen fra 1905 overtog irernes mission i Kalamun nordøst for Damaskus.

Afbrudt af Første Verdenskrig opbyggede de danske missionærer en skolemission og en lægemission i denne egn. I løbet af 20'erne førte det til oprettelsen af et hospital i Nebk, der blev indviet i 1927. I nogle år i 20'erne udførte missionær Alfred Nielsen et missionsarbejde i Damaskus med bl.a. en læsestue, hvor han kunne være i dialog med muslimer.

Efter Anden Verdenskrig kom der en del vanskeligheder for missionsarbejdet, efter at Syrien var blevet en uafhængig stat med en stærk muslimsk national selvforståelse. Det betød i første omgang, at de muslimske børn ikke længere måtte deltage i kristne ritualer eller modtage kristendomsundervisning. Senere blev det også pålagt skolerne at optage alle de muslimske børn, som regeringen anviste. Dernæst kom problemerne for hospitalet, idet Syrien i 1954 fik en ny hospitalslov, der påbød alle hospitaler at have en syrisk ledelse. Efter en del forhandling med myndighederne om dette spørgsmål endte det med, at hospitalets overlæge Asger Bindslev i slutningen af 1955 opsagde sin stilling. Indtil da havde hospitalet været et veldrevet hospital med en sund økonomi, men man kom sig aldrig over den krise, som opstod i forbindelse med Bindslevs hjemrejse. I virkeligheden var hele missionen fra det øjeblik under afvikling. I midten af 50'erne blev der dannet en syrisk kirke i Kalamun, der indgik i den nationale synode, som den danske mission blev medlem af i 1960. Men man fik aldrig etableret et frugtbart samarbejde mellem de syriske kirkeledere og den danske mission, og den 11. marts 1964 besluttede bestyrelsen for Østerlandsmissionen støttet af missionærerne i Syrien at indstille arbejdet i Syrien og trække missionærerne hjem.

Samme dag, som bestyrelsen traf sin beslutning om at afbryde samarbejdet med Synoden, blev det besluttet at indlede et samarbejde med DMS. I første omgang med henblik på udsendelse af missionærer til Aden. Senere blev samarbejdet udvidet til også at omfatte Dansk Pathanmission - et

samarbejde, der førte frem mod sammenlægningen pr. 1. januar 1975. Dette samarbejde vil blive behandlet i kapitel 4 i denne bog.